

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

AİGAİ'DAKİ DORİK MİMARİ ELEMANLAR

Canberk TUNALI

Danışman
Doç. Dr. Yusuf Sezgin

MANİSA-2022

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

AİGAİ'DAKİ DORİK MİMARİ ELEMANLAR

Canberk TUNALI

Danışman
Doç. Dr. Yusuf Sezgin

MANİSA-2022

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Aigai’deki Dorik Mimari Elemanlar**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

10/08/2022

Canberk Tunalı

ÖZET

AİGAI'DAKİ DORİK MİMARİ ELEMANLAR

Aigai'daki Dorik mimari elemanların incelendiği tez çalışmasında kentte bulunan mimari elemanların yapılar göz önüne alınarak tarihlendirilmesi ve belgelenmesi amaçlanmıştır. Özellikle Hellenistik Dönem'le birlikte kentte yoğun olarak görülen Pergamon Krallığı etkisi ile inşa edilen ya da yeniden onarılan yapıların, Pergamon mimari tarzına benzer şekilde inşa edildiği görülmektedir. Dönemin mutlak gücü olan Pergamon Krallığı, sadece Aigai'da değil birçok kentte de mimari tarzını benimsetmiştir. MÖ 2. yüzyılın ortasından sonra yeniden inşa gören kentin mimari elemanlarında dönemin yaygın uygulamaları görülmektedir. Özellikle Athena Tapınağı'na bakıldığında MÖ 7. yüzyıldan itibaren kullanım gördüğünü arkeolojik buluntular sayesinde bilinmektedir. Kent için önemli bir yapı olarak karşımıza çıkmasına rağmen tahribat edilmesi nedeniyle birçok mimari parçanın alandan taşındığını bilinmektedir. Kentte bulunan yapıların nerdeyse hepsi Dor düzeninde inşa edilmiştir. İon düzeni ise kentte stoa dışında pek tercih edilmemiştir. Kazısı bitmiş olan Bouleuterion dışında kalan diğer yapıların arkeolojik kazısı yapıldıkça yeni bulgularla birlikte tarihlendirmesinin değişebileceği mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Hellenistik Dönem, Batı Anadolu, Aiolis, Dorik, Aigai, Pergamon Krallığı

ABSTRACT

DORIC ARCHITECTURAL ELEMENTS FROM AIGAI

This thesis, which examines the Doric architectural elements in Aigai, aims to date and document the architectural elements found in the city by considering the buildings. It is seen that the buildings that were built or repaired with the influence of the Pergamon Kingdom, which was seen intensively in the city especially in the Hellenistic Period, were built in a similar way to the Pergamon architectural style. The Kingdom of Pergamon, the absolute power of the period, adopted its architectural style not only in Aigai but also in many other cities. The architectural elements of the city, which was rebuilt after the middle of the 2nd century BC, show the common practices of the period. Especially the Temple of Athena is known to have been in use since the 7th century BC thanks to archaeological finds. Although it is an important structure for the city, it is known that many architectural pieces were moved from the area due to its destruction. Almost all of the buildings in the city were built in Doric order. The Ionic order was not preferred in the city except for the stoa. It is possible that the dating of the other buildings other than the Bouleuterion, whose excavation has been completed, may change with new findings as the archaeological excavations are carried out.

Keywords: Hellenistic Period, Western Anatolia, Aiolis, Dorik, Aigai, Pergamon Kingdom

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam esnasında bana her türlü desteği sağlayan, bilgi ve tecrübeleriyle beni yönlendiren, sonsuz sabırla beni çalışmaya teşvik eden, her zaman yapıcı bir şekilde yanımda olan ve güven veren sevgili danışman hocam Doç. Dr. Yusuf Sezgin'e, başından beri her sıkıntıda yanımda olan gerek arkadaş gerek ise aile olarak gördüğüm Aigai Antik Kenti Kazı Ekibi'ne, Arş. Gör. Baykal Başdemir, Arş. Gör. Ayşe Çelebi, Arkeolog Burkay Kızılbuğa ve Arkeolog Furkan Zih'a, hayatımın her alanında yanımda olan gerek maddi gerek manevi hiçbir desteğini esirgemeyen ve sürekli motive eden değerli aileme içtenlikle teşekkür ederim.

Canberk Tunalı
Manisa, 2022

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
EKLER LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM AMAÇ, YÖNTEM VE KAPSAM

İKİNCİ BÖLÜM KENTİN KONUMU VE ARAŞTIRMA TARİHÇESİ

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM AİGAİ'DA DOR MİMARİSİ

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ATHENA TAPINAĞI

4.1.1. Triglif-Metop Frizleri	7
4.1.2. Geison Bloğu	8
4.1.3. Dor Başlıkları.....	9
4.1.4. Sütun Tamburları	9
4.1.5. Arşitrav Blok.....	10
4.1.6. Değerlendirme	10
4.1.7. Katalog.....	13
4.2. Athena Kutsal Alan Stoası.....	21
4.2.1. Triglif-Metop Frizleri	22
4.2.2. Dor Başlığı.....	22
4.2.3. Köşe Sütun Tamburu	22

4.2.4. Konsollu Geison Blokları	23
4.2.5. Sütun Tamburu	22
4.2.6. Değerlendirme	24
4.2.7. Katalog.....	25

BEŞİNCİ BÖLÜM

AGORA BİNASI

5.1. Agora Doğu Stoa	32
5.1.1. Triglif-Metop Frizleri	34
5.1.2. Geison Blokları	34
5.1.3. Dor Başlığı.....	35
5.1.4. Sütun Tamburları	35
5.1.5. Değerlendirme	35
5.1.6. Katalog.....	37
5.2. Agora Batı Stoa	46
5.2.1. Triglif-Metop Frizi.....	47
5.2.2. Geison Blokları	47
5.2.3. Değerlendirme	48
5.2.4. Katalog.....	49

ALTINCI BÖLÜM

BOULEUTERION

6.1. Eski Bouleuterion	57
6.2. Yeni Bouleuterion	57
6.2.1. Değerlendirme	59
6.2.2. Katalog.....	60

YEDİNCİ BÖLÜM

1 NO.LU SARNIÇ

7.1. Dor Başlığı.....	68
7.2. Değerlendirme	69

7.3. Katalog	70
--------------------	----

SEKİZİNCİ BÖLÜM

DEMETER-KORE TAPINAĞI

8. 1. Triglif-Metop Frizleri	71
8.2. Geison Bloğu	72
8.3. Dor Başlıkları	72
8.4. Arşitrav Bloğu	73
8.5. Değerlendirme	73
8.6. Katalog	74

DOKUZUNCU BÖLÜM

ZEUS TAPINAĞI (?)

9.1. Triglif-Metop Frizleri	79
9.2. Geison Bloğu	80
9.3. Sütun Tamburları	80
9.4. Arşitrav Blokları	80
9.5. Değerlendirme	81
9.6. Katalog	82

ONUNCU BÖLÜM

DEMİRKAPI

10.1. Dor Başlığı	89
10.2. Sütun Tamburu	90
10.3. Köşe Sütun Tamburu	90
10.4. Değerlendirme	90
10.5. Katalog	92

ON BİRİNCİ BÖLÜM

GYMNASION

11.1. Triglif-Metop Frizi	95
---------------------------------	----

11.2. Arşitrav Blokları	95
11.3. Dor Başlıkları	95
11.4. Değerlendirme	96
11.5. Katalog	97

ON İKİNCİ BÖLÜM

YAPILARLA İLİŞKİLENDİRİLEMİYEN MİMARİ ELEMANLAR

SONUÇ	116
KAYNAKÇA.....	118
EK	

SİMGELER VE KISALTMALAR

A	Arşitrav Bloğu
Abb.	Abbildung
Abk. Gen.	Abakus Genişlik
Abk. Yük.	Abakus Yükseklik
ABS	Agora Batı Stoa
ADS	Agora Doğu Stoa
AJA	American Journal of Archaeology
AKAS	Athena Kutsal Alanı Stoası
AT	Athena Tapınağı
Bkz.	Bakınız
BOU	Bouleuterion
YİME	Yapılarla İlişkilendirilemeyen Mimari Elemanlar
BSA	British School of Athens
Cm	Santimetre
Çev.	Çeviren
Diss.	Dissertation
DK	Demirkapı
DKT	Demeter-Kore Tapınağı
Ed.	Editör
Ekn. Yük.	Ekhinus Yükseklik
Env. No.	Envanter Numarası
Fig.	Figür
G	Geison Bloğu

GYM	Gymnasion
JHS	The Journal of Hellenic Studies
Kaset Der.	Kaset Derinliği
Kat. No.	Katalog Numarası
KST	Kazı Sonuçları Toplantısı
Lev.	Levha
M	Metre
Met. Gen.	Metop genişlik
Met. Yük.	Metop Yükseklik
MÖ	Milattan Önce
MS	Milattan Sonra
Mut. Gen.	Mutulus Genişlik
Mut. Yük.	Mutulus Yükseklik
S.	Sayfa
SA	1 No.lu Sarnıç
Ss.	Sayfadan sayfaya
ST	Sütun Tamburu
Taf.	Tafel
Tam. Yük.	Tambur Yükseklik
TK	Tavan Kaseti
TM	Triglif-Metop
TN	Torba Numarası
Trig. Gen.	Triglif Genişliği
Trig. Yük	Triglif Yüksekliği

Uz.	Uzunluk
Yük.	Yükseklik
ZT	Zeus Tapınağı (?)

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Aigai Antik Kenti'nin kurulduğu tepenin havadan görünümü.....	1
Şekil 2: Aigai Antik Kenti, Halihazır Kent Planı (2022).....	2
Şekil 3: Ada 1 Sektörü'nün Havadan Görünümü	2
Şekil 4: Ada 1 Sektörü ve Mekanlar	3
Şekil 5: Athena Kutsal Alanı'nın Havadan Görünümü	3
Şekil 6: Athena Tapınağı Plan Önerisi	4
Şekil 7: Athena Tapınağı ön cephe restitüsyon önerisi.....	5
Şekil 8: Athena Tapınağı'nın yan profil restitüsyon önerisi.....	6
Şekil 9: Athena Kutsal Alanı Plan Çizimi	7
Şekil 10: Aigai Agora Binası'nın restitüsyon önerisi	8
Şekil 11: Agora Binası'nın Havadan Görünümü	8
Şekil 12: Agora Binası'nın 3D rekonstrüksiyon önerisi	9
Şekil 13: Agora Binası'nın 3D rekonstrüksiyon önerisi 2	10
Şekil 14: Agora Binası, A yapısı enkazı	11
Şekil 15: Agora Binası, B yapısı enkazı	11
Şekil 16: Agora Doğu Stoa'nın 3D rekonstrüksiyon önerisi	12
Şekil 17: Agora Doğu Stoa'da bulunan yazıtlı arşitrav blok	12
Şekil 18: Agora Doğu Stoa ön cephe restitüsyon önerisi	13
Şekil 19: Agora Doğu ve Agora Batı Stoa'nın 3D rekonstrüksiyon önerisi..	14
Şekil 20: Agora Batı Stoa'nın kuzey ucu.....	15
Şekil 21: Agora Batı Stoa'ya ait olduğu düşünülen yazıtlı arşitrav bloğun bilgisayar ortamında birleştirilmiş hali	16
Şekil 22: Bouleuterion'un Havadan Görünümü	17
Şekil 23: Bouleuterion'un Havadan Görünümü 2	17
Şekil 24: Yeni Bouleuterion'un ön cephesi ve yazıtlı arşitrav restitüsyon önerisi.....	18
Şekil 25: Bouleuterion'un eski ve yeni evrelerini gösteren plan çizimi	18
Şekil 26: Yeni Bouleuterion'un ön cephesi, rekonstrüksiyon önerisi	19
Şekil 27: Demeter-Kore Tapınağı'na ait yazıt	19
Şekil 28: Demirkapı dıştan görünümü	20
Şekil 29: Demirkapı Andron yapı, DKSB1 ve DKST1'in bulunduğu alan...	20
Şekil 30: Demirkapı Sektörü ve Doğu Şapel'in Havadan Görünümü	21
Şekil 31: Tiyatro'nun Havadan Görünümü	21
Şekil 32: Gymnasion Stoa enkazı	22

EKLER LİSTESİ

EK 1: Şekiller

GİRİŞ

Aigai, denize uzak bir tepe üstü yerleşimi olarak karşımıza çıkmaktadır (**Şekil 1**). Bu kent, özellikle Hellenistik Dönem’de Pergamon Krallığı’ndan aldığı yardımlarla mimari yapılar inşa etmiştir. Kentteki en erken tarihli eser MÖ 8. yüzyılın son çeyreği ile MÖ 7. yüzyılın ilk çeyreği arasında tarihlenmektedir. Yapılan araştırmalar doğrultusunda kentin adının “keçi” den geldiği saptanmıştır. Ada 1 Sektöründe, keçiden farklı şekillerde yararlandıkları ve keçi ticareti üzerinde yoğunlaştıkları bilinmektedir. Kentteki çoğu yapı Hellenistik Dönem’de inşa edilmiştir. Belli ki bu dönemde yardım alan Aigai’nın, Pergamon ile daha yakın ilişkiler kurmuş olduğu düşünülebilir.

Kentteki yaşam, MS 3. yüzyılın ikinci yarısına kadar devam etmiştir. Terk ediliş süreci, MS 3. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşen Got saldırılarına bağlansa da kentteki yapılan kazı çalışmalarında henüz Got saldırılarına dair bir iz rastlanmamıştır. Ancak kentte yoğun bulunan sikkeler en son yine bu döneme aittir. Kent terk edildikten sonra yaklaşık 1000 yıl boyunca iskan görmemiştir.¹ Aigai’a Nekropolis, Kuzey Hamam ve Agora Caddesi Kapısı ile kente giriş sağlanmaktaydı (**Şekil 2**). Agora Caddesi Kapısı’ndan giriş yapıldığında Ada 1 Sektörü olarak bilinen ticaretin, üretimin ve etkileşimin olduğu bölge yer almaktadır (**Şekil 3-4**). Başta Agora ve Bouleuterion olmak üzere birçok mimari yapı Aigai’nın geçmişine ışık tutmaktadır. Bu yapılarda kullanılan mimari buluntular Hellenistik Dönem’de kentin ne kadar zengin olduğunu anlamamız açısından önemli bir etkidir.

Dor düzeni Hellenistik Dönem’de Batı Anadolu’da yaygın kullanılmaya başlanmıştır. Bunun başlıca sebebi Pergamon Krallığı’nın hâkimiyetidir. Yapılan araştırmalar ve incelemeler sonucunda Pergamon Krallığı ile Aigai’nın, mimari eserleri ve yapı konumlandırılması olarak benzer özelliklere sahip olduğu söylenebilir. Kentteki yapılar incelendiğinde İon düzeni az sayıda karşımıza çıkmaktadır. Genellikle stoaların iç sırasında veya ikinci katında kullanıldığını görmekteyiz. Bunun yanı sıra Apollon Khresterios Tapınağı, kentte inşa edilen İon düzenindeki tek tapındır.

¹ Yusuf Sezgin, **Aigai – Keçilerin Hükmünde Bir Kent Devleti**, Homer Kitabevi, İstanbul, 2022, ss. 26-27.

BİRİNCİ BÖLÜM

AMAÇ, YÖNTEM VE KAPSAM

Tez çalışmasının öncelikli amacı Aigai’da bulunan Dorik mimari elemanlarının çizilmesi, envanterlenmesi ve tarihlendirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda kentte yoğun bir tarama yapılmış ve ele geçirilen mimari elemanlar fotoğraflanıp belgelenmiştir. Böylelikle Aigai, Hellenistik Dönem olmak üzere nasıl bir mimari düzen benimsedikleri ve yaptıkları yapılarda bunları nasıl yansıttıkları izlenmektedir. Daha önce yapılan çalışmalara ek ya da düzeltme önerilerinde bulunulmuştur. Yapılan çizimler mümkün olduğu kadar üç boyutlu hale getirilerek o dönemde yapıların nasıl görüldüğü hakkında fikir sahibi olunması amaçlanmıştır.

Tez çalışması boyunca öncelikle mimari yapıların elemanları üzerinde durulmuş, daha sonra kentin tamamında tarama yapılarak çizime elverişli parçaların envanterlenmesi yapılmıştır. Çizimlerin ölçekleri farklılık göstermektedir; fakat hepsi santimetre cinsinden yazılmıştır. Tez çalışmasında Zeliha Gider-Büyüközer’in gruplandırılmasından yararlanılmıştır.²

Tez çalışması kapsamında kentin kuruluşundan itibaren kullanılan mimari elemanların tümü, fotoğraflanarak belgelenmiş ve çizimleri yapılmıştır. Dor mimarisinin hâkim olduğu Aigai’da yapılar özelinde durulmayıp yapılardan bağımsız parçalar da çizilerek mimari elemanların tarihlendirilmesi yapılmış, varsa yapı ile ilişkisi gözlemlenmiştir. MS 17 yılında olan depremin ardından Tiberius’un kente yardım yaptığına ilişkin yazıt parçası ele geçmiştir. Kentin tarihlendirilmesi ve mimari elemanların incelenmesi açısından başlıca Pergamon Krallığı olmak üzere Kıta Yunanistan’daki yapılar ve Batı Anadolu’daki benzer yapılar göz önüne alınmıştır.

² Bkz. Zeliha Gider-Büyüközer, Dorik Frizden Bir Detay: Triglif Kulakları, **Olba XXII**, 2014, s. 155-188.

İKİNCİ BÖLÜM

KENTİN KONUMU VE ARAŞTIRMA TARİHÇESİ

Aigai, Manisa ili içinde yer alır. Antik Dönemde Aspendene, günümüzde Yunt Dağı olarak isimlendirilen dağ silsilesindeki Gün Dağı üzerinde kurulmuştur. Aigai’ın dağın neredeyse zirvesine kurulduğunu ve bu açıdan savunma olarak güçlü bir yapıda olduğunu söyleyebiliriz. Kentte bulunan savunma duvarları birçok dönemde yenilenmiş ve genişletilmiştir.

İlk çalışmalar Fransız araştırmacılar tarafından yürütülmüştür. Kentteki ilk araştırma 1881 yılında S. Reinach tarafından yapılmıştır. Reinach, Aigai’ın ilk defa kendisi ve W. M. Ramsay tarafından incelendiğinin söylemektedir. İlk kazı çalışmaları 1882 yılında Fransız araştırmacı M. A. Clerc tarafından yapılmıştır.³ M. A. Clerc, nekropolis civarında yürüttüğü kazılarda 450 mezar açmıştır. Kentteki en kapsamlı çalışmaları, Pergamon kazısı üyesi olan R. Bohn ve C. Schuchhardt yönetmiştir. Bu çalışmalarda kentin topografik haritası çıkarılmış, bulunan yapıların çizimi yapılmış ve antik kalıntılar fotoğraflanmıştır. Yapılan tüm bu çalışmalar, 1889 yılında “Altertümer von Aigai” isimli eserde yayımlanmıştır⁴.

2004 yılında Ege Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ersin Doğer önderliğinde başlatılan kazı çalışmaları 2017 yılına kadar Prof. Dr. Ersin Doğer başkanlığı ile devam etmiştir. Kentte birçok yer kazılmış, belgelenmiş ve fotoğraflanmıştır. 2004-2016 yılları arasında Prof. Dr. Ersin Doğer başkanlığında yürütülen kazı çalışmaları 2017 yılından beri Manisa Celal Bayar Üniversitesi Arkeoloji Bölümü’nden Doç. Dr. Yusuf Sezgin’in önderliğinde devam etmektedir. Kentte kazısı biten Aigai Bouleuterion’u bilimsel bir çalışmayla arkeoloji dünyasına kazandırılmıştır⁵. 2004 yılından günümüze kadar yapılan çalışmalar, kentin birçok yönden döneminin aktif şehirlerinden biri olduğunu kanıtlamaktadır. Özellikle Ada 1 Sektörü’nde yapılan sistemli kazı çalışmaları sayesinde kentin ticaret anlamında da aktif rol oynadığı görülmüştür. 2021 yılında çıkarılan ve Prof. Dr. Ersin Doğer

³ Yusuf Sezgin, “Aiolis’de Bir Dağ Kenti: Aigai”, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 3–5, 2013, s. 99.

⁴ Richard Bohn ve Carl Schuchhardt, *Altertümer von Aegae*, Berlin. 1889.

⁵ Mehmet Gürbüz, *Aigai Bouleuterionu*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2015.

editörlüğünde hazırlanan “Aigai (Aiolis) 2004-2016 Çalışmaları” adlı eser kentin 12 yıl aralığında yapılan tüm çalışmalarına detaylı bir şekilde değinmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AİGAI'DA DOR MİMARİSİ

MÖ 7. yüzyıldan itibaren Yunan dünyasında kullanılan Dor düzeni, en basit ve sade düzen olarak bilinmektedir.⁶ Kıta Yunanistan'da bu düzen uzun süre geniş bir kullanım görmüştür. MÖ 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen Assos Athena Tapınağı, Batı Anadolu'da bilinen en erken Dor düzenli yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷ Devamında Batı Anadolu'da Dor düzenli yapıların arttığını görmekteyiz. Arkaik Dönem'de az sayıda örnek bulunmasına rağmen Klasik Dönem'de Dor düzeninde inşa edilmiş tapınak ile karşılaşmamaktayız. Bu dönemde yaygın olan düzen İon düzenidir ve yapılar bu düzende inşa edilmiştir.

Aigai'da Dor düzeninin yaygınlaşması Hellenistik Dönem'de gerçekleşmiş gibi görünmektedir. Bunun nedeni Pergamon ile ilişkilerin gelişmesine dayanmaktadır. Pergamon halkı kendi soyunu Atina'ya dayandığı için geleneksel bir tutum sergileyerek Dor düzeninde yapılar inşa etmiş ve birçok yapıda bu düzeni kullanmıştır. Pergamon Krallığı ile gelişen ilişkiler sayesinde Aigai'da bulunan birçok yapının da Pergamon'daki yapılar ile benzerlik gösterdiği anlaşılmıştır. Özellikle kentte bulunan Athena Tapınağı, Pergamon'da bulunan Athena Polias Tapınağı ile konum ve plan olarak benzerlik göstermektedir.

Dor düzeninde yapılmış bir diğer önemli yapı olan Bouleuterion ile ilgili en kapsamlı yayın M. Gürbüzer tarafından 2015 yılında Doktora Tezi olarak hazırlanmıştır. Özellikle kutsal alanlar ve kamu alanlarında yaygın olarak kullanılan Dor düzeni neredeyse kentteki her yapıda karşımıza çıkmaktadır.

⁶ Vitruvius, **Mimarlık Üzerine On Kitap**, (Çev., Suna Güven), 6. Baskı, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları, İstanbul, 2015, s. 74.

⁷ Sedat Akkurnaz, **Anadolu'daki Dor Düzenli Tapınaklar**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2007.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ATHENA TAPINAĞI

Kentin en önemli yapılarından biri olan Athena Tapınağı'nın bulunduğu alan, birçok mimari yapıyı içerisinde barındırmaktadır. Arkaik Dönem surlarıyla çevrili Akropolis'in batı köşesinde bulunan alan, yaklaşık olarak 100x40 m'lik bir teras üzerinde yerleştirilmiştir (**Şekil 5**). Tapınağı, kuzey ve doğu yönünden L planlı bir stoanın çevrelediği ve kutsal alana girişin stoanın doğu kanadından sağlandığı daha önceki çalışmalardan bilinmektedir.⁸ Athena Kutsal Alanı'nın batı kısmında yer alan Athena Tapınağı 11,60x20,20 m genişliğinde ve kuzeybatı-güneydoğu aksında uzanmaktadır. Bir podyum üzerinde yükselen bu tapınağın kendisi 7,15x15,20 m ölçülerindedir.⁹ Tapınak, 5,46x5,77 m iç genişliğindeki bir pronaos ve 5,46x8,11 m iç genişliğindeki bir cella tarafından iki bölüme ayrılmaktadır. (**Şekil 6**).¹⁰ Kutsal Alan'ın çevresinde yapılan araştırmalar ve kazı çalışmaları tapınağın Dor düzeninde inşa edildiğini göstermektedir. Tapınağın kendisinde ve onu çevreleyen stoada da Dor düzeni kullanılmıştır.

Aigai Athena Tapınağı'ndaki kazı çalışmalarında naos temeli dört eşit parçaya bölünmüştür ve NT1, NT2, NT3 ve NT4 olarak isimlendirilmiştir. Kuzeybatı köşedeki NT1 alanında tapınağın naosunun altında temel bölümünde kazı çalışmaları başlatılmıştır. NT1'in kuzey sınırını oluşturan temel duvarının doğu köşesinin iç yüzünde, 360,53 m kotunda yapıya ait taş sırası ve orijinal dolgu ele geçmiştir. Alanda ele geçen en erken malzeme MÖ 7. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenen Khios üretimi ticari amphora kulpudur. Diğer buluntuların çoğunluğu MÖ 6. yüzyıla tarihlenmektedir.¹¹ Buradan yola çıkarak tapınağın erken bir evresinin olduğunu ve uzun bir dönem kullanıldığını anlamaktayız. Alanda yapılan yoğun kaçak kazılar ve mimari elemanların çevre köylere taşınması nedeniyle mimari buluntu sayısı kısıtlıdır. Athena Kutsal Alanı naos temelini 2,30x3,73 m ölçülerinde dört eşit parçaya

⁸ Bohn ve Schuchhardt, s. 36, Abb. 40.

⁹ Yusuf Sezgin ve diğerleri, "Aigai 2018 Yılları Kazı Çalışmaları.", **41. Kazı Toplantısı Cilt 4**, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır, 17-21 Haziran 2019, ss. 466-472.

¹⁰ Yusuf Sezgin ve Mesut Eroğlu, **Athena Kutsal Alanı**, (Ed. Ersin Doğer), "Aigai (Aiolis) 2004-2016 Çalışmaları", Ege Yayınları, İstanbul, 2021, s. 255.

¹¹ Sezgin ve diğerleri, ss. 466-467.

bölünmesi Pergamon Zeus Altarı'nda görülen ızgara planlı temel sistemini anımsatmaktadır.¹² Pronaosun kuzey duvarındaki temizlik çalışmaları sırasında, oraya bilinçli bir şekilde yerleştirildiği düşünülen MÖ 2. ve 1. yüzyıla tarihlenen bir grup bronz sikke bulunmuştur. Bunun, tapınağın yeniden onarımı ya da inşası sırasında adak olarak bırakıldığı düşünülmektedir.

Aigai Athena Tapınağı, konumu ve planı bakımından Pergamon Athena Polias Tapınağı ile benzerlik göstermektedir.¹³ Pergamon'da bulunan tapınağın inşasının MÖ 330-325 yılları arasında, Büyük İskender'in Pers asıllı cariyesi Barsine ve çocuğunun Pergamon'daki zorunlu ikametleri sırasında gerçekleştiği düşünülmektedir.¹⁴ Pergamon ilişkilerinin yoğunlaşması ve yapılan yardımlar nedeniyle Aigai Athena Tapınağı'nın ikinci evresi Pergamon'daki Athena Tapınağı ile benzerlik göstermesi olağandır.

Athena Kutsal Alanı'nda yapılan kazı çalışmalarında Athena Tapınağı'nın doğusunda tespit edilen Altar yapısı ile karşılaşmıştır. Tapınak ile aynı kuzey aksta yer aldığı için aralarında bir ilişki olmalıdır. Altarın üzerinde, doğusunda Bizans Dönemi'ne ait yapı kalıntısı tespit edilmiştir ve yapı 5,55x6,10 m ölçülerindedir. Altarın kuzeydoğusunda, Bizans Dönemi'ne ait yapının kuzeyinde bir sarnıç olduğu tespit edilmiştir. Bulunan bu sarnıç "8 No.lu Sarnıç" olarak isimlendirilmiştir.¹⁵ Sarnıç kazısında içinden Hellenistik Döneme ait mimari elemanlar çıkarılmıştır. Bu parçalar muhtemelen tapınağa ait olmalıdır.

4.1.1. Triglif-Metop Frizleri

Alanda bulunan beş adet triglif-metop bloğunun ölçüleri alınıp üçünün çizimi yapılmıştır. ATTM2, ATTM3, ATTM4 ve S8.4 aynı ölçülere sahiptir ve ATTM1 farklı bir ölçüye sahip olduğu için stoaya ait olduğu düşünülmektedir. Bohn ve Schuchhardt bu triglif-metop bloğunun tapınağa ait olduğunu düşünmüştür. Fakat yapılan ölçümlerde bu mimari elemanların tapınağa değil,

¹² Wolfgang Radt, **Pergamon Antik Bir Kentin Tarihi Yapıları**, (Çev., Suzan Tammer), 1. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002, 169.

¹³ Akkurnaz, ss. 17-20; Radt, ss. 157-158.

¹⁴ Radt, s. 157

¹⁵ Sezgin ve diğerleri, ss. 471-472.

stoaya ait olduğu ortaya çıkmıştır.¹⁶ Alanda tespit edilen triglif-metop bloklarının yarım daire şeklinde gliflere sahip olması ve Tip 2 kulakçık kullanmaları nedeniyle aynı zamanda yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Tip 2 kulakçık, MÖ 4. yüzyıldan itibaren görülmektedir. Bu uygulama ilerleyen dönemlerde yaygın olarak Batı Anadolu’da karşımıza çıkmaktadır. MÖ 250 yılında inşa edilen Priene Tiyatrosu’nda¹⁷ da aynı kulakçık tipi kullanılmıştır. En çok kullanıldığı dönem MÖ 2. yüzyıl ve sonrasıdır. Latmos Mezar Anıtı’nda Tip 2’nin öncüllerine benzer şekilde hiçbir değişime uğramadan aynı şekilde uygulanmıştır.¹⁸ Özellikle kent genelinde görülen Tip 2 kulakçık tipi muhtemelen yapılan yenileme aşamasında kentin tamamında yaygın olarak kullanılmıştır. Alanda gerçekleşen yoğun tahribattan dolayı benzer başka bir parça bulunamamıştır.

4.1.2. Geison Blokları

Kutsal Alan’da farklı ölçülerde kısmen korunmuş çok sayıda geison bloğu tespit edilmiştir. 8 No.lu Sarnıç’tan çıkarılan ve tapınak alanında da yoğun olarak tespit edilen geison bloklarının hepsi aynı ölçüye sahip olması nedeniyle muhtemelen tek bir yapıya aittir. Mutulus plakalarının ve guttaelerin alçak işlenmesi geison bloklarının tarihlendirmesinde bir öneme sahiptir. MÖ 2. yüzyıldan sonra Anadolu’da inşa edilen yapılarda yüksek işlenmiş guttaeler ile karşılaşmamaktayız.¹⁹ Geison bloklarının diğer bir tarihlendirme kriteri guttaelerin çapı ve birbirlerine olan mesafeleridir. MÖ 2. yüzyılda inşa edilen yapılarda bu mesafe azalmıştır. Kos Asklepieion Tapınağı²⁰ ve Pergamon Hera Basileia Tapınağı’nda²¹ benzer uygulamayla karşılaşmaktayız. S8.1 olarak numaralandırılan geison bloğunda, 3x6 guttae sırası net olarak görülmektedir.

¹⁶ Bohn, 1889, ss. 36-37, fig. 37.

¹⁷ Theodor Wiegand ve Hans Schrader, **Priene**, Berlin, 1904, ss. 235-257, fig. 242-243.

¹⁸ Zeliha Gider-Büyüközer, **Karia Bölgesi Dor Mimarisi**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2013, ss. 703-709, fig. 399, 400b-c, 401a-b, 402a.

¹⁹ Zeliha Gider-Büyüközer, “Dorik Geisonlarda Mutulus Plakaları ile Guttaenin Düzenlenişi”, **Arkhaia Anatolika** 1, 2018, s. 68. Lev. 7-9.

²⁰ Paul Schazmann, **Kos I: Asklepieion. Baubeschreibung und Baugeschichte** (Ed. Rudolf Herzog), Berlin, 1932, ss. 11-12, lev. 26.20-21.

²¹ Paul Schazmann, **Das Gymnasion. Der Tempelbezirk der Hela Basileia**, Altertümer von Pergamon, Berlin, 1923, ss. 104-110, lev. 34.7.

Guttaeler 2,5 cm çapındadır ve sıranın nizamı bir şekilde yapılmasından işçiliğin iyi olduğunu anlamaktayız.

4.1.3. Dor Başlıkları

Alanda tespit edilen üç adet Dor başlığından ikisi farklı bir alt çapa sahiptir. Ortak noktaları ise başlıklarda üç annulet bulunmasıdır. Böylelikle yine aynı dönemde yapıldıkları ve kullanıldıkları düşünülmektedir. ATSB1 sütun başlığının alt çapının ATST1 ile uyuşmasından dolayı muhtemelen tapınağa ait olmalıdır. Alanda tespit edilen başlıkların annuletleri trapez şeklinde işlenmiştir. Annuletlerin trapez şeklinde işlenmesi, Arkaik Dönem'den itibaren görülen bir uygulamadır.²² Trapez şeklindeki annuletli başlıklar MÖ 4. yüzyıla tarihlenen Pergamon Athena Polias Tapınağı²³, Priene Agorası Güney Stoası²⁴ ve Priene Demeter Tapınağı'nda²⁵ görülmektedir. MÖ 3. yüzyılda Priene Tiyatrosu'ndaki²⁶ başlıklar üç annuletli işlenmiştir. MÖ 2. yüzyılda Kos Asklepieion Tapınağı²⁷ ve Kos Batı Gymnasion Stoası'nda²⁸ görülmektedir. ATSB1'de görülen ekhinusun abakuse bağlantısı MÖ 2. yüzyılda yaygın olarak kullanılmıştır. Assos Kuzey Stoası²⁹ ve Pergamon Yukarı Agora Stoası'nda³⁰ benzer örnekler görülmektedir.

4.1.4. Sütun Tamburları

Kutsal alan içinde çok sayıda sütun tamburu ve tambur parçası bulunmaktadır. Fakat yapılarla ilişkilendirilen ve sağlıklı ölçü alınabilen sütun tambur sayısı azdır. Alanda tespit edilen iki sütun tamburunun çizimi yapılmış ve belgelenmiştir. Bunlardan biri Athena Tapınağı'na diğeri ise Stoa ile

²² Gider-Büyüközer, 2013, s. 78.

²³ Richard Bohn, **Das Heiligtum der Athena Polias Nikephoros**, Altertümer von Pergamon, Berlin, 1885, ss. 5-25, taf. 9.

²⁴ Wiegand ve Schrader, ss. 189-192, fig. 183.

²⁵ Frank Rumscheid, **Untersuchungen zur Kleinasiatichen Bauornamentik des Hellenismus I-II**, Mainz, 1994, taf. 162.3.

²⁶ Wiegand – Schrader, ss. 235-257, fig. 242.

²⁷ Rumscheid, taf. 60.4

²⁸ John James Coulton, **The Architectural Development of the Greek Stoa**, Oxford, 1976, s. 248 – Hans Lauter, **Die Architektur des Hellenismus**, Darmstadt, 1986, s. 134, lev. 7b.

²⁹ Clarke ve diğerleri, **Investigations at Assos**, Boston, 1902, ss. 47,49, 51.

³⁰ Jakob Schrammen, **Der grosse Altar, der obere Markt**, Altertümer von Pergamon, Berlin, 1906, ss. 93-107, lev 30.1-31.

ilişkilendirilmiştir. Alanda bulunan sütun tamburları poligonal işlenmiştir. Kentin genelinde gözlemlenen sütun tamburlarında bu teknik yaygın olarak kullanılmıştır. Poligonal işlenen sütun tamburları MÖ 2. yüzyılda yaygınlaşmıştır. Assos Agorası Kuzey Stoa'sı³¹ ve Pergamon Athena Kutsal Alanı Kuzeydoğu Stoa'da³² görülmektedir.

4.1.5. Arşitrav Bloğu

Kutsal alanda bir adet arşitrav bloğu tespit edilmiştir. ATA1 olarak numaralandırılan bu mimari blok 21 cm yükseliğe ve 81,5 cm uzunluğa sahiptir. Tapınak ile ilişkilendirilen, ATTM1, ATTM2, ATTM4 ve S8.4 ile regula ve triglif-metop genişliği bakımından eşleşmektedir.

4.1.6. Değerlendirme

Aigai Athena Tapınağı, 11,20x19,33 m genişliğinde bir podyum üzerine inşa edilmiştir. Tapınağın kendisi 7,15x15,20 m ölçülerindedir. Muhtemelen bu teras MÖ 7. yüzyıldan itibaren kullanım görmüştür. Alanda tespit edilen mimari elemanların az sayıda olması nedeniyle tapınağın tam yüksekliğinin hesaplanması mümkün değildir. Alanda iki farklı yapıya ait triglif-metop bloğu tespit edilmiştir. Athena Tapınağı ile ilişkilendirilen triglif-metop frizlerinin tapınağın ön cephesinde 6 sütun sırası olduğu düşünülmektedir. Bohn çizimlerinde bu parçaları stoa ile eşleştirmiş olmasına rağmen mimari elemanların tapınağın ön cephesi ile eşleştiği görülmektedir.³³ Ayrıca Bohn, yaptığı yüzey araştırmasında yapının entablaturu hakkında bilgi vermesine rağmen başlık veya sütun yükseliği önerisinde bulunmamıştır.³⁴ Alanda tespit edilen sütun tamburları az sayıdadır. Bulunan sütun tamburları Kutsal Alan'daki hangi yapıyla ilişkilendireceği henüz belli olmadığından çalışmaların bu evresinde kesin bir yorum yapmak mümkün olmayacaktır. Bu açıdan tapınağın sütun alt çapını da kesin olarak hesaplamak mümkün değildir. Vitruvius'un sütun tambur çapı hesaplamalarını kullanılarak en altta bulunan

³¹ Clarke ve diğerleri, ss. 47, 49.

³² Bohn, 1885, ss. 28-49, taf. 21-22.

³³ Bohn ve Schuchhardt, Abb. 38.3.

³⁴ Bohn ve Schuchhardt, ss. 35-36, Abb. 37.

sütun tamburunun çapı hesaplanmıştır.³⁵ Bu hesaplamalara dayanarak en altta bulunan sütun tamburunun çapı 53,7 cm bulunmuştur. Tambur alt çapından yola çıkarak tapınağın sütun yüksekliği başlık dahil 3,759 m olarak hesaplanmıştır.³⁶ Sütun tamburunun alt çapı bulunduktan sonra iki sütun arası mesafenin Vitruvius'un systilos düzenine uygun olarak konumlandırıldığı anlaşılmıştır. Bu düzen uygulandığında iki sütun arasına dört triglif ve üç metop yerleşmektedir.³⁷ 30,5 cm metop ve 22 cm triglif genişliği hesaplandığında tapınağın ön cephesinde, 16 triglif ve 15 metop blok yerleşmektedir. Sütunlar arasına gelen triglif-metop sırası bakımından Pergamon'daki Athena Polias Tapınağı ile benzerlik göstermektedir.³⁸ Vitruvius'un önerileri uygulandığında tapınağın kısa kenarı 8,09 m, uzun kenarı 14,40 m olarak hesaplanmıştır (**Şekil 7-8**). Ölçüler incelendiğinde Aigai Athena Tapınağı, Pergamon'daki Athena Polias Tapınağı ile benzer olarak 6x10 sütun sırasına sahip olmalıdır. Alanda bulunan mimari elemanlarının yetersizliğinden ve kazı çalışmalarının bitmemesinden dolayı tapınağın planı kesin olarak belirlenememiştir. Prostýlos ya da peripteros planlı olduğu düşünülmektedir.

Hellenistik Dönem'e ait tapınaklar arasında Aigai Athena Tapınağı'na ölçü ve oran olarak benzeyen bir adet prostýlos düzenli tapınak bulunmaktadır. Hellenistik Dönem'in başlarında inşa edildiği düşünülen, Sura Apollon Surius Tapınağı da aynı oranlara sahiptir.³⁹ Fakat sütun sırası korunmadığı için kesin bir eşleştirme yapmak mümkün değildir.

Peripteros planına sahip tapınaklarda iki örnekle karşılaşmaktayız. Bunlardan ilki Pergamon Athena Polias Tapınağı'dır. Pergamon Athena Polias Tapınağı'nın podyum oranı 1/70 olması nedeniyle⁴⁰ Aigai Athena Tapınağı'ndan farklıdır. Tomlinson'a göre Pergamon Athena Tapınağı

³⁵ Vitruvius, Kitap III, III. Bölüm, s. 62. Vitruvius'a göre tapınağın sütun yüksekliği on beş ayaktan kısıysa alt tamburun çapı altıya bölünmelidir. Bunlardan beşi üstte bulunan tamburun çapını belirlemek için kullanılır. Bu hesaplamalara dayanarak alttaki tambur çapı 53,7 cm olarak denendiğinde en üstte bulunan tamburun çapı alanda bulunan tambur ile örtüşmektedir.

³⁶ Vitruvius, Kitap IV, III. Bölüm, s. 81. Vitruvius'a göre sütun tamburunun çapı 2 modül olarak belirlenmiştir. Sütun yüksekliği ise başlık dahil olmak üzere 14 modül olarak belirtilmiştir. Böylelikle tambur alt çapının yedi katı, tapınağın sütun yüksekliğine eşittir.

³⁷ Vitruvius, Kitap III, III. Bölüm, s. 56.

³⁸ Bohn, 1885, taf. 8.

³⁹ Akkurnaz, s. 77.

⁴⁰ Akkurnaz, s. 17.

12,27x21,77 m ölçülerindedir ve 1/1.77 oranına sahiptir.⁴¹ Aigai Athena Tapınağı'nın 6x10 sütun sırası olduğu düşünüldüğünde tapınağın oranı 1/1,76 olarak hesaplanmıştır. Peripteros planlı olduğu düşünülürse Pergamon Athena Polias Tapınağı ile yaklaşık olarak aynı orana sahiptir. Diğer bir örnek de Aleksandreia Troas Dor Tapınağı'dır. MÖ 4. yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir ve bir podyum üzerinde yükselmektedir. 29,60x14,50 m ölçülerine sahip olan tapınak 1/2 oranına sahip olması nedeniyle Aigai Athena Tapınağı ile benzerlik göstermektedir. Tapınağın 6x11 sütun sırasıyla peripteros planlı olduğu düşünülmektedir.⁴² Tapınağa ait olan mimari elemanların kısıtlı olması nedeniyle planı hala tartışmalıdır; fakat üstün gelen görüş peripteros olduğu yönündedir.

Aigai Athena Tapınağı'na ait olduğu düşünülen mimari elemanların stilistik özellikleri MÖ 2. yüzyılda yaygın olarak kullanılan tekniklerle benzerlik göstermektedir. Kentte yapılan büyük çaplı yenilik sayesinde tapınağın son halini aldığı bilinmektedir. Geison blokları ve trigliflerde kullanılan kulakçık tipi incelendiğinde, tapınağın inşasının MÖ 2. yüzyıl ve sonrasına tarihlendiği düşünülmektedir.

⁴¹ Richard Allen Tomlinson, "The Doric Order: hellenistic Critics and Criticism", **JHS Vol. 83**, 1963, ss. 133-145.

⁴² Akkurnaz, ss. 11-12.

4.1.7. Katalog

Geison Blokları

Kat. No./Env. No.: S8.1

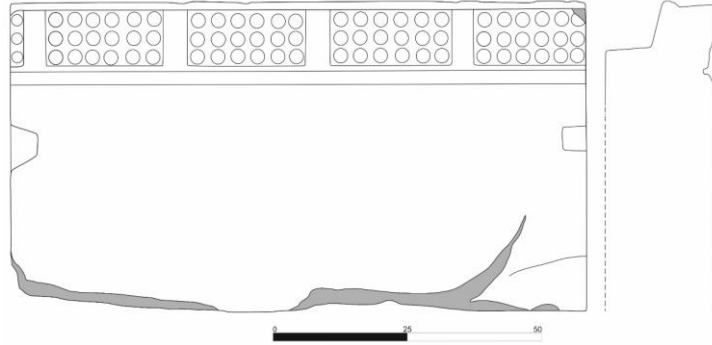
Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı 8 No.lu Sarnıç

Ölçüler: Uz: 1,075 m, Yük: 0,58 m, Mut. Gen: 0,22 m, Mut. Yük.: 0,105 m

Tanım: Kısmen korunmuş geison bloğu. 3x6 diziliminde guttae bulunmaktadır. Çapları yaklaşık olarak 0,025 m'dir. Alanda yoğun olarak aynı ölçülere sahip geison blokları ele geçmiştir. 0,045 m ölçülerinde kare formunda bir kenet bulunmaktadır ve kenet 0,035 m derinliğe sahiptir. İki guttae arası mesafe yatay olarak, 0,0125 m dikey olarak ise, 0,008 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası. Benzerleri: Kos Asklepieionu Tapınağı⁴³ ve Pergamon Hera Basileia Tapınağı⁴⁴.

Kat. No./Env. No.: ATG 1

Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı

Ölçüler: Uz: 0,38 m, Yük: 0,375 m

Tanım: Kısmen korunmuş geison bloğu. 3x6 diziliminde guttae bulunmaktadır. Çapları yaklaşık olarak 0,025 m'dir. Alanda bulunan S8.1 Geison bloğu ile aynı ölçülere sahip olduğu için tapınağa ait olduğu düşünülmektedir.

⁴³ Schazmann, 1932, ss. 11-12, lev. 26.20-21.

⁴⁴ Schazmann, 1923, ss. 104-110, lev. 34.7.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: ATG 2

Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı 8 No.lu Sektör

Ölçüler: Uz: 0,39 m, Yük: 0,4 m

Tanım: Kısmen korunmuş geison bloğu. 3x6 diziliminde guttae bulunmaktadır. Çapları yaklaşık olarak 0,025 m'dir. Alanda bulunan S8.1 geison bloğu ile aynı ölçülere sahip olduğu için tapınağa ait olduğu düşünülmektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: ATG 3

Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı

Ölçüler: Uz: 0,44 m, Yük: 0,25 m

Tanım: Kısmen korunmuş geison bloğu. 3x6 diziliminde guttae bulunmaktadır. Çapları yaklaşık olarak 0,025 m'dir. Alanda bulunan S8.1 geison bloğu ile aynı ölçülere sahip olduğu için tapınağa ait olduğu düşünülmektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: ATG 4

Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı

Ölçüler: Uz: 0,71 m, Yük: 0,565 m

Tanım: Kısmen korunmuş geison bloğu. 3x6 diziliminde guttae bulunmaktadır. Çapları yaklaşık olarak 0,025 m'dir. Alanda bulunan S8.1 geison bloğu ile aynı ölçülere sahip olduğu için tapınağa ait olduğu düşünülmektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: ATG 5

Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı

Ölçüler: Uz: 0,335 m, Yük: 0,55 m

Tanım: Kısmen korunmuş geison bloğu. 3x6 diziliminde guttae bulunmaktadır. Çapları yaklaşık olarak 0,025 m'dir. Alanda bulunan S8.1 geison bloğu ile aynı ölçülere sahip olduğu için tapınağa ait olduğu düşünülmektedir. Üzerinde bulunan kenet, 0,055x0,035 m ölçülerindedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

Triglif-Metop Frizleri

Kat. No./Env. No.: ATTM 2

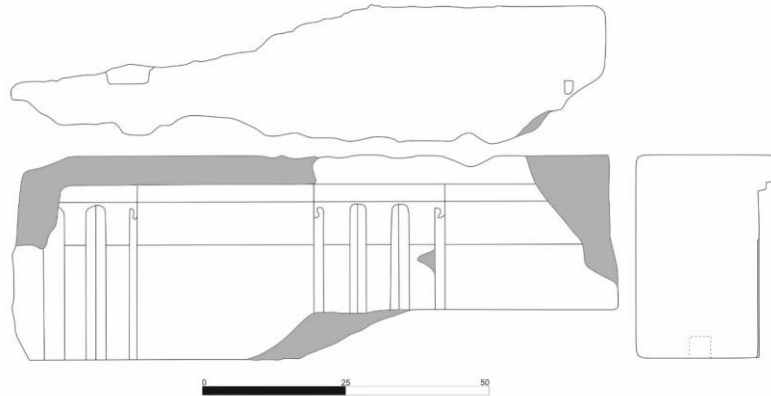
Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı

Ölçüler: Uz: 1,06 m Yük: 0,345 m Met. Gen: 0,305 m Trig. Gen: 0,22-0,23 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. İki triglif ve bir tam metoptan oluşmaktadır. Triglif şekli ise yarım daire olarak karşımıza çıkmaktadır. Tip 2 kulakçık kullanılmıştır. Glif genişliği 0,0325 ile 0,0375 m arasındadır, glif derinliği ise 0,012 m'dir. Üst yüzeyi tahrip olduğu için tam olarak kenet ölçüsü alınmamıştır.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısı ve sonrası. Benzerleri: Priene Tiyatrosu⁴⁵ ve Latmos Mezar Anıtı Tip 2⁴⁶.

⁴⁵ Wiegand ve Schrader, 1904, ss. 235-257, fig. 242-243.

⁴⁶ Gider-Büyüközer, 2013, ss. 703-709, fig. 399, 400b-c, 401a-b, 402a.

Kat. No./Env. No.: S8.4

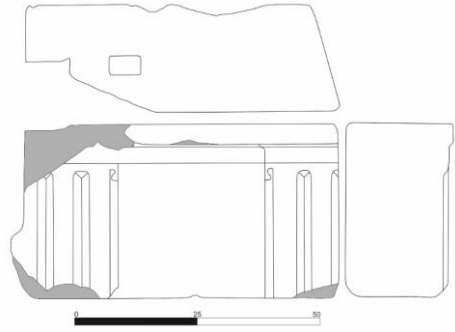
Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı 8 No.lu Sarnıç

Ölçüler: Uz: 0,64 m, Yük: 0,355 m, Met. Gen: 0,30 m, Trig. Gen: 0,22 – 0,15 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Bir tam ve bir yarım triglifton oluşmaktadır. Bir adet metop bulunmaktadır. Triglif şekli ise yarım daire olarak karşımıza çıkmaktadır. Tip 2 kulakçık kullanılmıştır. Glif genişliği 0,032 m glif derinliği ise 0,01 m'dir. Üst yüzeyde bulunan zıvana deliği ise, 0,065x0,04 m ölçülerinde olup, 0,035 m derinliğe sahiptir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısı ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: ATTM 3

Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı

Ölçüler: Uz: 0,60 m, Yük: 0,355 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Ölçüleri bakımından ATTM2 ve S8.4 TM ile benzerlik göstermektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısı ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: ATTM 4

Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı

Ölçüler: Uz: 1,05 m, Yük: 0,26 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. ATTM2 ve S8.4 ile benzerlik göstermektedir. Ölçüleri ve benzer örneklerden dolayı stoaya ait olduğu düşünülmektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısı ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: ATTM 5

Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı Yolu Üzerinde

Ölçüler: Uz: 0,23 m, Yük: 0,345 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Stoa'da kullanılan triglife benzerlik göstermektedir. Devşirme olarak kullanmak için alandan uzakta bulunduğu düşünülmektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısı ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: ATA 1

Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı

Ölçüler: Uz: 0,727 m, Yük: 0,21 m, Der: 0,445 m

Tanım: Kısmen korunmuş arşitrav blok. Regula kalınlığı 0,0075 m'dir. Guttae boyutları ise 0,0275x0,01 m'dir. Üst kısımda bulunan kenet ise 0,039x0,034 m'dir. Kenet derinliği 0,0425 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ortası.

Sütun Tamburu

Kat. No./Env. No.: ATST 1

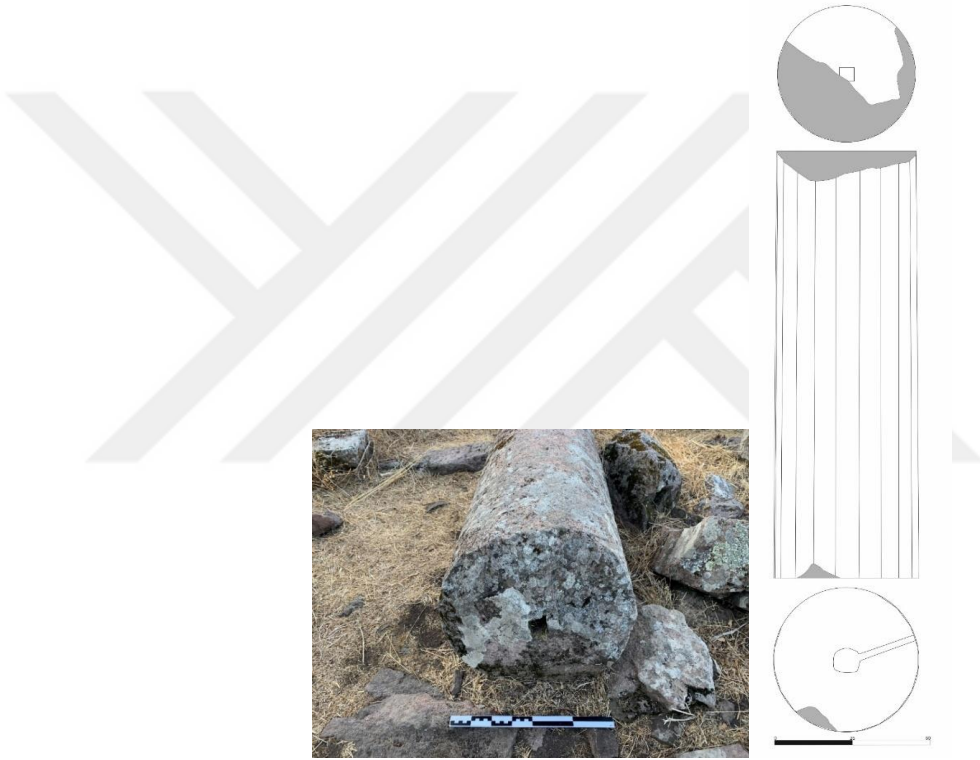
Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı

Ölçüler: Yük: 1,383 m, Üst Çap: 0,4475 m, Alt Çap: 0,4675 m

Tanım: Kısmen korunmuş sütun tambur bloğu. Üst yüzey tahrip olmuş durumdadır ve akıtma kanalı var mı tam olarak belli olmamakla beraber zıvana olarak değerlendirilmiştir. 0,045x0,0475 m ölçülerinde olup, 0,05 m derinliğe sahiptir. Alt yüzeydeki ise 0,08x0,085 m ölçülerindedir ve 0,055 m derinliğe sahiptir. Akıtma kanalı ise 0,02 m genişliğindedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası. Benzerleri: Assos Agorası Kuzey Stoa⁴⁷ ve Pergamon Athena Kutsal Alanı Kuzeydoğu Stoa⁴⁸.

Dor Başlıkları

Kat. No./Env. No.: ATSB 1

Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı

Ölçüler: Abk. Gen: 0,55 m, Alt Çap: 0,44 m, Abk. Yük: 0,07 m, Ekn. Yük: 0,055 m, Yük: 0,175 m

Tanım: Kısmen iyi korunmuş Dor başlığı. Abakus, echinus, üç adet annulet bulunmaktadır. Sütun tamburunu yüzeyinde bulunan zıvana ise yaklaşık olarak 0,045 m'dir. Zıvana derinliği ise 0,033 m'dir. Athena Kutsal Alanı'nın merkezinde bulunduğu için direkt olarak tapınakla alakalı olduğu düşünülmektedir.

Malzeme: Andezit

⁴⁷ Clarke ve diğerleri, ss. 47, 49.

⁴⁸ Bohn, 1885, ss. 28-49, taf. 21-22.

Tarih: En erken 4. yüzyılın son çeyreği. Benzerleri: Pergamon Athena Polias Tapınağı⁴⁹, Priene Agorası Güney Stoası⁵⁰, Priene Demeter Tapınağı⁵¹, Priene Tiyatrosu⁵² Kos Asklepieion Tapınağı⁵³ ve Kos Batı Gymnasion Stoası⁵⁴.

Kat. No./Env. No.: ATSB 2

Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı

Ölçüler: Abk. Gen: 0,528 m, Alt Çap: 0,425 m, Abk. Yüksek: 0,065 m, Ekn. Yüksek: 0,07 m, Yüksek: 0,205 m

Tanım: Kısmen korunmuş Dor başlığıdır. Üç adet annulet bulunmaktadır. Sütun tamburunun üstünde bir kenet bulunmaktadır, abakus yüzeyinde ise iki adet kenet ve akıtma kanalı bulunmaktadır. Sütun tamburunu yüzeyindeki zıvana 0,03 m kare formundadır ve derinliği 0,034 m'dir. Abakus üzerinde bulunan zıvanalardan yukarıda bulunan 0,042x0,049 m ölçülerinde olup derinliği ise 0,0295 m'dir. Aşağıda bulunan zıvana 0,057x0,072 m ölçülerinde olup derinliği ise 0,0285 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: En erken 4. yüzyılın son çeyreği.

⁴⁹ Bohn, 1885, ss. 5-25, taf. 9.

⁵⁰ Wiegand ve Schrader, ss. 189-192, fig. 183.

⁵¹ Rumscheid, 1994, taf. 162.3.

⁵² Wiegand – Schrader, ss. 235-257, fig. 242.

⁵³ Rumscheid, taf. 60.4

⁵⁴ Coulton, 1976, s. 248 – Lauter, 1986, s. 134, lev. 7b.

4.2. Athena Kutsal Alan Stoası

Athena Kutsal Alanı'nı "L" şeklinde çevreleyen stoanın tapınağa paralel uzanan kuzey kanadı yaklaşık 63 m uzunluğunda ve 6,5 m derinliğindedir (**Şekil 9**). Kuzey kanadının 30 m uzunluğundaki doğu kanat ile birleştiği noktadaki enkazda kalp şekilli köşe sütunu AKASKST1 tespit edilmiştir. Stoanın ilk katında Dor düzeni, ikinci katında İon düzeni olduğu düşünülmektedir. Kesme blok taşlarla yapılan ortostatik görünümlü pseudo-isodomik duvar örgüsü, geison blokları ve sütun stilleri açısından Atina'daki II. Attalos Stoası'yla benzerlik göstermektedir.⁵⁵ Bu alanın MÖ 156-154 tarihindeki II. Prusias tahribatı⁵⁶ sonrasında gerçekleşen imar faaliyetleri sırasında son şeklini aldığı düşünülmektedir.

Stoanın doğu kanadında bir propylon bulunduğu düşünülmektedir. Alman araştırmacılar tarafından stoanın kuzey kanadında da bir propylon olduğu belirtilmiştir. Fakat günümüzde yapılan araştırmalar sayesinde kuzey kanatta bulunan yapı enkazının propylon olduğu konusu tartışmalıdır. Stoa duvarının iç yüzü, Pergamon Yukarı Agora Batı Stoası'nın duvarlarındaki orthostatik bir örgü kullanılarak, karışık stilde örülmüştür. Böylelikle her iki stoanın da aynı işçiliğe ve stile sahip olduğunu anlamaktayız.⁵⁷ Stoa doğu kanadı, yaklaşık 30 m uzunluğunda, kuzey kanadı gibi 6,5 m derinliğinde ve Dor düzenindedir.⁵⁸ Bohn ve Schuchhardt tarafından iki nefli olduğu düşünülmüştür fakat "L" şekilli stoalar incelendiğinde 6,5 m genişliğinde, çift nefli stoa örneği tespit edilmemiştir. J. J. Coulton, Athena Kutsal Alanı Stoası'ndan tek nefli olarak bahsetmektedir.⁵⁹ Delos'ta bulunan "L" Şekilli Artemision Stoası da Aigai Athena Kutsal Alanı Stoası'na benzer şekilde 6,45 m derinliğe sahiptir ve tek neflidir.⁶⁰

Aigai Athena Kutsal Alan Stoası, iki katlı ve tek nefli inşa edilmiştir. İkinci katında, İon düzeni kullanılmış olmalıdır. Kutsal alanda Pergamon Zeus Altarı ve Atina'daki Attalos Stoası'nda da benzer parapet sütunları ile

⁵⁵ Doğer ve diğerleri, 2021, 257.

⁵⁶ Yusuf Sezgin, "Aiolis'de Bir Dağ Kenti: Aigai", **Arkeoloji Dergisi XVII**, 2012, s. 83.

⁵⁷ Doğer ve diğerleri, 2021, 258.

⁵⁸ Doğer ve diğerleri, 2021, 259.

⁵⁹ Coulton, 1976, ss. 213-214, Fig. 47.3.

⁶⁰ Coulton, 1976, s. 232, Fig. 60.4.

karşılaşmaktayız.⁶¹ Stoadaki sütunlar muhtemelen üç parçadan oluşmaktaydı. AKASST1'nin 1,89 m uzunluğa sahip olması onun en altta bulunan parça olduğunu düşündürmektedir. Stoa'nın iki katlı olduğu düşünülürse, zemin katta bulunan Dor düzenindeki bu yapı 4,5 m yükseklikte olmalıdır. Alanda yapıyla ilişkilendirilen herhangi bir arşitrav bloğu ele geçmemiştir. Arşitrav bloğunun üstüne gelen triglif-metop bloğunun yüksekliği 42,8-43 cm arasındadır.

4.2.1. Triglif-Metop Frizleri

Stoa ile ilişkilendirilen AKASTM1 ve Demeter-Kore Kutsal Alanı'nda bulunan triglif-metop bloğu, tapınakta kullanılan triglif-metop bloklarından farklı bir ölçüye sahip olduğu için stoaya ait olmalıdır. Bohn ve Schuchhardt'ın bahsettiği Fig. 37 ile ölçüleri uyushmaktadır.⁶² Tapındaki triglif bloklarında görülen yarım daire şeklindeki glifler ve Tip 2 kulakçık kullanımı burada da karşımıza çıkmaktadır. Tapınak ve stoa aynı dönemde inşa edilmiş olabilir.

4.2.2. Dor Başlığı

Alanda tespit edilen AKASSB3, tapınak ile ilişkilendirilen başlıklarla benzer şekilde üç annuletlidir. Fakat diğerlerine kıyasla daha küçük bir alt çapa sahip olması muhtemelen stoda kullanıldığını kanıtlar niteliktedir. Ekhnusun abakuse bağlantısı ise AKASSB1 ile benzerlik göstermektedir. Genel olarak incelendiğinde MÖ 2. yüzyılda inşa edilen yapılarla benzerlik göstermektedir.

4.2.3. Köşe Sütun Tamburu

Kutsal Alan'da yoğun bir sütun tamburu yıkıntısı bizi karşılamaktadır fakat yapılarla ilişkilendirilen ve sağlıklı ölçü alınabilen az sayıdadır. Bohn ve Schuchhardt'ın Fig. 38.6'da bu parçadan bahsedilmektedir.⁶³ Kalp şekilli köşe sütun tamburu, yapıların köşesindeki dönüş sorunu çözmek için ortaya çıkmıştır. Kalp şekilli köşe sütun tamburunun ilk kullanımı MÖ 4. yüzyıla

⁶¹ Coulton, 1976, s. 203, Fig. 32 e-f.

⁶² Bohn ve Schuchhardt, s. 36, Abb. 37.

⁶³ Bohn ve Schuchhardt, Abb. 38.6.

tarikhlenen Miletos Liman Stoası'nda gör÷lmektedir.⁶⁴ Batı Anadolu'da sevilen bu biçim, Hellenistik Dönem'den itibaren İonia Bölgesi'nde Menderes Magnesiası Agorası⁶⁵ ve Odeion'u⁶⁶, Lykia'da bulunan Xanthos Yukarı Agora'sı⁶⁷ ve Letoon Dorik Portiko'da⁶⁸ gör÷lmetektedir.

4.2.4. Konsollu Geison Blokları

Konsullu geison olarak adlandırılan mimari uygulama ilk kez MÖ 2. yüzyılda Pergamon'da gör÷ldüğü için, Pergamon'da ortaya çıktığı kabul edilmektedir. İki katlı stoalarda yaygın olarak gör÷len konsollu geison blokları, kat geçişlerinde olan estetik sorununu ortadan kaldırmak için tasarlanmıştır.⁶⁹ İlk kez MÖ 150 yılına tarikhlenen Pergamon Tiyatro Terası Batı Stoa kullanılmıştır. Konsollu Geison bloğunun Atina Attalos Stoası'nda da kullanıldığı gör÷lmektedir.⁷⁰ Hem Dor hem de İon düzenindeki yapılarda kullanıldığı için kutsal alanda bulunan stoanın ikinci katına mı ait yoksa tapınağa mı ait olduğu kesin olarak belirlenememiştir. Muhtemelen stoanın ikinci katına ait olduğu düşün÷lmektedir.

4.2.5. Sütun Tamburu

Kutsal Alan'da tespit edilen sütun tamburu, üst çapının alanda ele geçen Dor başlığı ile örtüştüğü için Stoa'ya ait olduğu düşün÷lmektedir. Sütun tamburu poligonal işlenmiştir. Poligonal işlenen sütun tamburları MÖ 2. yüzyılda yaygınlaşmıştır. Assos Agorası Kuzey Stoası⁷¹ ve Pergamon Athena Kutsal Alanı Kuzeydoğu Stoa'da⁷² gör÷lmektedir.

⁶⁴ John James Coulton, "The Treatment of Re-Entrant Angles", **BSA** 61, 1966, ss. 132-146; Coulton, 1976, s. 64.

⁶⁵ Carl Humann, **Magnesia am Meander. Bericht über die Ergebnisse der Ausgrabungen der Jahre 1891-1893**, (Ed. Julius Kohte ve Carl Watzinger), Berlin, 1904, s. 120, fig. 126

⁶⁶ Humann, s. 137, fig. 147

⁶⁷ Laurence Cavalier, **Architecture romaine d'Asie Mineure: Les monuments de Xanthos et leur ornementation**, Paris, 2005, ss. 125-126

⁶⁸ Metzger ve diğerleri, "Fouilles du Létion de Xanthos (1970-1973)", **RA**, 1974, s. 316

⁶⁹ Coulton, 1976, ss. 128-129.

⁷⁰ Gider-Büyüközer, 2013, s. 332.

⁷¹ Clarke ve diğerleri, ss. 47, 49.

⁷² Bohn, 1885, ss. 28-49, taf. 21-22.

4.2.6. Değerlendirme

Athena Kutsal Alanı'nı çevreleyen Stoa, kuzey uzun kanadının 63 m, doğu yani kısa kanadı 30 m uzunluğunda olup her ikisi de 6,5 m derinliğe sahiptir. Tek nefli ve iki katlı olarak inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir. Alanda tespit edilen iki adet köşe sütun tamburu vardır; biri konu başlığında incelenmiştir, diğeri mimari elemanın tam olarak nereye ait olduğu bilinmediği için bağımsız parçalar grubuna dahil edilmiştir. Alanda bulunan iki farklı triglif-metop ölçüleri karşılaştırıldığında triglif ve metop genişliğinin farklı olması tek fark olarak karşımıza çıkmaktadır. Hem tapınak hem de stoaya ait olan triglif bloklarında Tip 2 kulakçık tekniği uygulanmıştır. Stoa ile ilişkilendirilen konsollu geison bloklarının stoanın ikinci katında kullanıldığı düşünülmektedir. Köşe sütun tamburunun yanı sıra alandaki Dor başlığı diğerlerinden farklı bir alt çapa sahiptir. Alanda tespit edilen konsollu geison bloğu, triglif-metop bloğu ve Dor başlığı yapının MÖ 2. yüzyıldan sonra inşa edildiğini göstermektedir.

4.2.7. Katalog

Köşe Sütun Tamburu

Kat. No./Env. No.: AKASKST 1

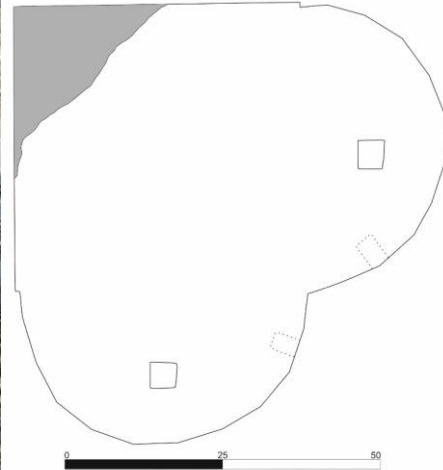
Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alan Stoası

Ölçüler: Uz: 0,75 m, Yük: 0,90 m, Der: 0,5625 m

Tanım: Kısmen korunmuş köşe sütunu tambur blok. Keskin köşeleri 0,453 m'dir. Çizimle benzerlik göstermektedir. Bohn ve Schuhchhardt Res 38 Fig. 7 olabileceği düşünülmektedir. Tamburun üst yüzeyinde iki adet zıvana yuvası bulunmaktadır. Sol tarafta bulunan zıvana, 0,044x0,046 m ölçülerindedir ve 0,049 m derinliğe sahiptir. Sağ tarafta bulunan zıvana ise, 0,04 m ölçülerinde kare yapıya sahiptir. Derinliği ise 0,05 m'dir. Köşe tamburunun cephesinde ise iki tane kenet yuvası görülmektedir. Sol tarafta bulunan kenet, 0,0315x0,035 m ölçülerinde olup, 0,045 m derinliğe sahiptir. Sağ tarafta bulunan kenet ise, 0,03x0,04 m ölçülerindedir. Derinliği ise 0,047 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: En erken 4. yüzyılın son çeyreği. Benzerleri: Liman Stoası⁷³, Magnesiası Agorası⁷⁴, Odeion'u⁷⁵, Xanthos Yukarı Agora⁷⁶ ve Letoon Dorik Portiko⁷⁷.

Triglif-Metop Frizleri

Kat. No./Env. No.: AKASTM 1

Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı

Ölçüler: Uz: 0,495 m, Yük: 0,428 m, Met. Gen: 0,13 m, Trig. Gen: 0,305 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Bir trigliften oluşmaktadır. Triglif şekli ise yarım daire olarak karşımıza çıkmaktadır. Tip 2 kulakçık

⁷³ John James Coulton, "The Treatment of Re-Entrant Angles", *BSA* 61, 1966, ss. 132-146; Coulton, 1976, s. 64.

⁷⁴ Carl Humann, *Magnesiası am Meander. Bericht über die Ergebnisse der Ausgrabungen der Jahre 1891-1893*, (Ed. Julius Kohte ve Carl Watzinger), Berlin, 1904, s. 120, fig. 126

⁷⁵ Humann, s. 137, fig. 147

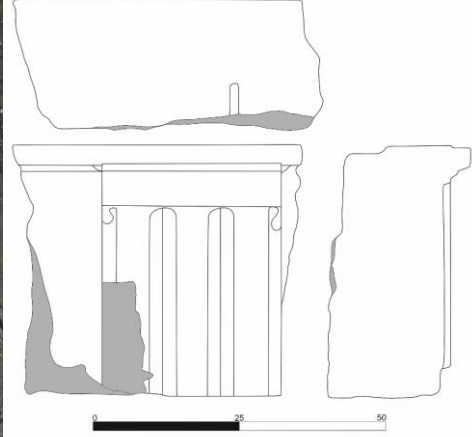
⁷⁶ Laurence Cavalier, *Architecture romaine d'Asie Mineure: Les monuments de Xanthos et leur ornementation*, Paris, 2005, ss. 125-126

⁷⁷ Metzger ve diğerleri, "Fouilles du Létoon de Xanthos (1970-1973)", *RA*, 1974, s. 316

kullanılmıştır. Glif genişliği 0,045 m, glif derinliği ise 0,0275 m'dir. Üst yüzeyde bulunan kenet, 0,025x0,055 m ölçülerine sahip olup 0,035 m derinliğe sahiptir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısı ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: DKTTM 4

Buluntu Yeri: Demeter-Kore Tapınağı

Ölçüler: Uz: 1,10 m, Yük: -

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Toprağa saplandığı için net yüksekliği alınamamıştır. Ölçüleri bakımından AKATM1 ile benzerlik göstermektedir. Tapınak yamacından aşağıya doğru düştüğü düşünülmektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısı ve sonrası.

Dor Başlığı

Kat. No./Env. No.: AKASSB 3

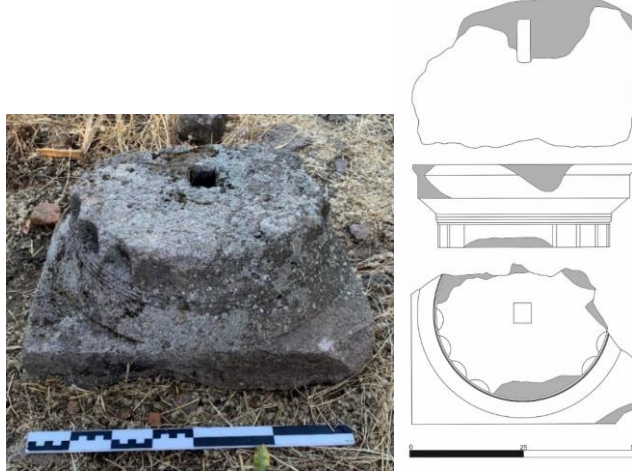
Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı

Ölçüler: Abk. Gen: 0,487 m, Alt Çap: 0,377 m, Abk. Yüksek: 0,074 m, Ekn. Yüksek: 0,058 m, Yüksek: 0,182 m

Tanım: Yarısı korunmuş Dor başlığıdır. Üç adet annulet bulunmaktadır. Sütun tamburu yüzeyindeki zıvana 0,039x0,044 m ölçülerinde olup, derinliği ise 0,057 m'dir. Abaküsün yüzeyinde bulunan zıvana 0,03x0,010 m ölçülerinde olup, derinliği ise 0,053 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

Konsollu Geison Blokları

Kat. No./Env. No.: S8.3

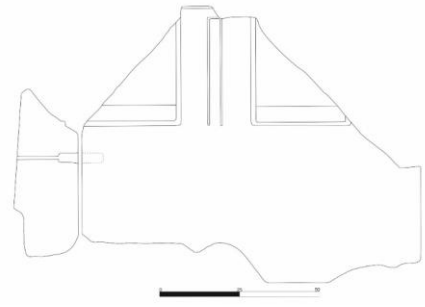
Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı 8 No.lu Sarnıç

Ölçüler: Uz: 1,06 m, Yük: 0,86 m, Kaset Ölçüsü: 0,031 m, Kaset Der: 0,06 m, Der: 0,16 m

Tanım: Kısmen korunmuş tavan kaset bloğudur. Kasetlerin içi boştur ve 0,31 m kare ölçüye sahiptir. Kasetlerin derinliği ise 0,052 m'dir. Kasette bulunan kenet ise 0,03x0,065 m ölçülerindedir. Alanda dağınık olarak aynı ölçülere sahip sekiz adet tavan kaset bloğu ele geçmiştir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası. Benzerleri: Pergamon Tiyatro Terası Batı Stoası ve Atina Attalos Stoası⁷⁸.

Kat. No./Env. No.: AKASTK 1

Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı

Ölçüler: Uz: 0,62 m, Yük: 0,88 m

Tanım: Kısmen korunmuş tavan kaset bloğudur. AKAS8.3 Bloğu ile ölçüleri benzerlik göstermektedir. Tapınağa ait olduğu düşünülmektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

⁷⁸ Gider-Büyüközer, 2013, s. 332.

Kat. No./Env. No.: AKASTK 2

Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı

Ölçüler: Uz: 1,055 m, Yük: 0,85 m

Tanım: Kısmen korunmuş tavan kaset bloğudur. AKAS8.3 Bloğu ile ölçüleri benzerlik göstermektedir. Tapınağa ait olduğu düşünülmektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: AKASTK 3

Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı

Ölçüler: Uz: 1,035 m, Yük: 0,84 m

Tanım: Kısmen korunmuş tavan kaset bloğudur. AKAS8.3 Bloğu ile ölçüleri benzerlik göstermektedir. Tapınağa ait olduğu düşünülmektedir. Üzerinde bulunan kenet ise 0,035x0,075 ölçülerindedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: AKASTK 4

Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı

Ölçüler: Uz: 1,04 m, Yük: 0,85 m

Tanım: Kısmen korunmuş tavan kaset bloğudur. AKAS8.3 Bloğu ile ölçüleri benzerlik göstermektedir. Tapınağa ait olduğu düşünülmektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: AKASTK 5

Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı

Ölçüler: Uz: 0,71 m, Yük: 0,515 m

Tanım: Kısmen korunmuş tavan kaset bloğudur. AKAS8.3 Bloğu ile ölçüleri benzerlik göstermektedir. Tapınağa ait olduğu düşünülmektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: AKASTK 6

Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı

Ölçüler: Uz: 1,055 m, Yük: 0,575 m

Tanım: Kısmen korunmuş tavan kaset bloğudur. AKAS8.3 Bloğu ile ölçüleri benzerlik göstermektedir. Tapınağa ait olduğu düşünülmektedir. Üzerinde bulunan kenet ise 0,0245x0,0430 m ölçülerindedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: AKASTK 7

Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı

Ölçüler: Uz: 0,93 m Yük: 0,375 m

Tanım: Kısmen korunmuş tavan kaset bloğudur. AKAS8.3 Bloğu ile ölçüleri benzerlik göstermektedir. Tapınağa ait olduğu düşünülmektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

Sütun Tamburu

Kat. No./Env. No.: AKASST 1

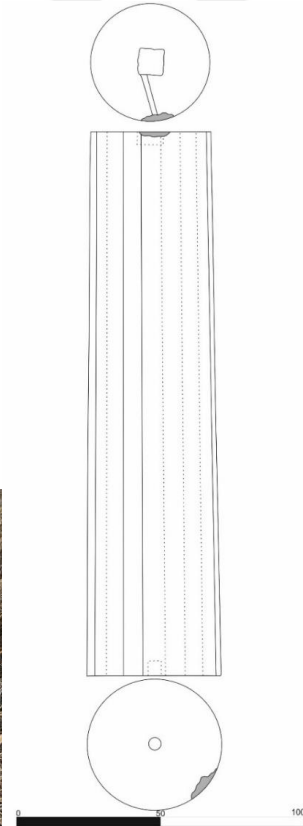
Buluntu Yeri: Athena Kutsal Alanı

Ölçüler: Yük: 1,895 m, Üst Çap: 0,415 m, Alt Çap: 0,462 m

Tanım: Kısmen korunmuş sütun tambur bloğu. Üst yüzeyde bulunan zıvana, 0,085x0,095 m ölçülerinde olup, 0,045 m derinliğe sahiptir. Alt yüzeydeki ise 0,045 m ölçülerinde yuvarlak formdadır ve 0,051 m derinliğe sahiptir. Akıtma kanalı ise 0,01 m genişliğindedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

BEŞİNCİ BÖLÜM

AGORA BİNASI

Günümüze kadar kısmen korunmuş duvarlara sahip olan Aigai Agora Binası, MÖ 2. yüzyılın ortalarında gerçekleşen büyük imar faaliyetleri kapsamında yeniden şekillendirilmiş ve son halini almıştır.⁷⁹ Agora Binası, Pergamon mimari anlayışının bir yansıması olarak, sırtını yamaca yaslamıştır. Agora Binası “L” formudur, 82,30 m uzunluğunda, 11,45 m derinliğindedir.⁸⁰ Üç katlı olarak inşa edilen yapının üçüncü katı stoa olarak tasarlanmıştır (**Şekil 10**). Yapılan kazı ve yüzey araştırmalarında karşılıklı iki stoanın bulunduğu ortaya çıkmıştır. Agora Binası’nın üçüncü katının yer aldığı alan Agora Doğu Stoa olarak adlandırılmaktadır (**Şekil 11**). Agora Doğu Stoa’nın karşısında, ona paralel uzanan yapı Agora Batı Stoa olarak adlandırılmıştır (**Şekil 12-13**).

Agora caddesinde biraz ilerlediğimizde A ve B yapısı karşımıza çıkmaktadır. A yapısı doğu-batı doğrultuludur, yukarı agoranın güney bölümünde yer almaktadır ve 18 x 4,70 m ölçülerindedir.⁸¹ Bu yapının bir propylon ya da tripylon olarak kullanıldığı düşünülmektedir (**Şekil 14**). B yapısı, Yukarı Agora’nın kuzey kısmında yer alan molozların temizlenmesi sırasında ortaya çıkarılmıştır ve Bizans Dönemi’ne ait olduğu düşünülmektedir. Bu yapı, doğuda iki odalı bir mekân ve buna bitişik olarak batıda yer alan bir diğer mekândan oluşmaktadır. Fakat yapılan araştırmalarda yapının içinde herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır (**Şekil 15**).⁸²

5.1. Agora Doğu Stoa

Agora Binası’nın üçüncü katında bulunan ve kentin merkezine bakan Agora Doğu Stoa, 10,50 m genişliğinde 70,80 m uzunluğundadır. Kuzey tarafında kısa kenarı oluşturan 11,45x11,45 m ölçülerinde kare planlı bir mekân bulunmaktadır.⁸³ “L” planlı olan Agora Doğu Stoa’ya yürüme

⁷⁹ Yusuf Sezgin ve Muhammet Hamdi Kan, **Agora**, (Ed. Ersin Doğer), “Aigai (Aiolis) 2004-2016 Çalışmaları”, Ege Yayınları, İstanbul, 2021, s. 171.

⁸⁰ Muhammet Hamdi Kan, **Aigai Agora Binası**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 2012, s. 17.

⁸¹ Kan, s. 16.

⁸² Doğer ve diğerleri, 2021, s. 176.

⁸³ Doğer ve diğerleri, 2021, s. 179.

düzleminden 1 m yüksekliğinde üç basamaklı bir merdiven ile çıkılmaktaydı.⁸⁴ Enkaz içinde tespit edilen mimari bloklar incelendiğinde stoanın dış sırasının Dor düzeninde inşa edildiği anlaşılmaktadır. İç sırasında, İon başlıklarının kullanıldığı tespit edilmiştir. “L” formuna uygun olarak sütunlar uzun kenarda 22, kısa kenarda 6 adettir. Sütun arası mesafe 2,40 m’dir. İç sıradaki İon sütunları 4,80 m aralıklarla konumlandırılmıştır ve kısa kenarda 4, uzun kenarda 12 adet olduğu düşünülmektedir (**Şekil 16**).⁸⁵ Alanda Agora Doğu Stoa’nın arşitrav bloğuna ait olduğu düşünülen bir yazıt tespit edilmiştir. M.S. 17 yılındaki depremden sonra gerçekleşen imar faaliyetleri ve yapılan gladyatör oyunları hakkında bilgi vermektedir (**Şekil 17**).⁸⁶ Yazıtın üzerinde gladyatörlerin isimleri, nasıl bir dövüşçü oldukları ve kaç kere kazandıkları hakkında bilgiler yer almaktadır.⁸⁷

Aigai Agora Doğu Stoası, formu bakımından Atina’daki Attalos Stoası’na benzemektedir.⁸⁸ İki nefli ve bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır ve Agora Doğu Stoa örneğindeki gibi dış sırasında Dor, iç sırasında İon düzeni kullanılmıştır. Pergamon’da bulunan Yukarı Agora Batı Stoası, Aigai Agora Doğu Stoa’dan farklı olarak tek neflidir. Pergamon Yukarı Agora Batı Stoası, Dor düzenindedir ve II. Eumenes tarafından inşa edilmiştir.⁸⁹ Az sayıda görülen iki nefli ve çok katlı stoalara örnek olarak Pergamon’daki Athena Kutsal Alanı Kuzeydoğu Stoası’nın kuzey kanadında görülmektedir. İki katlı ve çift nefli inşa edilen stoanın güney ve doğu kısımları tek neflidir. İlk katında Dor düzeni hakimken üst katında İon düzeni kullanılmıştır.⁹⁰ Aigai Agora Doğu Stoası ile benzer olan Assos Kuzey⁹¹ ve Güney Stoa’sı çift nefli inşa edilmiştir. Fakat Assos’ta inşa edilen stoalarda iç sırasında Dor ya da Palm başlıkları tercih edilmiştir.⁹²

⁸⁴ Kan, s. 36.

⁸⁵ Kan, s. 39; Doğer ve diğerleri, 2021, 182.

⁸⁶ Bohn ve Schuchhardt, s. 23, Abb. 26.

⁸⁷ Arkeofili, “2.000 Yıl Önce Manisa’daki Aigai’da Gladyatör Dövüşleri”, 09.07.2021, <https://arkeofili.com/2-000-yil-once-manisadaki-aigaida-gladyator-dovusleri/>, (10.05.2022).

⁸⁸ Coulton, 1976, s. 219. Fig. 54.10.

⁸⁹ Coulton, 1976, ss. 91-92; Radt, ss. 88-89.

⁹⁰ Radt, s. 159; Coulton, 1976, s. 276, Fig. 102.3.

⁹¹ Kudret Sezgin, **Assos Kuzey Stoasının İnşası ve Kullanım Evreleri**. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, 2010, s. 30.

⁹² Coulton, 1976, s. 219, fig. 52.1, 52.2; Clarke ve diğerleri, ss. 21-29.

5.1.1. Triglif-Metop Frizleri

Agora Doğu Stoa'da tespit edilen triglif-metop blokları, Agora Batı Stoa ve Bouleuterion'dan daha farklı bir teknikle yapılmıştır. Bulunan parçalar diğer yapılara kıyasla daha büyük ölçüdedir. Enkazdaki yüzey taramasında dokuz adet triglif-metop teze dahil edilmiştir. Bunlardan ADSTM1'in diğerlerinden daha büyük bir ölçüye sahip olduğu için farklı bir yapıya ya da stoanın kısa kenarına ait olmalıdır. Diğer bulunan mimari elemanlar ADSTM2'ye benzer ölçülerde olduğu için teze dahil edilmiştir. Muhtemelen bulunan parçalar belirtildiği üzere Agora Doğu Stoa'nın dış sırasını oluşturmaktaydı (**Şekil 18**). Kentte yaygın olarak kullanılan Tip 2 kulakçık formu burada da karşımıza çıkmaktadır. Gliflerin keskin kenarlı bırakılması ve Tip 2 kulakçık tipi, Pergamon Athena Kutsal Alanı Kuzeydoğu Stoası⁹³ ve Priene Kutsal Stoası'nda⁹⁴ görülmektedir. Kentin MÖ 2. yüzyılda geniş çaplı bir yenilik geçirdiği düşünülürse bu tekniğin yaygın olarak kullanılması gayet olasıdır.

5.1.2. Geison Blokları

Enkazda fazla sayıda tespit edilen Geison bloklarının yapıya ait olduğu düşünülmektedir. Alanda ADSG1'e benzer dört parça daha bulunmuştur ve bunlar karşılaştırıldığında aynı mutulus genişliğinde olduğundan aynı yapı ile ilişkilendirilmiştir. Alandaki geison bloklarında aslan başları kullanılmıştır.⁹⁵ Mutulusların ve guttaelerin alçak işlenmesi, MÖ 2. yüzyıldan sonra inşa edilen yapıların geisonlarında görülen yaygın bir özelliktir. Diğer bir belirleyici özellik mutulus plakalarının eğimlerinin giderek azalmasıdır. MÖ 2. yüzyıla tarihlenen Pergamon Athena Kutsal Alanı Kuzeydoğu Stoası, Assos Bouleuterionu ve Kos Asklepieion Üst Teras Stoası'nda da mutulus plakalarının eğiminin azaldığı görülmektedir.⁹⁶ Böylelikle yapıyı geison

⁹³ Bohn, 1885, ss. 28-49, taf. 21-22

⁹⁴ Alexander von Kienlin, **Die Agora von Priene** (Diss. Technische Universität München), München, 2004, taf. 169. Kat.Nr.271

⁹⁵ Kan, s. 122, Lev. 43-b.

⁹⁶ Wolfram Martini, **Das Gymnasium von Samos**, Samos XVI, 1984, ss. 84-86. tab. e.

blokları bakımından yapının en erken MÖ 2. yüzyılına tarihlendirmek mümkündür.

5.1.3. Dor Başlığı

Yapılan kazı çalışmaları ve yüzey araştırmalarında nerdeyse bir örnek dışında Dor başlığı bulunmamıştır. Tespit edilen Dor başlığı üst yapıya uygun ölçülere sahip olduğu için yapıyla ilişkilendirilmiştir. Dor başlığının alt çapı 0,58 m yüksekliği 0,25 m'dir. Abakusu ise 0,76 m ölçülerindedir. Ön sırayı destekleyen bu başlıkların büyük olduklarını söylemek yanlış olmaz.⁹⁷

5.1.4. Sütun Tamburları

Alandaki Dor düzenine ait mimari elemanların az sayıda olduğunu söyleyebiliriz. Alandaki sütun tamburlarının başlığa kadar 3,30 m yüksekliğinde olduğu düşünülmektedir.

5.1.5. Değerlendirme

Agora Doğu Stoa, 10,50 m genişliğinde 70,80 m uzunluğundadır. Kuzey kanadını oluşturan kısa kenarda 11,45x11,45 m ölçülerinde kare planlı bir mekân bulunur. “L” planlı olan Agora Doğu Stoa, Agora Binası'nın üçüncü katını oluşturmaktadır. Alanda yaklaşık olarak ölçüleri eşleşen triglif-metop bloğunun farklı ölçüde olması kısa ya da uzun kenarda kullanıldığını göstermektedir. Bunun yanı sıra triglif-metop bloğunun kent genelinde yaygın olarak görülen Tip 2 kulakçık kullanılmıştır. Geison bloklarda alçak mutulus ve guttae uygulamasıyla karşılaşmaktayız. Alanda tespit edilen aslan başlı geison blokları ve triglif-metop bloğu Bohn'un çizimleriyle uyushmaktadır fakat iç sıranın farklı bir düzende olduğunu önermiştir. Bunun yanı sıra alanda tespit edilen İon başlıklarının da iç sırayı oluşturabileceği ihtimali üzerinde durulmuştur.⁹⁸ Triglif-metop frizleri incelendiğinde glif kısmının keskin

⁹⁷ Konuda yer alan çizimlerin bir kısmında Muhammet Hamdi Kan'ın **Aigai Agora Binası** tezinden yararlanılmıştır.

⁹⁸ Bohn ve Schuchhdt 1889, ss. 21-22, Abb. 24.

kenarlı bırakılması Pergamon Athena Kutsal Alanı Kuzeydoğu Stoası'nda görülmektedir. Muhammet Hamdi Kan'ın önerisine göre en altta bulunması gereken sütun tamburları, alanda tespit edilen sütun başlığı ile uyuşmadığı için yapının net yüksekliği hesaplanamamıştır. En altta bulunan sütun tamburu daha geniş bir alt çapa sahip olmalıdır. Alanda yapılan araştırmalar sayesinde iç sıranın İon düzeninde olduğu belirlenmiştir. Yapı ile ilişkilendirilen mimari elemanlar, MÖ 2. yüzyıl ortasında gerçekleşen imar faaliyetleri sırasında Agora Doğu Stoa'nın da inşa edildiğini kanıtlar niteliktedir. Aigai, MS 17 depremi sonrasında büyük ölçüde hasar görmüştür. Agora Doğu Stoa'ya ait olduğu anlaşılan yazıtlı arşitrav blok, Tiberius'un yardımlarından sonra yapıya eklenmiş olabilir.

5.1.6. Katalog

Triglif-Metop Frizleri

Kat. No./Env. No.: ADSTM 1

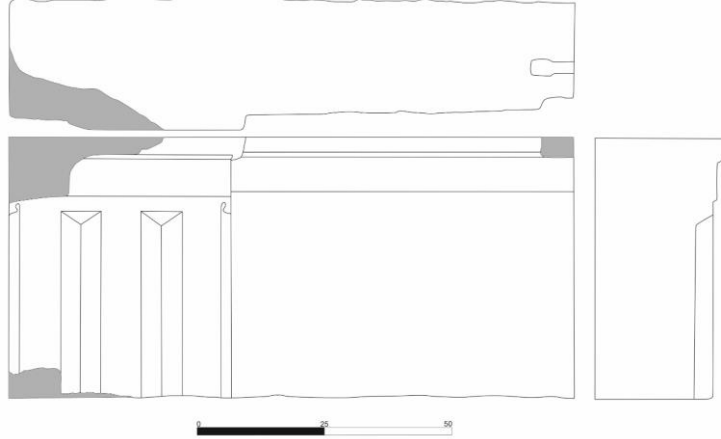
Buluntu Yeri: Doğu Stoa

Ölçüler: Uz: 1,12 m, Yük: 0,515 m, Met. Gen: 0,685 m, Trig. Gen: 0,437 m

Tanım: İyi korunmuş triglif metop blok. Bir triglif ve bir metoptan oluşmaktadır. Triglif şekli ise keskin kenarlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Tip 2 kulakçık kullanılmıştır. Glif genişliği 0,08 m glif derinliği ise 0,038 m'dir. Üst yüzeyde ise 0,087x0,042 m ölçülerinde kenet yuvası bulunmaktadır. Derinliği ise 0,034 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası. Benzerleri: Pergamon Athena Kutsal Alanı Kuzeydoğu Stoası⁹⁹ ve Priene Kutsal Stoası¹⁰⁰.

Kat. No./Env. No.: ADSTM 2

Buluntu Yeri: Doğu Stoa

Ölçüler: Uz: 0,357 m, Yük: 0,515 m, Trig. Gen: 0,345 m

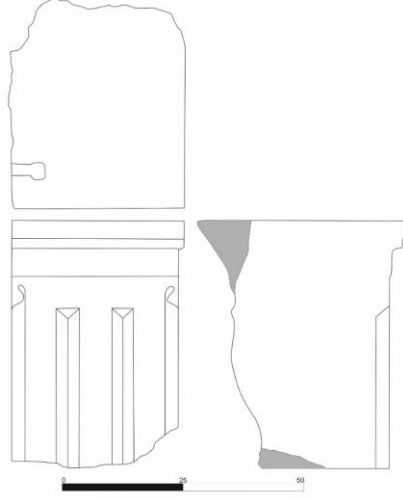
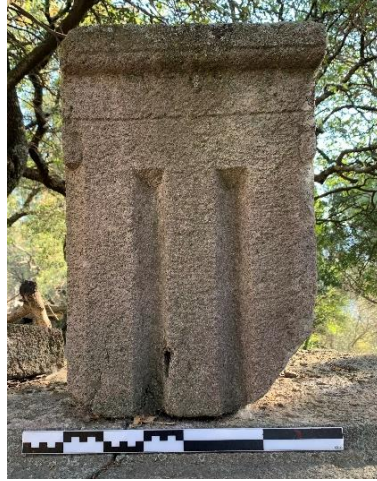
Tanım: İyi korunmuş triglif metop blok. Bir trigliften oluşmaktadır. Triglif şekli ise keskin kenarlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Tip 2 kulakçık kullanılmıştır. Glif genişliği 0,045 m glif derinliği ise 0,027 m'dir. Triglif bloğunun üst yüzeyinde ise 0,035x0,075 m ölçülerinde bir kenet yuvası bulunmaktadır, derinliği ise 0,0325 m'dir.

Malzeme: Andezit

⁹⁹ Bohn, 1885, ss. 28-49, taf. 21-22.

¹⁰⁰ Kienlin, 2004, taf. 169. Kat. Nr.271.

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: ADSTM 3

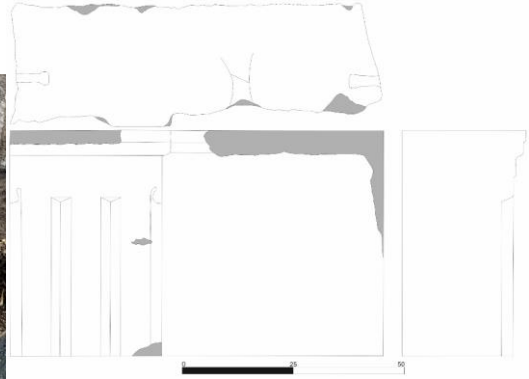
Buluntu Yeri: Doğu Stoa

Ölçüler: Uz: 0,873 m, Yük: 0,51 m, Met. Gen: 50 m, Trig. Gen: 0,342 m

Tanım: İyi korunmuş triglif metop blok. Bir triglif ve bir metoptan oluşmaktadır. Triglif şekli ise keskin kenarlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Tip 2 kulakçık kullanılmıştır. Glif genişliği 0,045 m, glif derinliği ise 0,0275 m'dir. Triglifin üst yüzeyinde iki adet kenet yuvası görülmektedir. Soldaki kenet yuvası 0,073x0,027 m ölçülerinde, 0,023 m derinliğine sahiptir. Sağdaki kenet yuvası ise 0,065x0,033 m ölçülerinde olup, 0,023 m derinliğe sahiptir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: ADSTM 4

Buluntu Yeri: Doğu Stoa

Ölçüler: Uz: 0,86 m, Yük: 0,51 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Ölçüleri ve formu AGTM 2 ile benzerlik göstermektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: ADSTM 5

Buluntu Yeri: Doğu Stoa

Ölçüler: Uz: 0,57 m, Yük: 0,515 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Ölçüleri ve formu AGTM 2 ile benzerlik göstermektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: ADSTM 6

Buluntu Yeri: Doğu Stoa

Ölçüler: Uz: 0,925 m, Yük: 0,515 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Ölçüleri ve formu AGTM 2 ile benzerlik göstermektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: ADSTM 7

Buluntu Yeri: Doğu Stoa

Ölçüler: Uz: 0,885 m, Yük: 0,485 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. AGTM2 ile benzerlik göstermektedir. Agora'nın doğu yamacında ele geçmiştir. Tip 2 Kulakçığa ve keskin kenarlı gliflere sahiptir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: ADSTM 8

Buluntu Yeri: Doğu Stoa

Ölçüler: Uz: 0,51 m, Yük: 0,345 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Diğer örneklerde olduğu gibi AGTM2 ile benzerlik göstermektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: ADSTM 9

Buluntu Yeri: Doğu Stoa

Ölçüler: Uz: 0,88 m, Yük: 0,50 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Diğer örneklerde olduğu gibi AGTM2 ile benzerlik göstermektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

Arşitrav Blokları

Kat. No./Env. No.: ADSA 1

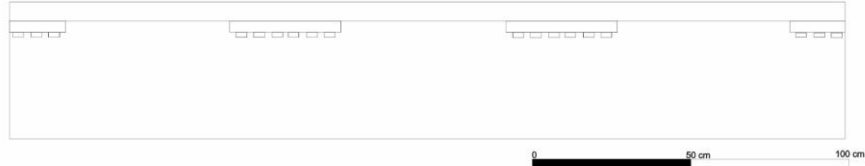
Buluntu Yeri: Doğu Stoa

Ölçüler: Uz: 2,50-2,55 m, Yük: 0,385 m, Der: 0,58 m

Tanım: Kısmen korunmuş arşitrav blok. Guttaleri 0,027x0,015 m ölçülerindedir. Agora Doğu Stoa'ya ait olan triglif-metop bloklarla ölçüleri uyushmaktadır.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: ADSA 2

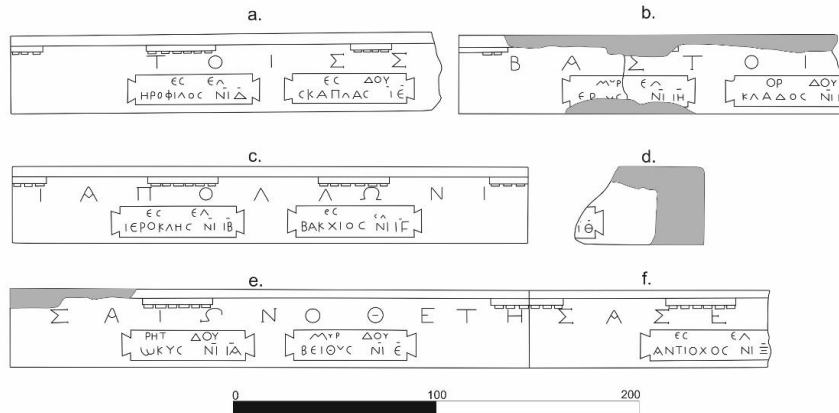
Buluntu Yeri: Doğu Stoa

Ölçüler: a: Uz: 2,12 m, b: Uz: 1,84 m, c: Uz: 2,54 m, d: Uz: 0,64 m, e: Uz: 2,55 m, f: Uz: 1,17m, Yük: 0,385 m

Tanım: Doğu Stoa'nın ön cephesinde yer alan arşitrav bloğu. Bohn ve Schuchhardt çizimlerinden bakılarak yapılmıştır. Ana yazıttaki harflerin yüksekliği 0,07 m yan yazıtlardaki harflerin yüksekliği ise 0,04 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MS 1. yüzyıl.

Sütun Tamburları

Kat. No./Env. No.: ADSST 1

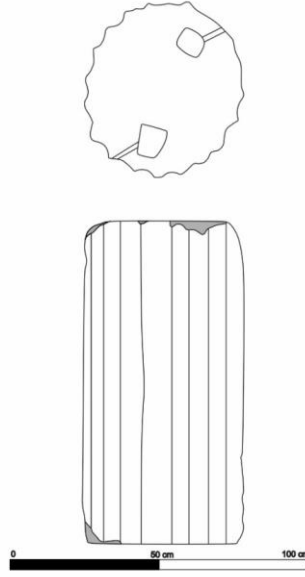
Buluntu Yeri: Doğu Stoa

Ölçüler: Uz: Yük: 1,08 m, Üst Çap: 0,535 m, Alt Çap: 0,54 m

Tanım: Kısmen korunmuş sütun tambur bloğu. Üst yüzeyinde iki adet zıvana yuvası bulunur. Üstteki zıvana yuvası 0,065x0,09 m ölçülerine sahiptir. Altındaki zıvana yuvası ise 0,095x0,10 m'dir. İki zıvana yuvasının da akıtma kanalının kalınlığı 0,02 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: Yük: ADSST 2

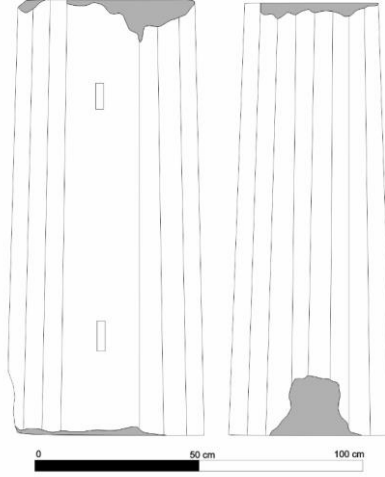
Buluntu Yeri: Doğu Stoa

Ölüler: Yük: 1,315 m, üst çap: 0,54 m, Alt ap: 0,60 m

Tanım: Kısımē korunmuş sütün tambur bloğu. Cephesinde iki adet kenet yuvası bulunmaktadır. Bu kenet yuvaları 0,035x0,9 m llerindedir. Yan profilden çiziminde ise tamburun üst çapı, 0,415 m'dir. Alt apı ise 0,50 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: M 2. yüzyıl ve sonrası.

Dor Başlığı

Kat. No./Env. No.: ADSSB 1

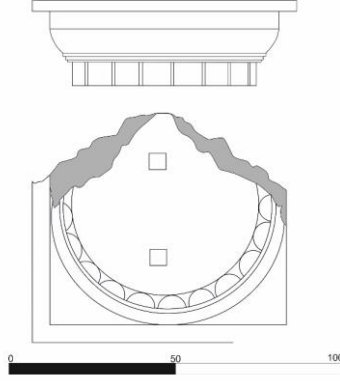
Buluntu Yeri: Doğu Stoa

Ölüler: Abk. Gen: 0,76 m, Alt ap: 0,58 m, Abk. Yük: 0,06 m, Ekn. Yük: 0,07 m, Yük: 0,25 m

Tanım: Kısımē korunmuş Dor başlığı.  adet annulet bulunmaktadır. Tamburun yüzeyinde iki adet zıvana yuvası bulunmaktadır. İki zıvana yuvası da 0,05x0,05 m llerinde kare formdadır.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası. Benzerleri: Priene Stadion Stoası¹⁰¹ ve Pergamon Hükümdar Kültü Heroonu¹⁰².

Geison Blokları

Kat. No./Env. No.: ADSG 1

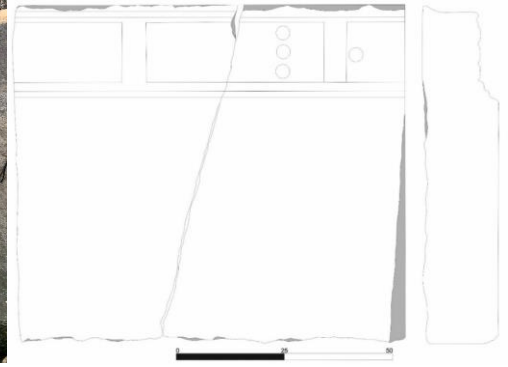
Buluntu Yeri: Agora Doğu Stoa

Ölçüler: Uz: 0,91 m, Yük: 0,785 m, Mut. Gen: 0,135 – 0,255 m, Mut. Yük: 0,14 m

Tanım: Kısmen korunmuş geison bloğu. Bulunduğu konum bakımından Agora ile ilişkilendirilmiştir. Alanda yoğun olarak bulunmaktadır ve 3x6 guttae sırasına sahiptir. Mutulusta bulunan alçak guttaeler ise 0,035 m ölçülerindedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: En erken MÖ 2. yüzyılın ortası. Benzerleri: Pergamon Athena Kutsal Alanı Kuzeydoğu Stoası, Assos Bouleuterionu ve Kos Asklepieion Üst Teras Stoası.¹⁰³

Kat. No./Env. No.: ADSG 2

Buluntu Yeri: Agora Doğu Stoa

Ölçüler: Uz: 0,565 m, Yük: 0,765 m

Tanım: Kısmen korunmuş geison blok. Ölçüleri AGG1 ile benzerdir.

Malzeme: Andezit

Tarih: En erken MÖ 2. yüzyılın ortası.

¹⁰¹ Wiegand ve Schrader, ss. 258-265, fig. 270.

¹⁰² Radt, ss. 243-245.

¹⁰³ Martini, 1984, ss. 84-86. tab. e.

Kat. No./Env. No.: AD SG 3

Buluntu Yeri: Agora Doğu Stoa

Ölçüler: Uz: 0,85 m, Yük: 0,615 m

Tanım: Kısmen korunmuş geison bloğu. Ölçüleri AGG1 ile benzerdir.

Malzeme: Andezit

Tarih: En erken MÖ 2. yüzyılın ortası.

Kat. No./Env. No.: AD SG 4

Buluntu Yeri: Agora Doğu Stoa

Ölçüler: Uz: 0,80 m, Yük: 0,73 m

Tanım: Kısmen korunmuş geison bloğu. Ölçüleri AGG 1 ile benzerdir.

Malzeme: Andezit

Tarih: En erken MÖ 2. yüzyılın ortası.

Kat. No./Env. No.: AD SG 5

Buluntu Yeri: Agora Doğu Stoa

Ölçüler: Uz: 0,88 m, Yök: 0,795 m

Tanını: Kısmen korunmuş geison bloğu. Ölçöleri AGG1 ile benzerdir.

Malzeme: Andezit

Tarih: En erken MÖ 2. yüzyılın ortası.

5.2. Agora Batı Stoa

Agora Doğu Stoa'nın karşısına inşa edilen Agora Batı Stoa'nın, 8 m genişlikte ve yaklaşık olarak 65 m uzunluğundadır (**Şekil 19**). Alanda tespit edilen Dor düzenine ait mimari elemanlardan yola çıkarak Agora Doğu Stoa'nın ön sırasında da aynı Agora Doğu Stoa'da olduğu gibi Dor düzeni kullanılmıştır.¹⁰⁴ Kazısının tamamen bitmemesi ve kısıtlı bir alanın ortaya çıkması nedeniyle yapıyla ilişkilendirilen mimari elemanların sayısı azdır. Agora Batı Stoa'nın sırtını ana kayaya yaslaması nedeniyle tek katlı bir stoa olmadığı düşünülmektedir. Stoa'nın kuzey duvarı üzerinde bir kapıya ait olduğu düşünülen eşik taşı tespit edilmiştir (**Şekil 20**). Kapının batı kenarında in-situ olarak bulunan lentonun benzerleri Pergamon Hera Tapınağı'nda¹⁰⁵, Assos Kuzey Stoa'da¹⁰⁶ ve Priene Kutsal Stoa'da¹⁰⁷ bulunmuştur. Bu benzerlik nedeniyle Aigai Agora Batı Stoa'sının diğer yapılarla birlikte II. Attalos döneminde inşa edildiğini ortaya koymaktadır.¹⁰⁸

Kente girişin sağlandığı diğer bir kapı olarak karşımıza çıkan, Agora Caddesi Kapısı önceki yıllarda yapılan araştırmalarda, Yeni Kapı, Tiberius Kapısı ve Kuzey Kapısı¹⁰⁹ olarak adlandırılmıştır. Alanda tespit edilen arşitrav bloklarının ölçüleri ve bulunduğu konumlar bakımından farklılık gösterse de bu blokların kapıya ait olmadığı ortaya çıkmıştır.¹¹⁰ Agora Batı Stoa alanında tespit edilen triglif-metop bloğunun triglif genişliği ile yazıtlı arşitrav bloğunun regula genişliği örtüşmektedir. Agora Caddesi Kapısı ve Agora Binası'nın güneyinde bulunan arşitrav bloğunun aynı yapıya ait olduğu ortaya çıkmıştır. Arşitrav bloğunun üzerinde, “[Ti. Caesar divi A|ug(usti) f., divi Iuli n(e)pos), A|ug(ustus), p(ontifex)] m(aximus), tr(ibunicia) p[ot(estate) XXXVI, | imp(erator) VIII, c]o(n)s(ul) V, con|ditor uno tem|[pore XII urbium | t]errae motu ve|[xatarum temp]lum restituit”¹¹¹ yazmaktadır. Türkçesi, “İmparator

¹⁰⁴ Şükrü Tül, **Agora Caddesi Kapısı**, (Ed. Ersin Doğer), “Aigai (Aiolis) 2004-2016 Çalışmaları”, Ege Yayınları, İstanbul, 2021, s. 196.

¹⁰⁵ Schazmann, 1923, taf 34. 21.

¹⁰⁶ Clarke ve diğerleri, s. 49. Fig. 3

¹⁰⁷ Von Kienlin, taf. 23; taf. 229, Kat. Nr. 535; tarf. 230, Kat. Nr. 538.

¹⁰⁸ Doğer ve diğerleri, 2021. s.178

¹⁰⁹ Gülen Ceyda Eroğlu, **Aigai (Aiolis) Kuzey Kapısı**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2019.

¹¹⁰ Metinde yer alan çizimlerin bir kısmında Gülen Ceyda Eroğlu'nun **Aigai (Aiolis) Kuzey Kapısı**, tezinden yararlanılmıştır.

¹¹¹ <https://inscriptions.packhum.org/text/268220?&bookid=539&location=1468>

Augustus'un oğlu ve İmparator Julius'un yeğeni, başrahip, 37. kez tribunus, yetkisi ile donatılan ve 5. kez de consul olarak atanan ve aynı anda 12 kentin kurucusu olan Tiberius Caesar Augustus kenti (yeniden) inşa etti."¹¹² Agora Doğu Stoa'da benzer şekilde bir yazıt olduğu bilinmektedir. Böylelikle, Agora Batı Stoa'da da Tiberius'u onurlandırmak için yapılmış bir yazıt olabilir. Yazıtın olduğu arşitrav bloğunun bilgisayar ortamında birleştirilmesi ile yaklaşık olarak hangi ölçülerde olduğu ortaya çıkmıştır (**Şekil 21**).

5.2.1. Triglif-Metop Frizi

Alanda yapılan kısıtlı kazılara rağmen Bouleuterion ve Agora Doğu Stoa'dan farklı ölçülere sahip iki adet triglif-metop parçası ele geçirilmiştir. Tespit edilen parçalardan biri olan ABSTM1 her ne kadar yarım daire şeklindeki glif ile Bouleuterion trigliflerine benzerlik gösterse de ölçüleri bakımından Bouleuterion'a ait parçalardan ayrılmaktadır. Tespit edilen parçalarda Tip 2 kulakçık ile karşılaşmaktayız. Bu da yapının tarihlendirilmesini doğrular niteliktedir. Agora Caddesi Kapısı'ndaki arşitrav blokları ile yaklaşık olarak uyushmaktadır.

5.2.2. Geison Blokları

Yazılı arşitrav bloğunun Agora Batı Stoa ile eşleştirilmesinden sonra alanda dağınık halde bulunan geison bloklarının yapıyla ilişkisi olduğu düşünülmüştür. Fakat birbirinden farklı mutulus genişliklerine sahip oldukları için aynı yapıya ait olmadıkları anlaşılmıştır. Bloklardan ilki Agora Caddesi Kapısı'nda zemininde bulunmuştur. İkinci geison bloğu ise Aşağı Agora'da tespit edilmiştir. Agora Binası'nda tespit edilen geison bloğu hasar gördüğü için sağlıklı bir mutulus ölçüsü alınamamıştır fakat Agora Caddesi Kapısı'ndaki örnekle uyushmaktadır. BP16 ve BP17 ile mutulus plakalarının yüksek işlenmesi ve plaka yüzeyinde guttae bulunmaması bakımından benzerlik göstermektedir. Mutulus plakalarında guttae işlenmemesi MÖ 4. yüzyılın ikinci yarısından sonra ortaya çıkmıştır. Bu teknik ilerleyen

¹¹² Hasan Malay, "M.S. 17 Yılında Batı Anadolu'nun Başına Gelen Bir Büyük Deprem Felaketi" <https://www.hasanmalay.com/index.php/deprem/deprem>, (10.05.2022).

dönemlerde oldukça yaygın bir şekilde kullanılmıştır. MÖ 350 yılına tarihlenen Knidos Dor Tapınağı¹¹³ ve MÖ 3. yüzyıla tarihlenen Mamurt Kale Tapınağı'nda¹¹⁴ geison bloklarının guttaesiz işlendiğini ve mutulus plakalarının yüksek çalışıldığı görülmektedir. İlerleyen dönemlerde de guttaelerin amacından uzaklaşıp sadece dekor olarak kullanıldığı bilinmektedir.

5.2.3. Değerlendirme

Bir kısmı Agora Caddesi Kapısı enkazında olan ve diğer bir parçası Agora Binası'nın güneyinde bulunan yazıtlı arşitrav blok, Agora Batı Stoa ile ilişkilendirilmiştir. Agora Batı Stoa'da bulunan bu yazıt muhtemelen Agora Doğu Stoa ile karşılıklı durduğu düşünülmektedir. Alandaki triglif-metop frizlerinin triglif genişliği arşitravdaki regula genişliği ile örtüşmektedir. Triglifte kullanılan Tip 2 Kulakçık sayesinde Agora Doğu Stoa ile eş zamanlı olarak Agora Batı Stoa'nın da MÖ 2. yüzyıl ortalarından sonra inşa edildiğini göstermektedir. MS 17 yılındaki depremden sonra triglif-metop frizlerinde görülen uygulamaya sadık kalındığı ya da sağlam parçaları yeniden kullanmış oldukları düşünülmektedir. Alanda tespit edilen mimari buluntular ve yazıtlı arşitrav bloğu incelendiğinde muhtemelen iki farklı evresi olmalıdır. 8 metre derinliğe sahip olması nedeniyle çift nefli olduğu düşünülmektedir. Tespit edilen triglif-metop frizlere dayanarak Agora Batı Stoa'da dış sırada Dor düzeni tercih edilmiş olmalıdır.

¹¹³ Gider-Büyüközer, 2013, s. 601, kat. 29.5, fig. 251a-b.

¹¹⁴ Alexander Christian Leopold Conze ve Paul Schazmann, **Mamurt-Kaleh: Ein tempel der Göttermutter unweit Pergamon**, Berlin, 1911, s. 27, fig. 1.

5.2.4. Katalog

Triglif-Metop Frizleri

Kat. No./Env. No.: ABSTM 1

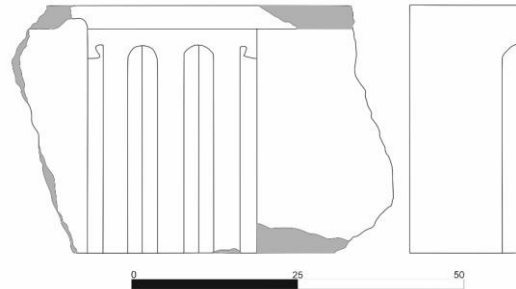
Buluntu Yeri: Agora Batı Stoa

Ölçüler: Uz: 0,575 m, Yük: 0,375 m, Trig. Gen: 0,255 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Bir trigliften oluşmaktadır. Triglif şekli ise yarım daire olarak karşımıza çıkmaktadır. Tip 2 kulakçık kullanılmıştır. Glif genişliği 0,045 m glif derinliği ise 0,0215 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısı ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: ABSTM 2

Buluntu Yeri: Agora Batı Stoa

Ölçüler: Uz: 0,895 m, Yük: 0,355 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Ölçüleri ve formu Batı Stoa TM1 ile benzerlik göstermektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısı ve sonrası.

Geison Blokları

Kat. No./Env. No.: ABSG 1

Buluntu Yeri: Aşağı Agora

Ölçüler: Uz: 0,545 m, Yük: 0,865 m

Tanım: Kısmen korunmuş geison bloğu. Aşağı Agora'nın çıkma basamaklarında bulunan blok, muhtemelen bir benzeri olan Agora Caddesi Kapısı buluntusu olan mutulus gibi Batı Stoa'ya ait olduğu düşünülmektedir. Mutulus kısımlarındaki tahribat nedeniyle düzgün ölçü alınamamıştır. Üzerinde bulunan zıvana 0,047x0,043 m ölçülerindedir ve 0,042 m derinliğe sahiptir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 3. yüzyılın ortası ve sonrası. Benzerleri: Knidos Dor Tapınağı¹¹⁵ ve Pergamon Mamurt Kale Tapınağı¹¹⁶.

Kat. No./Env. No.: ABSG 2

Buluntu Yeri: Agora Caddesi Kapısı

Ölçüler: Uz: 1,52 m, Yük: 0,655 m Mut. Gen. 0,267 m, Mut. Yük: 0,13 m

Tanım: Kısmen korunmuş geison bloğu. Agora Caddesi Kapısı'nda bulunduğu için alanda bulunan arşitrav blokları ile aynı yapıda kullanıldığı düşünülmektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 3. yüzyılın ortası ve sonrası.

Arşitrav Blokları

Kat. No./Env. No.: TY-01

Buluntu Yeri: Agora Caddesi Kapısı

Ölçüler: Uz: 2,54m, Yük: 0,46 m, Met. Gen: 0,26 m

Tanım: Kısmen korunmuş arşitrav blok. Üzerinde Latince onurlandırılma yazıtının bir kısmı yer almaktadır. Yüzeyde, "DITOR UNO TEM" yazmaktadır. Üst yüzeyinde sağ ve sol olmak üzere dört adet kenet yuvası bulunmaktadır. Kenet yuvalarından biri 0,10x0,02 m ölçülerindedir. Diğer kenetler ise 0,07x0,02 m ölçülerindedir. Aynı yüzeyde 0,05x0,05 m ölçülerinde kare formda iki adet zivana yuvası bulunmaktadır. Bu zivana yuvalarının

¹¹⁵ Gider-Büyüközer, 2013, s. 601, kat. 29.5, fig. 251a-b.

¹¹⁶ Conze ve Schazmann, 1911, s. 27, fig. 1.

birinde 0,06x0,02 ölçülerinde diğesinde ise 0,07x0,02 m ölçülerinde akıtma kanalı bulunmaktadır. Bunun yanı sıra yüzeyde 0,05x0,05 m kare formunda iki adet daha zıvana yuvası bulunmaktadır.

Malzeme: Andezit

Tarih: MS 1. yüzyıl.

Kat. No./Env. No.: Ti-08

Buluntu Yeri: Agora Caddesi Kapısı

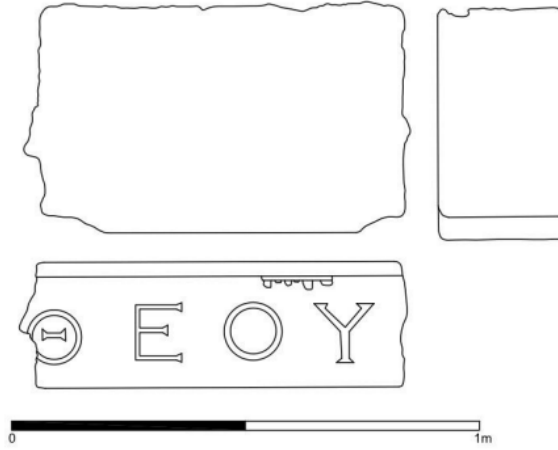
Ölçüler: Uz: 0,82 m, Yük: 0,26 m, Der: 0,49 m

Tanım: Kısmen korunmuş arşitrav blok. Arşitrav bloğun ön yüzünde “ΘΕΟΥ” harfleri bulunmaktadır.

Malzeme: Andezit

Tarih: MS 1. Yüzyıl

Kat. No./Env. No.: Ti-09

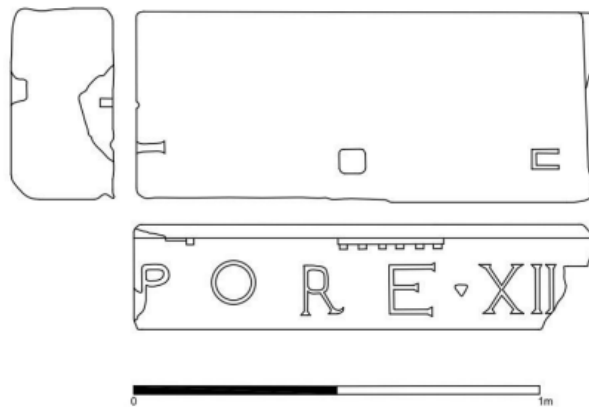
Buluntu Yeri: Agora Caddesi Kapısı

Ölçüler: Uz: 1,4513 m, Yük: 0,2168 m, Der: 0,5015 m

Tanım: Kısmen korunmuş arşitrav blok. Bloğun üst yüzeyinde 0,07x0,03 m ölçülerinde sahip kenet yuvası bulunmaktadır. Yine aynı yüzeyde 0,06x0,06 m ölçülerinde kare formunda bir zıvana yuvası bulunur. Arşitrav bloğunun ön yüzünde Latince "PORE XII" yazmaktadır. Regula uzunluğu ise diğer eşleşen parçalarda olduğu gibi 0,25 m ölçülerindedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MS 1. yüzyıl.

Kat. No./Env. No.: Ti-10

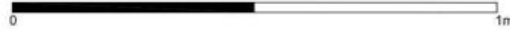
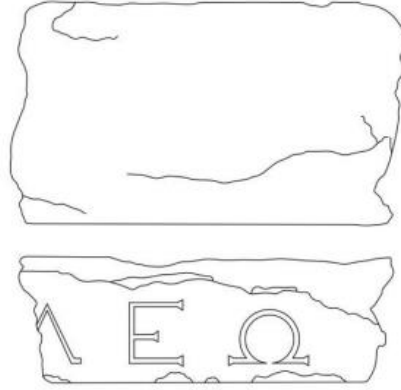
Buluntu Yeri: Agora Caddesi Kapısı

Ölçüler: Uz: 1,80 m, Yük: 0,26 m, Der: 0,45 m

Tanım: Kısmen korunmuş arşitrav blok. Arşitrav bloğunun ön yüzünde Yunanca olduğu düşünülen “ΛΕΩ” harfleri bulunmaktadır.

Malzeme: Andezit

Tarih: MS 1. yüzyıl.

Kat. No./Env. No.: Ti-11

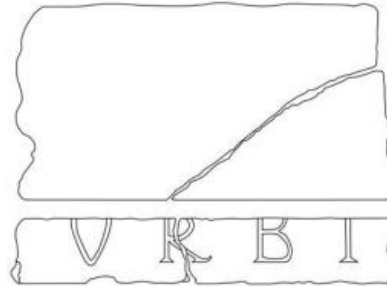
Buluntu Yeri: Agora Caddesi Kapısı

Ölçüler: Uz: 0,86 m, Yük: 0,14 m, Der: 0,46 m

Tanım: Kısmen korunmuş arşitrav blok. Arşitrav bloğunun ön yüzünde

Malzeme: Andezit

Tarih: MS 1. yüzyıl.

Kat. No./Env. No.: Ti-19

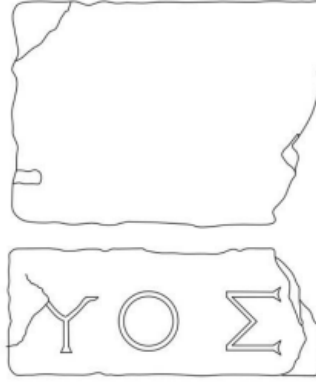
Buluntu Yeri: Agora Caddesi Kapısı

Ölçüler: Uz: 0,63 m, Yük: 0,46 m, Der: 0,26 m

Tanım: Kısmen korunmuş arşitrav blok. Arşitravın ön yüzünde Yunanca “YOΣ” yazıtı bulunmaktadır. Alanda bulunan diğer Yunanca yazıtlı arşitrav blokları gibi aynı yapıya ait olduğu düşünülmektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MS 1. yüzyıl.

Kat. No./Env. No.: Ti-47

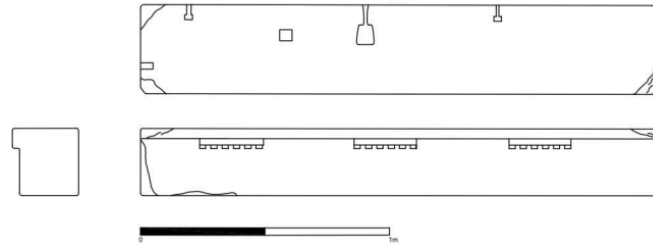
Buluntu Yeri: Agora Caddesi Kapısı

Ölçüler: Uz: 2,08 m, Yük: 0,27 m, Der: 0,36 m

Tanım: Kısmen korunmuş arşitrav blok. Blok üzerinde bulunan regula ölçülerinin Agora Batı Stoa'da tespit edilen triglif-metop ile ölçüleri örtüşmektedir. Latince yazıtlı arşitrav bloklarının da Agora Batı Stoa'ya ait olduğu düşünülmektedir. Guttealar ise 0,025x0,021 m ölçülerindedir. Üst yüzeyde bulunan kenet yuvası 0,025x0,05 m ölçülerindedir. Akıtma kanalı olmayan zıvana yuvası ise 0,05x0,05 ölçülerine kare formundadır. Akıtma kanalı bulunan ve ortadakine kıyasla daha küçük boyutta olan iki adet zıvana yuvası ise 0,035x0,025 m ölçülerindedir. Akıtma kanalının genişliği ise 0,012 m'dir. Ortada bulunan zıvana yuvası ise 0,075x0,08 m ölçülerindedir. Akıtma kanalı ise 0,015 m genişliğindedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MS 1. yüzyıl.

Dor Başlığı

Kat. No./Env. No.: Ti-48

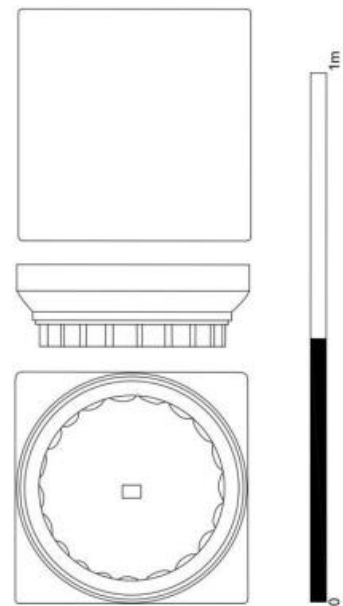
Buluntu Yeri: Agora Caddesi Kapısı

Ölçüler: Abk. Gen: 0,44 m, Alt Çap: 0,35 m, Abk. Yük: 0,05 m, Ekn. Yük: 0,038 m, Yük: 0,15 m

Tanım: Kısmen korunmuş Dor başlığıdır. İki adet annulet bulunmaktadır. İki annuletli örnekler kentteki MÖ 2. yüzyıl sonrasına tarihlenen yapılarda karşımıza çıkmaktadır fakat Geç Hellenistik – Roma Dönem’inde de iki annulet işlenmiş başlıklarla karşılaşmaktayız.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılı ortası ve sonrası.

ALTINCI BÖLÜM

BOULEUTERION

Aigai Bouleuterion'u, kentin önemli yapılarından biridir. Konum olarak, Agora Binası'nın üçüncü katıyla karşılıklıdır (**Şekil 22-23**). Bouleuterion'un hemen yanında Agora Batı Stoa'nın yer aldığı bilinmektedir. Bouleuterion'un yer aldığı alanın daha erken bir dönemden itibaren kent meclisi için tasarlandığı anlaşılmaktadır.¹¹⁷ 2004 yılında başlayan sistematik kazılarla birlikte 2011 yılında tamamen gün yüzüne çıkarılmıştır.¹¹⁸ İlk başlanıldığı zaman oldukça yoğun bir taş yıkıntısıyla karşılaşmıştır fakat oturma basamaklarının belli olması yapının işlevi konusundaki düşünceleri pekiştirmiştir.

Bouleuterion, Agora Binası'nın üçüncü katının kuzey kanadının karşısında yer almaktadır. Aşağı Agora'da yapılan kazılarda Arkaik Dönem'e ait seramiklerin ele geçmesi, kentin önceki dönemlerinde de Agora çevresinin önemli bir alan olduğunu göstermektedir.¹¹⁹ Alanda bulunan yazıtta Apollonidas oğlu Antiphanes tarafından Zeus Bollaios'a bir bina adandığını belirleyen ilk kişi M.A. Clerc'tir.¹²⁰ Sonrasında R. Bohn ve C. Schuchhardt tarafından yapılan araştırma sırasında yazıtın devamı bulunmuştur. Yazının devamında Hestia Bollai'ya ve Damos'a (yurttaşlar topluluğu) adandığı yazmaktadır böylelikle yapının bir bouleuterion olduğunu tespit etmişlerdir. Yazıt Bouleuterion'un doğu cephesinde bulunmaktaydı (**Şekil 24**). 2004 yılında yapılan çalışmalarda Bizans Dönemi kilisesinde kapı eşiği olarak kullanılan bir yazıtta Bouleuterion'a ait en erken veriyi elde etmekteyiz.¹²¹

¹¹⁷ Gürbüz, s. 30.

¹¹⁸ Detaylı bilgi için Aigai Bouleuterion'u, M. Gürbüz tarafından Doktora Tezi olarak çalışılmıştır. Bouleuterion çizimleri Mehmet Gürbüz'e aittir.

¹¹⁹ Yusuf Sezgin, Mehmet Gürbüz ve Baykal Başdemir, "**Aigai (Aiolis) 2004-2016 Çalışmaları**" 2021, (Ed. Ersin Doğer), s. 121.

¹²⁰ Michel Armand Clerc, "**Les Ruines d'Aegaea on Éolie**", In: **Bulletin de Correspondance Hellénique** 10, 1886, s. 290.; Doğer ve diğerleri, 2021, s. 112.

¹²¹ Hasan Malay ve Marijana Riel, "Two New Hellenistic Decrees from Aigai in Aiolis", **Epigraphica Anatolica. Zeitschrift für Epigraphik und historische Geographie Anatoliens** 42, 2009, ss. 39-60.

6.1. Eski Bouleuterion

Bouleuterion kazıları sonucunda yapının iki evresi olduğu ortaya çıkmıştır. Daha iyi tanımlayabilmek için Eski Bouleuterion ve Yeni Bouleuterion olarak adlandırılmıştır. Eski Bouleuterion'un kalıntılarına Yeni Bouleuterion'un portikosu ve theatronunun alt kotlarında rastlanılmıştır. Sadece toprak taban, taş döşeme ve temel duvarlarından oluşan bu yapının büyük ölçüde tahrip edildiği anlaşılmıştır.¹²² Tahribatın büyüklüğü ve üstüne Yeni Bouleuterion'un inşası nedeniyle planı tam olarak ortaya çıkarılamamıştır. Ancak M. Gürbüzer'in yapmış olduğu çalışmada planına ilişkin bir öneri mevcuttur. Öneriye göre, yamaca doğu-batı yönünde yerleştirilmiştir ve dikdörtgen planlı yapıya sahiptir. Ana girişi, güneybatıdaki taş döşemeli antreden sağlanmaktadır.¹²³ Eski Bouleuterion, 14x10 m ölçülerine sahiptir (**Şekil 25**). Eski Bouleuterion'un güney cephe duvarı hem yeni hem de eski dönemde kullanılmıştır. Bu duvar, doğrudan anakaya üzerine inşa edilmiştir ve yaklaşık 0,5 m genişliğindedir. Duvarın 10 m uzunluğundaki kısmı eski Bouleuterion'a aittir.¹²⁴ Bouleuterion'un plan ve ölçü bakımından yenisine kıyasla daha küçük bir alanı kapladığı ortaya çıkmıştır. Yapılan kazılarda orkestra dolgusunda MÖ 4. yüzyıldan önceye tarihlenen tek bir buluntu bile ele geçmemiştir. Yapıya ait en erken buluntu, MÖ 4. yüzyılın son çeyreğine tarihlenmektedir ve 3. No.lu Bothros'tan çıkarılmıştır.¹²⁵ Yapıyı bundan daha önceye tarihlendirmek mümkün gözükmemektedir.

6.2. Yeni Bouleuterion

Aigai'daki kamu yapılarından biri olan Yeni Bouleuterion, günümüzde tamamen ortaya çıkarılmıştır. Konum olarak Eski Bouleuterion'un üzerine yapılmıştır. Bunun nedeni eskiden de bölgenin aynı amaç için kullanılması ve Hellenistik Dönem'le birlikte sosyal hayatın Yukarı Agora'da geçmesidir. Yeni Bouleuterion, 23x14,5 m ölçülerine sahip dikdörtgen planlı bir yapı

¹²² Gürbüzer, s. 74.

¹²³ Gürbüzer, s. 79.

¹²⁴ Doğer ve diğerleri, 2021, 126.

¹²⁵ Doğer ve diğerleri, 2021, ss. 127-137.

olarak karşımıza çıkmaktadır.¹²⁶ Yapı üç bölümden oluşmaktadır. Bunlar, Prytaneion(?), Toplantı Salonu ve Portiko'dur. Eğimden kaynaklı olarak doğudan batıya doğru birer kat olarak yükselmektedir. En üstte yani batı kısmında Portiko bulunmaktadır. Ele geçen seramik buluntularının yanı sıra mimari unsurların Yeni Bouleuterion'da korunması hem tarihlendirme hem de bölgenin mimari anlayışını anlamamız açısından büyük bir öneme sahiptir.

Binanın dış cephesine baktığımızda Priene Bouleuterion'una benzer sade bir anlayış görülmektedir.¹²⁷ Binaın ölçüleri incelendiğinde dış cephesini çevreleyen triglif sayısı doğu kısa kenarda 23, batı kısa kenarda 21, uzun kenarlarda ise 31 olmalıdır. Metoplar, doğu ön cephede 22, batı cephede 20, uzun kenarlarda ise 30 olarak hesaplanmıştır.¹²⁸ Alanda bulunan ve yapıyla ilişkilendirilen triglif metopların, triglif yüksekliği 0,46 m'dir. Triglif genişliği 0,28 m, metop genişliği 0,40 m ölçülerindedir. Triglif bloklarında, kentin genelinde görülen Tip 2 kulakçık kullanılmıştır ve yarım daire glif formundadır.

Hellenistik Dönem'de hâkim güç olan Pergamon başta olmak üzere etkisi altına aldığı diğer kentlerde de bu triglif blok örnekleri karşımıza çıkmaktadır. Pergamon'da Athena Polias Tapınağı ve Pergamon Zeus Soter Tapınağı'nda da benzer örneklerle karşılaşmaktayız.¹²⁹ Güney cephe duvarının üzerinde yer alan ve Portiko'ya girişi sağlayan kapının hemen dışında triglif-metop ve arşitravın bir arada bulunduğu bir blok ele geçmiştir. Diğer parçalara kıyasla daha küçük triglif-metop ölçülerine sahip olan bu blok, küçük yapılarda, evlerde ya da çeşme yapılarında kullanılmaktaydı.¹³⁰ Diğer bir kullanım alanı olarak stoalar ve tiyatro yapıları olarak karşımıza çıkmaktadır.¹³¹ Bu monolit blok, 2,35x0,48 m genişliğinde, 0,23 m yüksekliğindedir. Monolit bloğun Portiko'ya girişteki bir düzenlemeye ait olduğu düşünülmektedir. Bu özellik, Priene'deki stoalarda görülmektedir.¹³² Yeni Bouleuterion'un saçaklığının alt kısmını oluşturan yazılı arşitrav blok,

¹²⁶ Doğer ve diğerleri, 2021, s. 125; Gürbüz, s. 88.

¹²⁷ Fritz Krischen, *Antike Rathäuser*, 1941, Taf. 13.

¹²⁸ Gürbüz, ss. 88-89.

¹²⁹ Benton Kidd, *The Doric Revival under the Attalids of Pergamon*. (Unpublished Doctoral Dissertation), University of Missouri, Columbia, 2003, ss. 115-116.

¹³⁰ Georges Roux, "La terrasse d'Attale I a Delphes", *BCH* 76, 1952, 176.

¹³¹ Coulton, 1976, ss. 187,189, 200.

¹³² Von Kienlin, 2004, Taf. 10.

binanın tanınması açısından büyük bir öneme sahiptir.¹³³ Bildiğimiz beş parçadan sadece biri günümüze kadar ulaşabilmiştir ve üzerinde “Hestia Bollaia” ifadesi yer almaktadır.¹³⁴ Bu blok, 1,45 m genişliğe, 0,55 m derinliğe ve 0,22 m yüksekliğe sahiptir. Muhtemelen doğu cephe duvarının üzerinde olduğu düşünülmektedir (**Şekil 26**). Fakat teknik açıdan yürüme düzleminin oldukça üzerinde bulunması okunmasını zorlaştırmaktadır; bu yüzden güney cephede yer alması daha mantıklıdır.

6.2.1. Değerlendirme

Agora Doğu Stoa, Agora Batı Stoa ve Bouleuterion’da temelde dört farklı ölçüye sahip triglif-metop bloğu ve iki farklı geison bloğu bulunmaktadır. Triglif-metoplar incelendiğinde ABSTM1, ABSTM2 ve ABSTA1 ölçüleri bakımından Bouleuterion’un parçalarından farklılık göstermektedir. Agora Doğu Stoa enkazındaki parçaların, ATM1 ve diğerleri glif bakımından farklı olsa da triglif kulakçığı bakımından aynı özellikleri gösterir. Böylelikle bu yapıların mimari elemanlarını birbirinden ayırmak mümkündür. Tespit edilen mimari elemanların genelinde triglif kulakçığı olarak Tip 2 kullanılmıştır. Bouleuterion’a ait olduğu düşünülen BOUG1 Agora Doğu Stoa’ya ait olan geison bloğu ile farklılık göstermektedir. İkisinde de 3x6 guttae sırası görülmektedir; fakat mutulus genişliği ve guttae çıkıntısı bakımından farklılık göstermeleri farklı yapılara ait olduğunu kanıtlamaktadır. Diğer bir sorun alanda bulunan triglif-metop bloklarının sayıca az olmasıdır. Plan çizimine göre alanda yoğun miktarda triglif-metop bloğu bulunması gerekirken az sayıda tespit edilmiştir. Belirtildiği üzere diğer mimari elemanlarla olan farklılık göz önüne alındığında muhtemelen sadece ön cephesinde triglif-metop sırasının olduğu düşünülebilir. Ancak alanda bulunan triglif-metop bloklarından birinin köşe triglifi olması nedeniyle bu olasılık oldukça düşüktür. En az iki cephesinde triglif-metop sırası uygulandığını söyleyebiliriz. Bouleuterion’a ait olan triglif-metop bloklarının yanı sıra Agora Batı Stoa’ya ait olduğu düşünülen triglif-metop sayısı da az sayıdadır.

¹³³ Bohn ve Schuchhardt, s. 35; Gürbüz, 2015; Sezgin ve Aybek, 2016.

¹³⁴ Doğer ve diğerleri, 2021, s. 142.

6.2.2. Katalog

Triglif-Metop Frizleri

Kat. No./Env. No.: BOUTM 1

Buluntu Yeri: Bouleuterion

Ölçüler: Uz: 1,4 m, Yük: 0,45 m, Met. Gen: 0,40 m, Trig. Gen: 0,28 m Der: 0,29 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Ölçüleri ve formu ZTTM1 ile benzerlik göstermektedir. Kentteki yapılarda görülen Tip 2 kulakçık tekniği uygulanmıştır.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: BOUTM 2

Buluntu Yeri: Bouleuterion

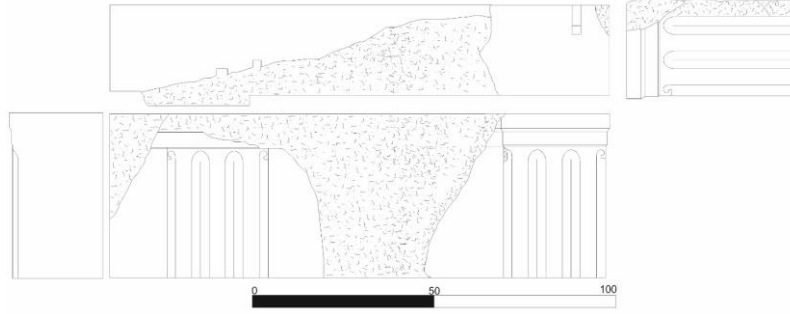
Ölçüler: Uz: 1,1284 m, Yük: 0,4551 m, Met. Gen: 0,40 m, Trig. Gen: 0,28 m Der: 0,28 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Ölçüleri ve formu ZTTM1 ile benzerlik göstermektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: BOUTM 3

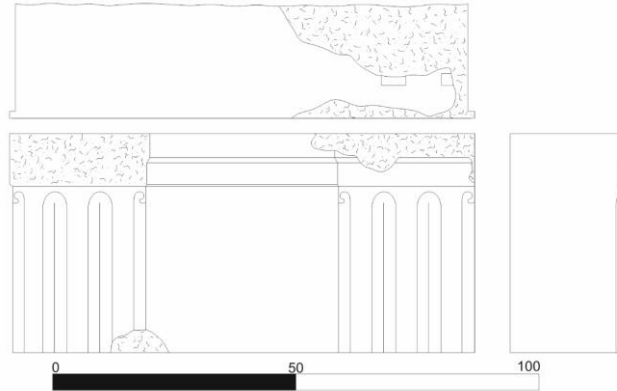
Buluntu Yeri: Bouleuterion

Ölçüler: Uz: 0,9561 m, Yük: 0,45 m, Met. Gen: 0,40 m, Trig. Gen: 0,28 m
Der: 0,235 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Ölçüleri ve formu ZTTM1 ile benzerlik göstermektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: BOUTM 4

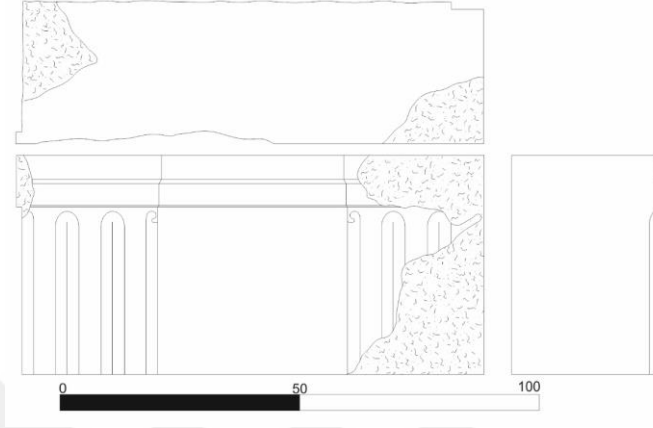
Buluntu Yeri: Bouleuterion

Ölçüler: Uz: 0,98 m, Yük: 0,46 m, Met. Gen: 0,40 m, Trig. Gen: 0,28 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Ölçüleri ve formu ZTTM1 ile benzerlik göstermektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: BOUTM 5

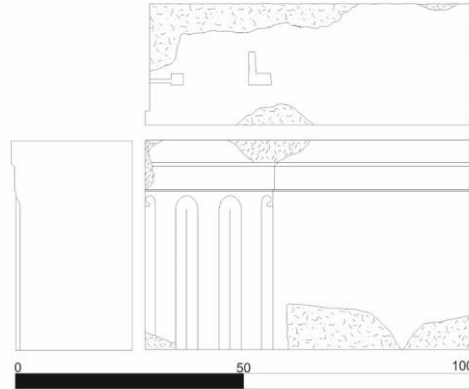
Buluntu Yeri: Bouleuterion

Ölçüler: Uz: 0,71 m, Yük: 0,46 m, Met. Gen: 0,40 m, Trig. Gen: 0,28 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Ölçüleri ve formu ZTTM1 ile benzerlik göstermektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: BOUTM 6

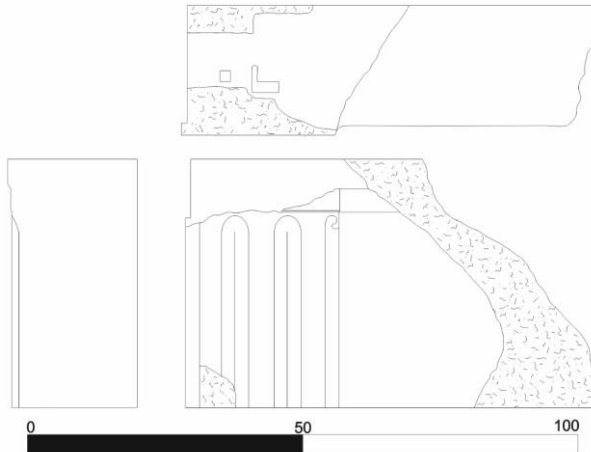
Buluntu Yeri: Bouleuterion

Ölçüler: Uz: 0,75 m, Yük: 0,45 m, Met. Gen: 0,40 m, Trig. Gen: 0,28 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Ölçüleri ve formu ZTTM1 ile benzerlik göstermektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: BOUTM 7

Buluntu Yeri: Bouleuterion

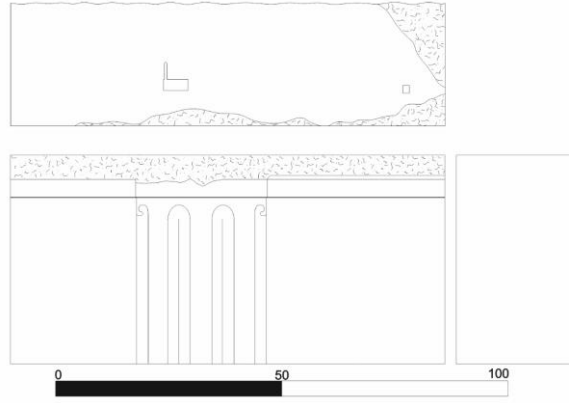
Ölçüler: Uz: 0,96 m, Yük: 0,4608 m, Met. Gen: 0,40 m, Trig. Gen: 0,28 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Ölçüleri ve formu ZTTM1 ile benzerlik göstermektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: BOUTM 8

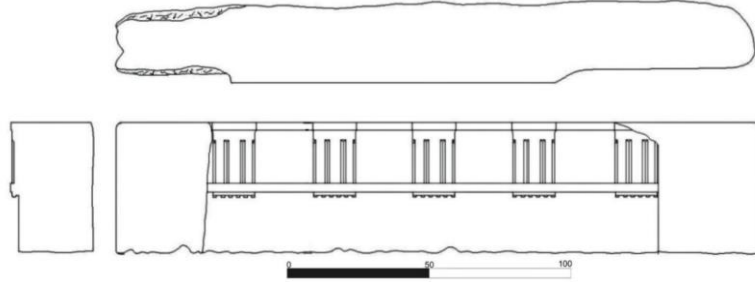
Buluntu Yeri: Bouleuterion

Ölçüler: Uz: 2,35 m, Yük: 0,48 m, Met. Gen: 0,203 m, Trig. Gen: 0,1601 m
Trig. Yük: 0,22 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Arşitrav ile triglif metop tek bir blok olarak işlenmiştir. Portiko'nun girişinde kullanılmıştır.

Malzeme: Andezit

Tarih: En erken MÖ 4. yüzyıl ortası ve sonrası. Benzerleri: Korinthos Asklepios Tapınağı.¹³⁵

Kat. No./Env. No.: AG129

Buluntu Yeri: Aşağı Agora

Ölçüler: Uz: 1,60 m, Yük: -

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Kentte iki adet benzer ölçülere sahip triglif-metop bulunmaktadır. Bu bloklar arşitravla birlikte işlenmiştir ve Portiko'ya ait olduğu düşünülmektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: En erken MÖ 4. yüzyıl ortası ve sonrası.

¹³⁵ John James Coulton, *The Stoa by the Harbour at Perachora*, BSA 59, 1964, s. 107, 127-128.

Kat. No./Env. No.: Ti-46

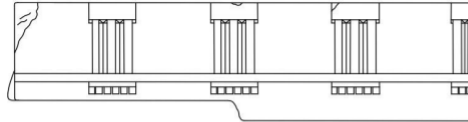
Buluntu Yeri: Agora Caddesi Kapısı

Ölçüler: Uz: 1,38m, Yük: 0,29 m, Met. Gen: 0,22 m, Trig. Gen: 0,27 m, Trig. Yük: 0,14 m, Der: 0,24 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Triglif-metop ve arşitravın tek bir blok halinde işlenmesi kentte farklı alanlarda ele geçmiştir olsa da bu blokların Portiko'ya ait olduğu düşünülmektedir.

Malzeme: Trakit

Tarih: En erken MÖ 4. yüzyıl ortası ve sonrası.

Arşitrav Blokları

Kat. No./Env. No.: BOUA 1

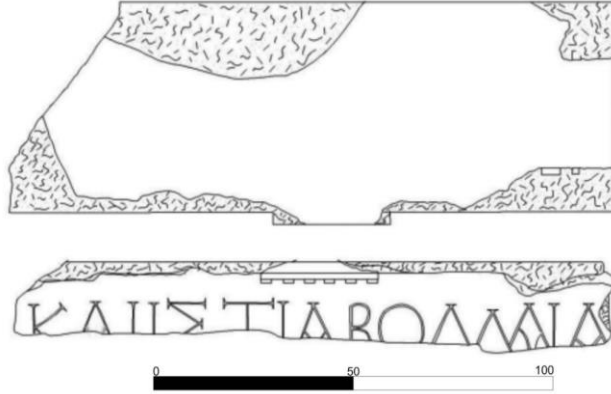
Buluntu Yeri: Bouleuterion

Ölçüler: Uz: 1,4513 m, Yük: 0,2168 m, Der: 0,5015 m

Tanım: Kısmen korunmuş arşitrav blok. Regula kalınlığı 0,0075 m'dir. Guttae boyutları ise 0,0275x0,01 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ortası.

Kat. No./Env. No.: ABSA 1

Buluntu Yeri: Agora Batı Stoa

Ölçüler: Uz: 1,35 m, Yük: 0,2075 m, Der: 0,495 m

Tanım: Kısmen korunmuş arşitrav blok. Regula kalınlığı 0,02 m'dir. Guttæ boyutları ise gen: 0,014 – 0,016 m arasındadır, yüksekliği ise 0.008 m'dir. Arşitrav bloğun üst kısmında ise iki adet kenet yuvası görülmektedir. Sol tarafta bulunan zıvana gen: 0,023x0,018 m'dir. Zıvanın derinliği ise 0,027 m'dir. Sağ tarafta bulunan zıvana ise 0,02x0,021 m'dir. Zıvana derinliği ise 0,02 m'dir. Bulunduğu konum ve benzerinin olmasından ötürü Bouleuterion'a ait olduğu düşünülmektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: En erken MÖ 4. yüzyıl ortası ve sonrası.

Geison Bloğu

Kat. No./Env. No.: BOUG 1

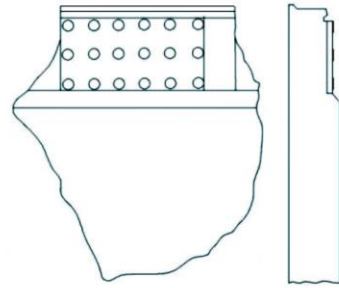
Buluntu Yeri: Bouleuterion

Ölçüler: Uz: 0,52 m, Yük: 0,58 m, Mut. Gen: 0,30 m, Mut. Yük.: 0,18 m

Tanım: Kısmen korunmuş geison bloğu. 3x6 diziliminde guttae bulunmaktadır. Alanda bulunan Agora Doğu Stoa'ya ait geison bloklarından farklılık gösterdiği için bouleuterion ile ilişkilendirilmiştir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

YEDİNCİ BÖLÜM

1 NO.LU SARNIÇ

Her kentte olduğu gibi Aigai’da da yağmur suyuna ihtiyaç duyulmaktaydı. Kentte taş döşemelerinin altında kentin her yerine su taşıyan kanalizasyon sistemi bulunmaktadır. 2006 yılında yapılan kazı çalışmalarında Agora meydanının 70 m batısında Akropolis kuzey sur duvarının hemen dibinde düzlük olarak karşımıza “1 No.lu Sarnıç” çıkmaktadır. Tamamen volkanik bazalt ana kayaya oyulmuş olan sarnıcın ağız kısmında, kuzeybatı–güneydoğu yönünde uzanan bir atkı taşı yer almaktadır.¹³⁶ 1 No.lu Sarnıcın kentte uzun dönem kullanıldığını alanda ele geçirilen buluntulardan yola çıkarak söyleyebiliriz. Yaklaşık olarak MS 12-13. yüzyıla kadar uzanan bir buluntu grubu vardır. Sarnıçta bulunan en erken buluntu MÖ 2. yüzyıla tarihlenen 12 adet bronz Aigai sikkesidir.¹³⁷ Sarnıçta bulunan seramik parçalarının az olması, sürekli temizlenerek kullanıldığını kanıtlamaktadır.

7.1. Dor Başlığı

Sarnıç buluntularından biri olan Dor başlığı, elips bir sütun tambura sahiptir. Abaküsü dikdörtgen yapıdadır. Kentte buna benzer üç örnek bulunmaktadır. Bir diğer örnek Demirkapı Sektörü’nde Doğu Şapel’de karşımıza çıkmaktadır. Herhangi bir anulete ya da kenete sahip değildir fakat abaküs yüzeyinde kenet bulunmaktadır. Civarda birkaç Dor mimari eleman ele geçmesine rağmen birbirleriyle eşleşmediği görülmektedir. Civarda bulunan diğer mimari elemanlar, Yapılarla İlişkilendirilemeyen Mimari Elemanlar adı altında işlenecektir.

¹³⁶ Yusuf Sezgin, **1 No.lu Sarnıç**, (Ed. Ersin Doğer), “Aigai (Aiolis) 2004-2016 Çalışmaları”, Ege Yayınları, İstanbul, 2021, s. 230.

¹³⁷ Ersin Doğer ve diğerleri, “Aigai 2004-2006 Yılı Kazıları”, **KST 29 – 1**, Kocaeli, 2008, s. 220.

7.2. Değerlendirme

Etrafı taş döşeli ve yaklaşık olarak 5,5x5,5 m ölçülerine sahip bir avlunun doğu kenarında yer alan sarnıç, batı bölümünde bazı yerlerde ana kaya düzeltilerek döşemeye uydurulmuştur. Sarnıcın ilk kullanım evresinin Hellenistik Dönem olduğu düşünülürse, çağdaş olan avlunun da aynı döneme ait olduğu düşünülmektedir.¹³⁸

¹³⁸ Doğer. 2021, s. 231.

7.3. Katalog

Dor Başlığı

Kat. No./Env. No.: SA SB1

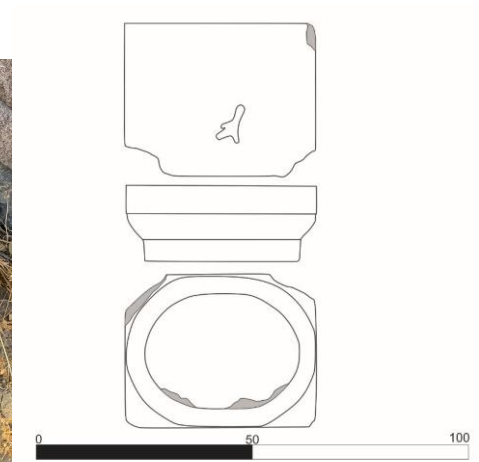
Buluntu Yeri: 1 No.lu Sarnıç

Ölçüler: Abk. Gen: 0,445x0,345 m, Alt Çap: 0,355 m, Abk. Yük: 0,065 m, Ekn. Yük: 0,059 m, Yüksek: 0,174 m

Tanım: Kısmen korunmuş Dor başlığıdır. Anulet bulunmamaktadır. Sütun tamburu elips şeklindedir. Sütun tamburunda herhangi bir kenet yuvası bulunmamaktadır. Abakuste ise yaklaşık 0,010 m ölçülerinde bir zıvana yuvası bulunmaktadır.

Malzeme: Andezit.

Tarih: Geç Hellenistik Dönem.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

DEMETER-KORE TAPINAĞI

Kentin önemli yapılarından biri olan Demeter-Kore Tapınağı, tiyatronun kuzeyinde tiyatro ve gymnasium düzlüğüne inşa edilmiştir. Tapınağın tepsum in antis planlı bir tapınak olduğu anlaşılmıştır. Tapınağın uzunluğu 9,70 m, genişliği 6,70 m’dir ve batıdaki terasın kenarına doğru itilmiştir. Athena Tapınağı ve Zeus Tapınağı (?)’na kıyasla daha küçük boyutta olan bu yapının konumu itibarıyla tiyatro ile ilişkilendirilmektedir. 1886 yılında Alman araştırmacıların buldukları yazıtta Demeter-Kore’ye ve diğer tanrılara adandığından bahsedilmektedir (**Şekil 27**).¹³⁹ Athena Kutsal Alanı yamacından düşen mimari elemanlar nedeniyle bazı parçaların yapı ile ilişkisi tartışmalıdır. Alanda ele geçen DKTM1’de Tip 2 kulakçığın kullanılması tapınağın tarihlendirilmesinde önemli bir etkidir. Bulunan bu parça Athena Kutsal Alanı’nda bulunan diğer triglif-metoplardan farklı olduğu için Demeter-Kore Tapınağı’na ait olmalıdır. Alanda tespit edilen sütunlardan yola çıkarak, alt çaplarının 57 cm, üst çapının 45 cm olduğu görülmektedir. Enkaz içinde bulunan kapı sövesi 3,29 m yüksekliğinde, 58 cm derinliğinde ve 27 cm genişliğindedir.¹⁴⁰ Günümüzde Alman araştırmacıların bulduğu yazıtla ulaşılmadığı için bu kaynak üzerinden yorum yapılmaktadır.

8. 1. Triglif-Metop Frizleri

Bu alanda dört adet triglif-metop bloğu ele geçirilmiştir. Fakat bu parçalardan ikisi Athena Kutsal Alanı yamacında ele geçmiştir böylelikle tapınak ile ilişkisi tartışmalıdır. Hepsinden farklı bir kulakçık tipine sahip olan DKTTM2 diğer parçalardan kendini ayırmaktadır. Tip 2 Kulakçık grubuna ait olan DKTTM1 ve DKTTM3 ölçü olarak birbirinden farklı olmasına rağmen aynı kulakçık tipini kullanmıştır. MÖ 2. yüzyıla tarihlenen Iasos Hellenistik Anıt¹⁴¹ ve Samos Heraion’undaki triglif bloklarında¹⁴², aynı şekilde işlenmiş

¹³⁹ Bohn ve Schuchhardt 1889, Abb. 50.

¹⁴⁰ Yusuf Sezgin, **Demeter-Kore Tapınağı**, (Ed. Ersin Doğer), “Aigai (Aiolis) 2004-2016 Çalışmaları”, Ege Yayınları, İstanbul, 2021, s. 260.

¹⁴¹ Gider-Büyüközer 2013, ss. 584-585, fig. 229a-b

¹⁴² Gider-Büyüközer 2014, s. 185 fig. 20.

kulakçık bulunmaktadır. DKTTM2’de kulakçık kısmı düz işlenmiştir. DKTTM1 parçasının ise Bohn’un çizimleri ile benzerlik gösterdiği için tapınağa ait olduğu düşünülmektedir.¹⁴³

8.2. Geison Bloğu

Tapınağın önemli bir tarihlendirme kriteri olarak karşımıza çıkan DKTG1, tapınağa ait olmalıdır. Mutulus plakasının işlenişi, guttaenin olmaması ve yapının yanında bulunması bakımından tapınak ile ilişkilendirilen bu mimari eleman MÖ 4. yüzyılın ortalarından sonraya tarihlenmektedir. Guttaenin işlenmediği mutulus plakaları, MÖ 2. yüzyıla tarihlenen Pergamon Tiyatro Terası Doğu Stoa’da¹⁴⁴ karşımıza çıkmaktadır. Kentte oldukça yaygın bir şekilde kullanılan bu teknik birçok farklı yapıda karşımıza çıkmaktadır. Guttaesiz işlenen mutulus plakaları sadece Pergamon yapılarından kullanıldığı için Pergamon mimarlığının bir özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁴⁵ Bohn’un da belirttiği üzere tapınak yaklaşık olarak bu aralıkta inşa edildiği düşünülmektedir. Tapınağın çevresinde detaylı bir yüzey araştırması yapılsa da başka bir geison bloğuna rastlanmamıştır.

8.3. Dor Başlıkları

Tapınağın güney kısmında bir adet başlık ele geçmiştir. Bu geçen başlık DKTSB1 olarak envanterlenmiştir. Bulunan bu kısmen korunmuş olsa da tapınak ile ilişkilendirilmektedir. Sütun başlığının başka bir örneği olmadığı için eşleştirme yapmak mümkün değildir. Tespit edilen sütun başlığının alt çapı 0,315 m’dir. Sütun başlığından ekhinusa geçişte iki adet annulet bulunmaktadır. DKTSB2, yarı paye yarı başlıktan meydana gelmektedir ve anta başlığı olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

¹⁴³ Bohn ve Schuchardt, s. 43. Abb. 51.3.

¹⁴⁴ Richard Bohn, **Die Theater-Terrasse**, 1986, AvP IV, Berlin. Taf. 24.

¹⁴⁵ Rumscheid, s. 314.

8.4. Arşitrav Bloğu

Alanda tespit edilen diğer bir parça arşitrav bloğudur. Bulunan arşitrav bloğu kısmen korunmuş ve ters bir vaziyette yüzeyde bulunmaktadır. Bu arşitrav bloğu DKTA1 olarak envanterlenmiştir. Aynı ölçülerde alanda başka bir blok bulunmamıştır. Arşitrav bloğu, 1,37 m uzunluğa ve 0,315 m yüksekliğe sahiptir. Kentteki diğer örnekler ile kıyaslandığında ise 0,015 m boyutunda kalın bir regula ile karşımıza çıkmaktadır.

8.5. Değerlendirme

Demeter-Kore Tapınağı, 9,70x6,70 m ölçülerinde teplum in antis planlı bir tapınaktır. Alanda birbirinden farklı ölçülerde triglif-metop bloğu tespit edilmesi, tapınak ile eşleştirmede birtakım sorunlar yaratmaktadır. DKTA1 ve DKTTM2 birbiriyle uyuşmasına rağmen, Bohn'un çizimleri açısından tapınakla örtüşmemektedir. Alanda tespit edilen Dor başlığı Bohn'un çizimlerinden farklı bir alt çapa sahiptir. Fakat entablatur incelendiğinde DKTTM1 ile çizim uyuşmaktadır.¹⁴⁶ DKTTM2'de kulakçık işlenmemiş, düz bırakılmıştır. DKTM1 ve DKTM3'te triglif-metop genişlikleri bakımından tamamen farklı ölçülere sahip olmasına rağmen MÖ 2. yüzyıldan sonra görülen Tip 2 kulakçık uygulaması görülmektedir. Tapınağa ait olduğu düşünülen geison bloğu, kentte yaygın olarak görülen bir stilde karşımıza çıkmaktadır. Mimari elemanlar incelendiğinde tapınakta MÖ 2. yüzyılda yaygın olarak kullanılan uygulamalarla karşılaşmaktayız. Tapınağa ait yazıt da MÖ 2. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Mimari elemanlar ve bulunan yazıt nedeniyle Demeter-Kore Tapınağı, MÖ 2. yüzyıl ve sonrasına tarihlendirilmektedir. DKTM2 ve DKTM3'ün nereye ait olduğu tartışmalıdır; fakat kutsal alanda bulunduğu için bu başlık altında incelenmiştir.

¹⁴⁶ Bohn, 1889, s. 40, Abb. 49

8.6. Katalog

Triglif-Metop Frizleri

Kat. No./Env. No.: DKTTM 1

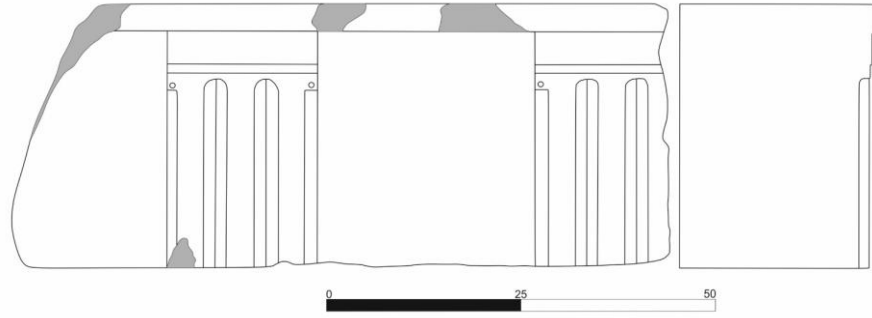
Buluntu Yeri: Demeter-Kore Kutsal Alanı

Ölçüler: Uz: 0,855 m, Yük: 0,34 m, Met. Gen: 0,28 m, Trig. Gen: 0,1875 – 0,175 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. İki triglif ve bir metoptan oluşmaktadır. Triglif şekli ise yarım daire olarak karşımıza çıkmaktadır. Glif genişliği 0,03 m glif derinliği ise 0,012 m'dir. Tıp TK2 kulakçığa sahiptir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası. Benzerleri: Iasos Hellenistik Anıt'ı¹⁴⁷ ve Samos Heraion'u¹⁴⁸,

Kat. No./Env. No.: DKTTM 2

Buluntu Yeri: Demeter-Kore Kutsal Alanı

Ölçüler: Uz: 1,23 m, Yük: 0,50 m, Met. Gen: 0,5625 m, Trig. Gen: 0,3175-0,35 m

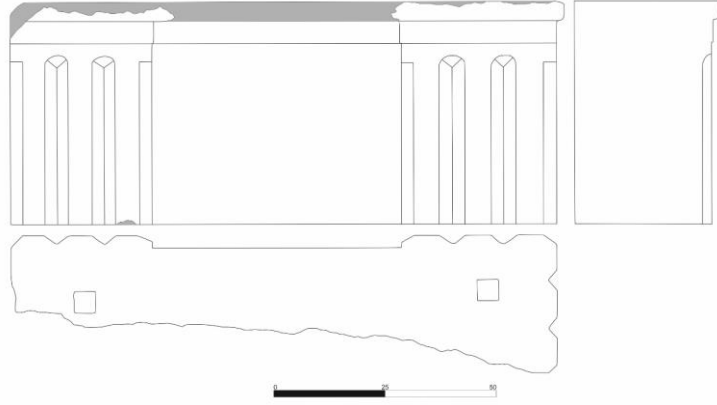
Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. İki triglif ve bir metoptan oluşmaktadır. Triglif şekli ise yarım daire olarak karşımıza çıkmaktadır. Glif genişliği 0,045 m glif derinliği ise 0,0195 m'dir. Triglif-metop bloğun alt yüzeyinde ise iki adet zıvana yuvası bulunmaktadır. Soldaki zıvana 0,047x0,049 m ölçülerinde olup, 0,048 m derinliğe sahiptir. Sağdaki zıvana ise 0,0455x0,047 m ölçülerinde olup, 0,047 m derinliğe sahiptir.

Malzeme: Andezit

¹⁴⁷ Gider-Büyüközer 2013, ss. 584-585, fig. 229a-b

¹⁴⁸ Gider-Büyüközer 2014, s. 185 fig. 20.

Tarih: Alanda bulunan tapınağa ait olmadığı anlaşılmıştır. Herhangi bir kulakçık tipi görülmediği için tarihlendirme yapılamamaktadır.

Kat. No./Env. No.: DKTTM 3

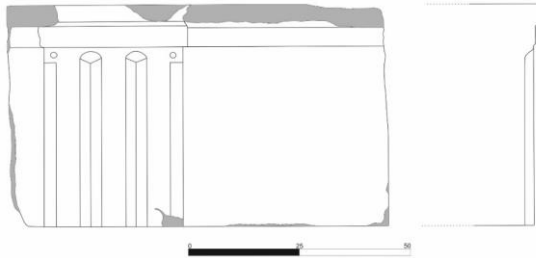
Buluntu Yeri: Demeter-Kore Kutsal Alanı

Ölçüler: Uz: 0,86 m, Yük: 0,50 m, Met. Gen: 0,463 m, Trig. Gen: 0,397 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Bir triglif ve bir metoptan oluşmaktadır. Triglif şekli ise yarım daire olarak karşımıza çıkmaktadır. Tip TK2 kulakçık kullanılmıştır. Kentin genelinde ise bu tip triglif kulakçığına sahip tek örnektir. Glif genişliği 0,0475 m glif derinliği ise 0,0195 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

Geison Bloğu

Kat. No./Env. No.: DKTG 1

Buluntu Yeri: Demeter-Kore Kutsal Alanı

Ölçüler: Uz: 0,7025 m, Yük: 0,52 m, Mut. Gen: 0,204 m, Mut. Yük: 0,135 m

Tanım: İyi korunmuş geison bloğu. Kentin farklı bölgelerinde bulunan geison bloklarıyla stil bakımından benzerlik göstermektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: En erken MÖ 4. yüzyılın ortası. Benzerleri: Pergamon Tiyatro Terası Doğu Stoa¹⁴⁹.

Arşitrav Bloğu

Kat. No./Env. No.: DKTA 1

Buluntu Yeri: Demeter-Kore Tapınağı

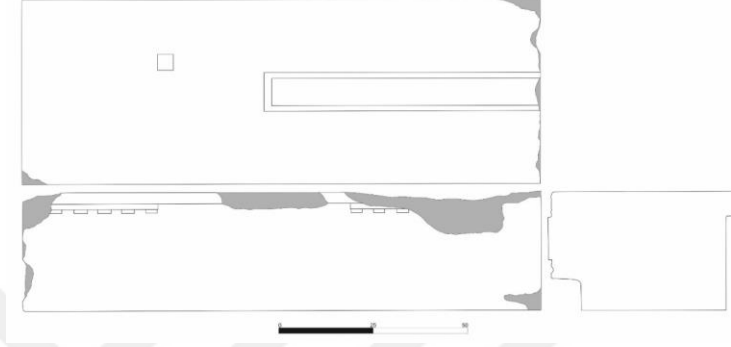
Ölçüler: Uz: 1,37 m, Yük: 0,315 m, Der: 0,495 m

Tanım: Kısmen korunmuş arşitrav blok. Regula kalınlığı 0,015 m'dir. Guttae boyutları ise gen: 0,036 m yük: 0,01 m'dir. Üst kısımda bulunan zıvana ise 0,042 m kare bir yapıya sahiptir. Zıvana derinliği ise 0,046 m'dir.

Malzeme: Andezit

¹⁴⁹ Bohn, 1986, Taf. 24.

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ortası. Benzerleri: Labraunda Andron B Yapısı¹⁵⁰, Pergamon Athena Kutsal Alanı Kuzeydoğu Stoası¹⁵¹ ve Asos Bouleuterion'u¹⁵².

Dor Başlıkları

Kat. No./Env. No.: DKTSB 1

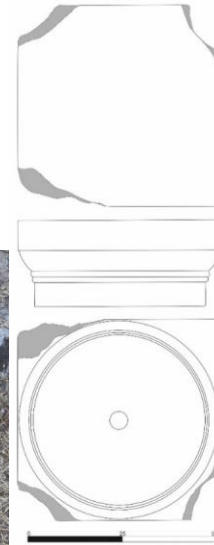
Buluntu Yeri: Demeter-Kore Kutsal Alanı

Ölçüler: Abk. Gen: 0,43 m, Alt Çap: 0,315 m, Abk. Yük: 0,065 m, Ekn. Yük: 0,055 m, Yük: 0,21 m

Tanım: Kısmen korunmuş Dor başlığıdır. İki adet annulet bulunmaktadır. Annuletlerin ikisi de 0,01 kalınlığa sahiptir. Abakuste veya sütun tamburunda herhangi bir kenet yuvası bulunmamaktadır.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

¹⁵⁰ Gider-Büyüközer, 2013, s. 167.

¹⁵¹ Bohn, 1885, taf. 22.

¹⁵² Clarke ve diğerleri, s. 59

Kat. No./Env. No.: DKTSB 2

Buluntu Yeri: Demeter-Kore Tapınağı

Ölçüler: Abk. Gen: 0,81x0,52 m, Alt Çap: 0,68 m

Tanım: Yarıısı korunmuş Dor başlığıdır. Üç adet annulet bulunmaktadır. Sütun tamburunun yüzeyinde herhangi bir kenet ya da zıvana yuvası bulunmamaktadır. Başlık, yarı paye yarı Dor başlığından oluşmaktadır. Üç annulet ile ekhinusa bağlanmaktadır. Abakusun yarısından başlayarak tambura kadar uzanan bir motif alanı bırakılmıştır. Bırakılan bu aralığa ise iki adet çiçek motifi gelmektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ortası.

DOKUZUNCU BÖLÜM

ZEUS TAPINAĞI (?)

Athena Kutsal Alanı'nın 50 metre doğusunda, Zeus'a adanmış olduğu düşünülen bir yapının enkazı bulunmaktadır. Bu yapı, muhtemel bir tapınak olarak değerlendirilmiştir. Tapınağa ait bulunan parçalar birleştirildiğinde oldukça büyük bir yapı olduğu anlaşılmaktadır. Alanda Dor mimari elemanlarının bulunması tapınağın Dor düzeninde inşa edildiğinin en büyük kanıtı niteliğindedir. Tapınak, kent içindeki Demeter-Kore Tapınağı gibi teplum in antis planlı olmalı ya da Pergamon Zeus Soter Tapınağı ve Aigai Athena Tapınağı gibi peripteros planlı olmalıdır.¹⁵³ Alanda ele geçirilen mimari bloklarının büyüklüğü nedeniyle Aigai Athena Tapınağı'ndan daha büyük ölçüde bir tapınak olduğu düşünülmektedir. Alanda tespit edilen sütun tamburlarının en geniş olanının alt çapı 57 cm'dir. Buradan yola çıkarak tapınağın sütun yüksekliğinin en az 4,82 m olması beklenir.

Doğu Kilise'de devşirme olarak kullanılan MÖ 280 civarına tarihlenen bir yazıtta kentteki Athena Kutsal Alanı'nın varlığından söz edilmektedir. Tespit edilen yazıtta, iki kopya halinde hazırlanan stellerden biri Kurtarıcı Zeus Altarı'nın yanındaki Athena Kutsal Alanı'na dikilsin ifadesi yer almaktadır.¹⁵⁴ Yapının Athena Tapınağı'nın karşısında olması nedeniyle Zeus'a ait olduğu düşünülmektedir fakat henüz kesin bir yargı bulunmamaktadır.

9.1. Triglif-Metop Frizleri

Envanterlenen iki adet triglif-metop bulunmaktadır. ZTTM1'de herhangi bir kulakçık tipine rastlanmamaktadır. Triglif genişliği 0,3 m olarak karşımıza çıkmaktadır ve yüksekliği ise 0,45 m'dir. Alanın enkazında bulunduğu için yapıyla ilişkilendirilmiştir. ZTTM2 tamamen aynı ölçülere sahiptir ve daha iyi korunduğunu söylemek mümkündür fakat sağlıklı metop ölçüsü alınamamaktadır.

¹⁵³ Yusuf Sezgin ve Mesut Eroğlu, **Zeus Tapınağı (?)**, "Aigai (Aiolis) 2004-2016 Çalışmaları", 2021, (Ed. Ersin Doğer), s. 265.

¹⁵⁴ Malay ve Ricl, ss. 42-43 figs. 1-2. 5.

9.2. Geison Bloğu

Biraz daha güneye inildiğinde bir adet geison bloğu bulunmuştur. Bu bulunan bloğun uzunluğu 1,185 m yüksekliği ise 0,795 m'dir. Bloкта herhangi bir guttae ya da mutulus plakası işlenmemiştir. Geison bloğunda mutulus plakası ya da guttae işlenmemesi İonia tipi geison olarak bilinmektedir. İonia tipi geisonun Dor düzenindeki ilk örneği MÖ 4. yüzyıl ortasına tarihlenen Labraunda Oikoi Binası'nda görölmektedir.¹⁵⁵ MÖ 2. yüzyılda Pergamon'daki Yukarı Agora Tapınağı¹⁵⁶, Orta Teras Gymnasion Kuzey Stoa'sı ve Alt teras Gymnasion Stoa'sı'nda¹⁵⁷ görölmektedir. Pergamon etkisindeki Assos'ta ise Assos Kuzey Stoa ve Güney Stoa'da görölmektedir.¹⁵⁸ Kentte guttaenin işlenmediği mutulus plakaları tespit edilmesine rağmen ikisinin de işlenmediği tek örnek bu alanda bulunmuştur.

9.3. Sütun Tamburları

Tapınağın enkazında teze dahil edilen iki adet sütun tamburu bulunmaktadır. Bu sütun tamburlarından biri olan ZTST1 104 cm, ZTST2 ise 172,25 cm yüksekliğindedir. Yüzeydeki sütun tamburlarının alt çapı en geniş olanı 57 cm'dir.

9.4. Arşitrav Blokları

Tapınağın çevresinde büyük boyutlu arşitrav blokları bulunmaktadır. Diğer parçalarla da birleştirdiğimiz zaman büyük bir yapının bizi karşıladığını söyleyebiliriz. Envanterlenen beş adet arşitrav blok bulunmaktadır. Bunlardan ZTA2 ve ZTA3 benzerlik göstermesine karşın diğer parçaların ölçüleri farklılık göstermektedir. ZTA1, ZTA4 ve ZTA5 aynı regula ve guttae ölçülerine sahiptir. Yüksekliklerinin farklı olmasının nedeni tahribat olduğu düşünülmektedir. Dışbükey biçiminde işlenen arşitrav soffiti, ilk olarak MÖ 2.

¹⁵⁵ Gider-Büyüközer, 2013, s. 327.

¹⁵⁶ Schrammen, lev. 30-33.

¹⁵⁷ Schazmann, lev 14.3.

¹⁵⁸ Clarke ve diğerleri, s. 47, s. 95, fig. 1.

yüzyılda inşa edilen Pergamon Yukarı Agora Stoası¹⁵⁹ ve Klaros Apollon Kutsal Alan Propylonu'nda¹⁶⁰ kullanılmıştır.

9.5. Değerlendirme

Alanda arşitrav bloğu, geison bloğu, triglif-metop ve sütun tamburu tespit edilmesine rağmen Zeus Tapınağı (?)'na ait herhangi bir sütun başlığı ile karşılaşılmamıştır. Alanda bulunan parçalardan özellikle arşitrav blokları birbirinden farklı ölçülere sahiptir. Bunun sebebi kısa ve uzun kenara denk gelen parçaların farklı ölçüde olmasından kaynaklanabilir. Zeus Tapınağı (?) ve üzerinde yükseldiği teras doğu-batı rotasyonunda tasarlanmıştır. Mimari özelliklerine dayanarak tapınağın MÖ 3. yüzyılda inşa edilmiş olabileceği düşünülmektedir.¹⁶¹ Bulunan mimari elemanlar, Aigai Athena Tapınağı gibi bu tapınağın da Dor düzeninde olduğunu kanıtlar niteliktedir. Bohn, Athena Tapınağı'na olan konumu bakımından Zeus Tapınağı (?) olduğunu düşünmektedir ve MÖ 280 civarına tarihlenen yazıt da bu durumu desteklemektedir. Alanda tespit edilen İonia tipi geison bloğu, yapının karma düzende inşa edildiğini düşündürmektedir. Fakat bunu destekleyecek farklı bir mimari eleman tespit edilmediği için tapınağın tamamen Dor düzeninde inşa edildiği kabul edilmektedir.

¹⁵⁹ Schrammen, lev. 31.

¹⁶⁰ Gider-Büyüközer, 2013, ss. 168-169.

¹⁶¹ Doğer ve diğerleri, 2021, s. 266.

9.6. Katalog

Arşitrav Blokları

Kat. No./Env. No.: ZTA 1

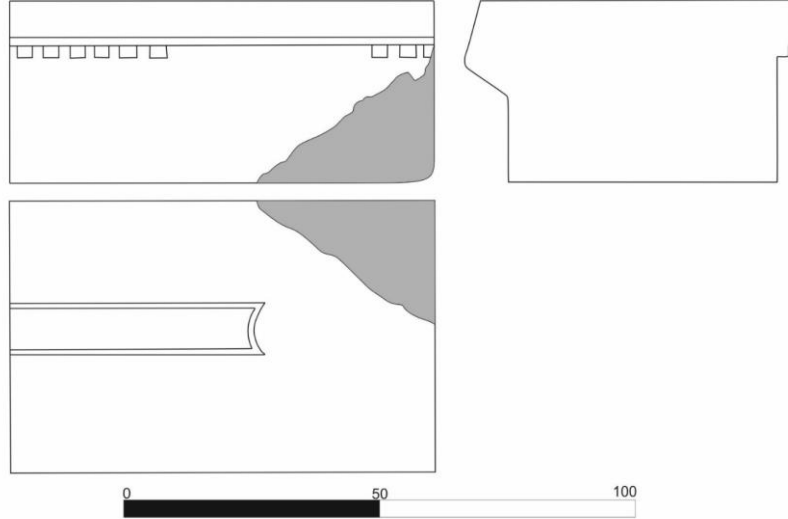
Buluntu Yeri: Zeus Tapınağı (?)

Ölçüler: Uz: 0,83 m, Yük: 0,355 m, Der: 0,63 m

Tanım: Kısmen korunmuş arşitrav blok. Zeus Tapınağı(?)'na ait olduğu düşünülmektedir. Regula kalınlığı 0,015 m'dir. Guttae boyutları ise 0,033x0,023 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası. Benzerleri: Pergamon Yukarı Agora Stoası¹⁶² ve Klaros Apollon Kutsal Alan Propylonu¹⁶³.

Kat. No./Env. No.: ZTA 2

Buluntu Yeri: Zeus Tapınağı (?)

Ölçüler: Uz: 1,725 m, Yük: 0,337 m

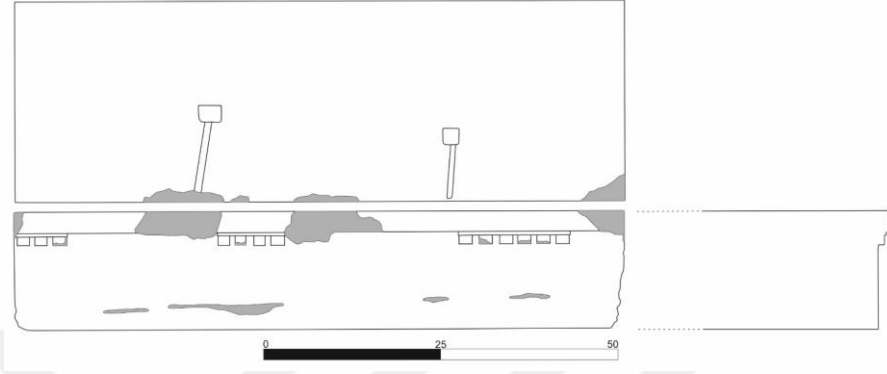
Tanım: Kısmen korunmuş arşitrav blok. Regula kalınlığı 0,01 m'dir. Guttae boyutları ise genişlik olarak 0,034 – 0,038 m arasındadır, yüksekliği ise 0,022 m'dir. Kenetler kontrol edilecek. Soldaki kenet 0,061x0,048 m, derinliği ise 0,045 m'dir. Sağdaki kenet 0,043x0,047 m, derinliği ise 0,0235 m'dir. Kenetlerden uzanan akıtma kanalı ise 0,012 m genişliğindedir.

Malzeme: Andezit

¹⁶² Schrammen, lev. 31.

¹⁶³ Gider-Büyüközer, 2013, ss. 168-169.

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: ZTA 3

Buluntu Yeri: Zeus Tapınağı (?)

Ölçüler: Uz: 2,71 m, Yük: 0,31 m

Tanım: İyi korunmuş arşitrav blok. Ölçüleri ve formu Zeus T Taenia Blok 2 ile benzerlik göstermektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: ZTA 4

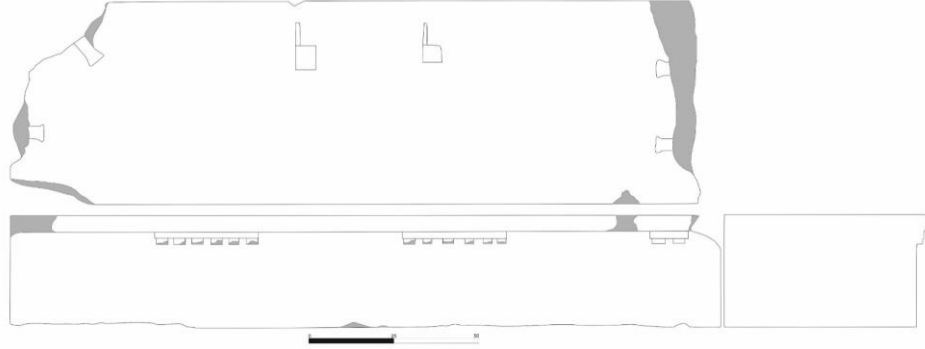
Buluntu Yeri: Zeus Tapınağı (?)

Ölçüler: Uz: 2,09 m, Yük: 0,33 m, Der: 0,595 m

Tanım: Kısmen korunmuş arşitrav blok. Regula kalınlığı 0,015 m'dir. Guttæ boyutları 0,033x0,022 m'dir. Arşitrav bloğun üst kısmında ise birden çok kenet yuvası görülmektedir. Bunlardan dördü kırlangıç kuyruğunu anımsatmaktadır. Sol alttan başlayarak kenet boyutları ise; 1. Kenet 0,03x0,052 m, 2. Kenet 0,05x0,088 m'dir, 3. Kenet 0,059x0,074 m 4. Kenet 0,054x0,051 m, 5. Kenet 0,054x0,051 m, 6. Kenet 0,053x0,051 m'dir. Kenetlerin ikisinde akıtma kanalı bulunmaktadır. Kenet derinlikleri ise üstteki sırayla 0,054 m, 0,053 m, 0,026 m, 0,0295 m, 0,056 m ve 0,052 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: ZTA 5

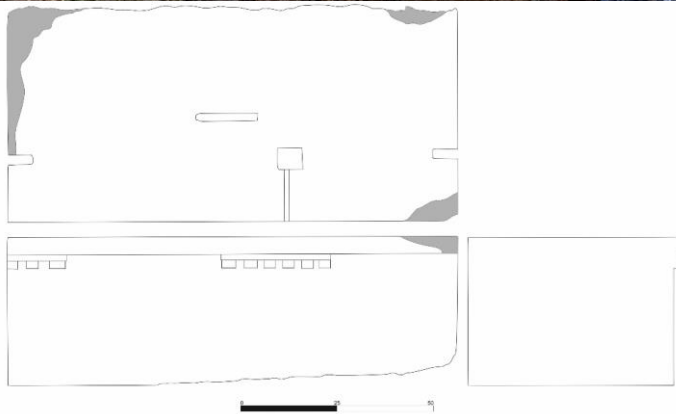
Buluntu Yeri: Zeus Tapınağı (?)

Ölçüler: Uz: 1,17 m, Yük: 0,385 m, Der: 0,56 m

Tanım: Kısmen korunmuş arşitrav blok. Regula kalınlığı 0,014 m'dir. Guttæ boyutları ise 0,034x0,022 m'dir. Arşitrav bloğun üst kısmında ise birden çok kenet yuvası görülmektedir. Sol alttan başlayarak kenet boyutları ise; 1. Kenet 0,035x0,027 m, 2. Kenet 0,10x0,02 m'dir, 3. Kenet 0,066x0,056 m 4. Kenet 0,065x0,027 m'dir. Kenetlerin birinde ise 0,012 m genişliğinde akıtma kanalı bulunmaktadır. Kenet derinlikleri ise üstteki sırayla 0,0375 m, 0,0525 m, 0,039 m, 0,04 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

Triglif-Metop Frizleri

Kat. No./Env. No.: ZTTM 1

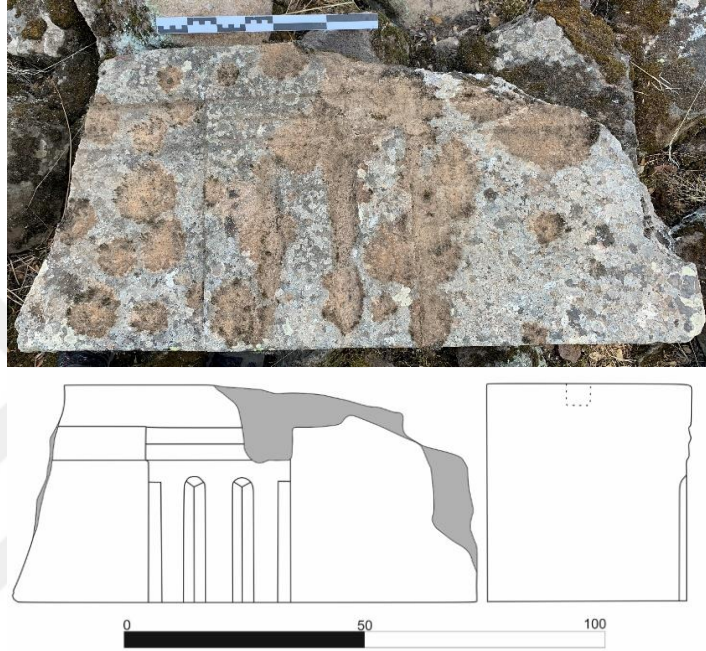
Buluntu Yeri: Zeus Tapınağı (?)

Ölçüler: Uz: 0,965 m, Yük: 0,45 m, Trig. Gen: 0,295 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Bir triglif ve iki yarım metoptan oluşmaktadır. Triglif şekli ise yarım daire olarak karşımıza çıkmaktadır. Glif genişliği 0,043 m glif derinliği ise 0,015 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ortası.

Kat. No./Env. No.: ZTTM 2

Buluntu Yeri: Zeus Tapınağı (?)

Ölçüler: Uz: 0,54 m, Yük: 0,44 m, Trig. Gen: 0,295 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Ölçüleri ve formu ZTTM1 ile benzerlik göstermektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ortası.

Sütun Tamburları

Kat. No./Env. No.: ZTST 1

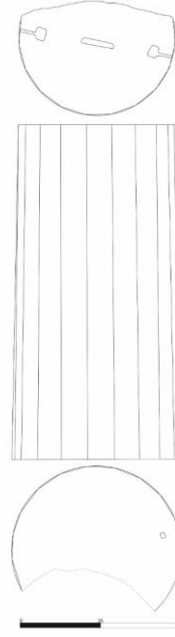
Buluntu Yeri: Zeus Tapınağı (?)

Ölçüler: Yük: 1,04 m, Üst Çap: 0,49 m, Alt Çap: 0,525 m

Tanım: Kısmen korunmuş sütun tambur bloğu. Soldaki kenet, 0,052x0,039 m, ortada bulunan zıvana ise 0,105x0,027 m, sağ tarafta bulunan kenet ise, 0,036x0,039 m ölçülerindedir. Kenet derinlikleri ise sırasıyla, 0,048 – 0,073 – 0,035 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ortası.

Kat. No./Env. No.: ZTST 2

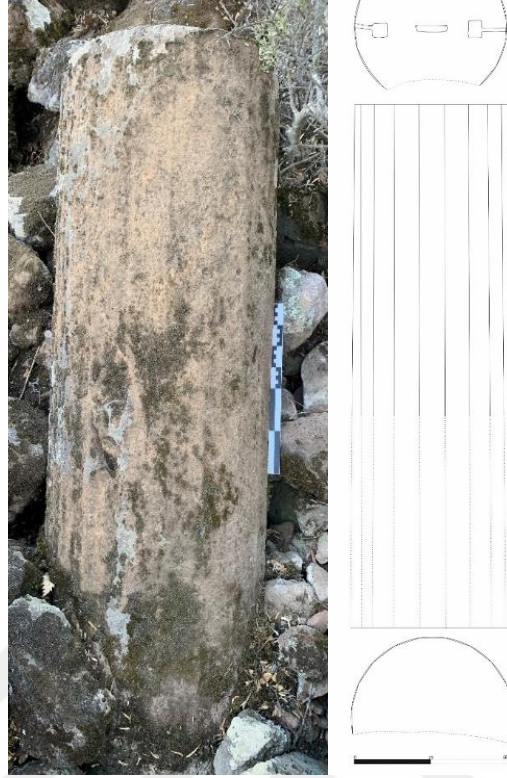
Buluntu Yeri: Zeus Tapınağı (?)

Ölçüler: Yük: 1,7225 m, Üst Çap: 0,50 m

Tanım: Kısmen korunmuş sütun tambur bloğu. Yarısı enkaz altında kaldığı için sağlıklı bir ölçü alınamamıştır. Soldaki kenet, 0,042x0,047 m, ortada bulunan zıvana ise 0,103 x 0,0216 m, sağ tarafta bulunan kenet ise, 0,041x0,055 m ölçülerindedir. Kenet derinlikleri ise sırasıyla, 0,0455 – 0,056 – 0,039 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ortası.

Geison Bloğu

Kat. No./Env. No.: ZTG 1

Buluntu Yeri: Zeus Tapınağı (?)

Ölçüler: Uz: 1,185 m, Yük: 0,795 m

Tanım: Kısmen korunmuş geison bloğu. Bloğun üzerinde guttae ya da mutulus bulunmamaktadır. Zıvana ölçüleri 0,026x0,021 m, derinliği ise 0,028 m'dir. Üzerinde mutulus ya da guttae bulunmaması tarihlendirmeyi zorlaştırmaktadır. Eğimin azalması geç örneklerle açıklanmaktadır fakat herhangi bir mutulus plakasının bulunmaması belki de boya ile sadece görsel olarak bezendiğini göstermektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: En erken MÖ 4. yüzyılın ortası ve sonrası. Benzerleri: Labraunda Oikoi Binası,¹⁶⁴ Pergamon'daki Yukarı Agora Tapınağı¹⁶⁵, Orta Teras Gymnasion Kuzey Stoa'sı, Alt teras Gymnasion Stoa'sı'nda¹⁶⁶, Kuzey Stoa ve Güney Stoa'da görülmektedir.¹⁶⁷

¹⁶⁴ Gider-Büyüközer, 2013, s. 327.

¹⁶⁵ Schrammen, lev. 30-33.

¹⁶⁶ Schazmann, lev 14.3.

¹⁶⁷ Clarke ve diğerleri, s. 47, s. 95, fig. 1.

ONUNCU BÖLÜM

DEMİRKAPI

“Altertümer von Aegae”da Pergamon kazı heyetinin de bahsettiği Demirkapı, kazıların başladığı 2004 yılına kadar kente giriş yapılan tek noktaydı (**Şekil 28**).¹⁶⁸ 2004 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmaları esnasında yaklaşık olarak 1 m yüksekliğinde moloz toprak kaldırıldığında Demirkapı’nın daha geç bir dönemde iptal edildiği ortaya çıkmıştır. Kentte işlevini kaybeden yapılardan sökülmüş parçalar girişi kapatmak için kullanılmıştır.¹⁶⁹ Muhtemelen MS 2. yüzyılda inşa edilen Kuzey Hamam’dan sonra Demirkapı’nın kapatıldığı düşünülmektedir. Alanda yapılan kazı çalışmalarında kente doğru giden büyük taş bloklardan oluşmuş bir yol ortaya çıkarılmıştır. Demirkapı’dan girdikten sonra sol tarafta (kuzey yönünde) kentin surlarına bitişik yapılmış, kapının içinde bir kapı ile açılan ve yine birbirlerine kapılar ile bağlı yan yana dört adet mekân görülmektedir. İptal edilmeden önce kapının kontrolünü sağlamak için kullanıldığı düşünülmektedir. Kapının iptal edildikten sonra Roma Dönemi’nde arka alanda oluşturulan büyük mekân içine dahil edilmiş olduğu düşünülmektedir.¹⁷⁰

Demirkapı’dan girdikten sonra yolun devamında, yolun önünü kapatır gibi görünen 1 No.lu mekân yer almaktadır. Alanda bulunan taban malzemesi ile MS 3. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Genel kullanıma ilişkin olarak bir Andron (Selamlık) olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Tabanın kireç katkılı sıkıştırılmış kum ve çakıl taşı olması, renkli stuccolar ile bezenmiş duvarın varlığı bunu kanıtlar niteliktedir.¹⁷¹

10.1. Dor Başlığı

Andron olduğu düşünülen yapıda tespit edilen Dor başlığı, başka bir örneği olmaması bakımından yapı ile ilişkilendirilmesi mümkün gözükmemektedir. Toplam yüksekliği 0,23 m olan başlıkta iki adet 0,015 m

¹⁶⁸ Doğer ve diğerleri, 2008, s. 209.

¹⁶⁹ Yusuf Sezgin, **1 No.lu Sarnıç**, (Ed. Ersin Doğer), “Aigai (Aiolis) 2004-2016 Çalışmaları”, Ege Yayınları, İstanbul, 2021, s. 193.

¹⁷⁰ Doğer ve diğerleri, 2008, s. 210.

¹⁷¹ Doğer ve diğerleri, 2021, s. 194.

yüksekliğinde anulet bulunmaktadır. Kentin genelinde baktığımızda iki veya üç anuletin kullanıldığı başlıklarla karşılaşmaktayız. Sütun tambur alt çapının 0,45 m olması bakımından aynı alanda bulunan DKST1 ile ölçüleri bakımından benzerlik göstermektedir.

10.2. Sütun Tamburu

Alanda bulunan sütun tamburunun diğer örneklerle kıyasla daha kısa olduğu görülmektedir. Sütun tambur çapının 0,455 m olması bakımından başlık ile eşleştirilmiştir. Fakat benzer ölçüde başka başlık ya da sütun tamburu bulunmadığı için nereye ait olduğu bilinmemektedir.

10.3. Köşe Sütun Tamburu

Dörtlü mekân diziliminin önünde in-situ halinde bulunmaktadır. Alanda bulunan mimari elemanların birçoğunun devşirme olarak kullanıldığı ya da Demirkapı'yı kapatmak için kullandığı düşünülmektedir. Böylelikle burada bir stoa olsa bile ölçüleri tahmin etmek zordur. Herhangi bir kenet yuvasının bulunmaması devşirdikten sonra farklı bir amaç için kullanıldığını işaret etmektedir.

10.4. Değerlendirme

Demirkapı Sektörü'ndeki DKSB1 ve DKST1 ölçüleri bakımından uyum göstermektedir ve çevrede bulunan bir yapıya ait olduğu düşünülmektedir. Alanda tespit edilen köşe sütun tamburu sayesinde DKSB1, burada bulunan stoaya ait olabilir. Yapılan araştırmalarda bölgenin Roma Dönemi'nde yoğun olarak kullanıldığı ortaya çıkmıştır (**Şekil 29**). Bölgenin hemen güneyinde kalan Doğu Kilise'de bir adet Dor sütun başlığı ele geçmiştir (**Şekil 30**). Burada bulunan Dor sütun başlığının başka bir örneğinin olmaması ve DKSB1'den farklı bir formda olması nedeniyle farklı bir yapıya aittir. Muhtemelen Roma Dönemi'nde devşirme olarak kullanılmış olmalıdır. Alanda tespit edilen köşe sütunu tamburu Athena Tapınağı Stoa'sında olduğu gibi keskin kenarlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat mimari elemanların

yetersizliği nedeniyle alanda olduğu düşünölen “L” şekilli stoanın ölçöleri alınamamıştır. Herhangi bir üst yapıya ait parçanın bulunmaması nedeniyle hangi düzende olduğuna dair bir öneri bulunmamaktadır.

10.5. Katalog

Dor Başlığı

Kat. No./Env. No.: DKSB 1

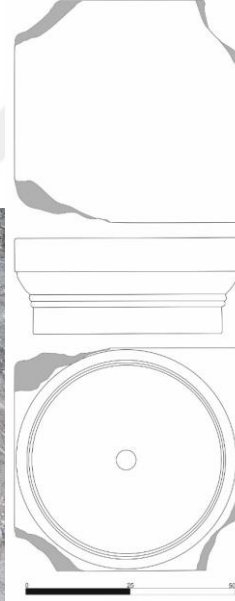
Buluntu Yeri: Demirkapı

Ölçüler: Abk. Gen: 0,535 m, Alt Çap: 0,45 m, Abk. Yük: 0,08 m, Ekn. Yük: 0,055 m, Yük: 0,23 m

Tanım: Kısmen korunmuş Dor başlığıdır. İki adet anulet bulunmaktadır. Sütun tamburu yüzeyindeki zıvana, 0,045 m yuvarlak formundadır ve derinliği 0,039 m'dir. Alanda bu başlığa benzer başka başlık bulunmamıştır.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası. Ti-48 ile annulet bakımından benzerlik göstermektedir.

Sütun Tamburu

Kat. No./Env. No.: DKST 1

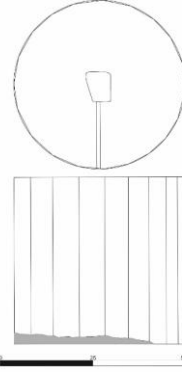
Buluntu Yeri: Demirkapı Sektörü

Ölçüler: Yük: 0,45 m, Üst Çap: 0,455 m

Tanım: Kısmen korunmuş sütun tambur bloğu. Sütun tamburu poligonal işlenmiştir. Ölçüleri bakımından alanda bulunan DKSB1 ile eşleşmektedir. Üst yüzeyinde bulunan zıvana yuvası, 0,065x0,07 m ölçülerinde olup, 0,05m derinliğe sahiptir. Akıtma kanalı ise 0,01 m genişliğe sahiptir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ve sonrası.

Köşe Sütunu Tamburu

Kat. No./Env. No.: DKKST 1

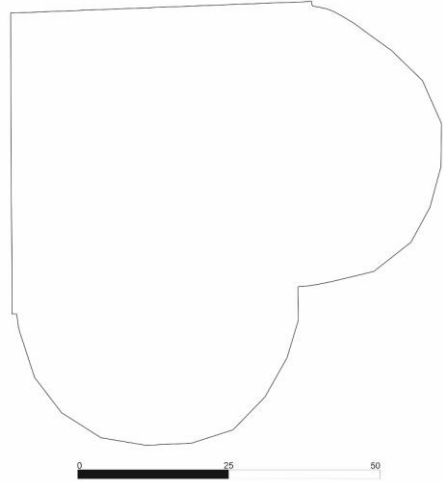
Buluntu Yeri: Demirkapı Sektörü

Ölçüler: Uz: 0,81 m, Der: 0,725 m

Tanım: Kısmen korunmuş köşe sütunu tambur blok.

Malzeme: Andezit

Tarih: Form bakımından AKASKST1 ile benzerlik gösterdiği için MÖ 2. yüzyıl ortası.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

GYMNASION

Aigai'nın kamu yapılarından biri olan Gymnasion, Athena Kutsal Alanı'nın inşa edildiği tepenin güney kısmında terasta yer almaktadır. Teras duvarı ile oluşturulan bu ince ve uzun alanda Gymnasion, Gymnasion Hamamı, Tiyatro (**Şekil 31**) ve Demeter-Kore Tapınağı inşa edilmiştir. Tiyatronun güneydoğusunda yer alan gymnasion doğu ve güney yönünden iki stoa ile çevrelenmiştir. "L" şekilli stoa, doğudaki uzun tarafı 60 m, güneydeki kısa kenarı 20 m uzunluğundadır. Güney stoaya ait olduğu düşünülen çift yüzlü sütunlar MÖ 2. yüzyıla tarihlenmektedir ve palm başlığına sahiptir. Bu başlıkların adak olarak dikildiği düşünülmektedir.¹⁷² Stoaya ait olduğu düşünülen enkazda (**Şekil 32**) sütun başlığı, kaide ve tambur ele geçmiştir. Alanda tespit edilen ve yüksekliği 33 cm olan sütun tamburları toplandığında Gymnasion Stoası'nın yaklaşık 5,30 m yüksekliğe sahip olduğu düşünülmektedir.¹⁷³

Alanda tespit edilen triglif-metop blokları, Dor başlığı ve geison bloğuna bakarak stoanın, kentin genelinde olduğu gibi dış sıranın Dor düzeninde inşa edildiğini anlamaktayız. Alanda bulunan palm başlığı ya ikinci bir kata ya da iç sırada kullanılmış olmalıdır. Alanda bir adet triglif-metop, az sayıda arşitrav ve bir adet geison bloğu tespit edilmiştir. Alanda tespit edilen geison bloğu 3x6 düzeninde olmasına rağmen mutulus plakası işlenmemesi bakımından Aigai Athena Tapınağı'na ait olduğu düşünülen geison bloklarından farklıdır.

Alanda iki farklı ölçüye sahip arşitrav blokları tespit edilmiştir. Hangisinin tam olarak hangi yapıya ait olduğu tartışmalıdır. Teras düzlüğünde tespit edilen triglif-metop bloğunun triglif genişliği 26-27,25 cm olarak ölçülmüştür, metop genişliği 37 cm'dir. Alanda bulunan arşitrav blokları ile karşılaştırıldığında ölçülerin tam uyuşmadığı gözlemlenmektedir. En yakın örnek GYMA2'dir. Regula genişliği 24 cm olmasına rağmen triglif genişliğine

¹⁷² Yusuf Sezgin ve Mehmet Gürbüz, **Gymnasion**, (Ed. Ersin Doğer), "Aigai (Aioliis) 2004-2016 Çalışmaları", 2021, s. 251.

¹⁷³ Doğer ve diğerleri, 2021, s. 251.

oturmamaktadır. Stoa'nın güney birleşme kısmında yarısı korunmuş bir Dor başlığı ele geçmiştir. Başka bir örneği olmadığı için herhangi bir yapıya atfetmek güçtür. Athena Kutsal Alanı'nda bulunan başlıklarda üç annuletli başlıklar ele geçmiştir. Burada bulunan örnekte dört annulet kullanılmıştır. Alt çapı 40,5 cm olan başlığın yüksekliği 20,45 cm'dir.

11.1. Triglif-Metop Frizi

Alanda sadece bir adet bulunan triglif-metop bloğunun stoaya ait olduğu düşünülmektedir. Zeus Tapınağı (?)'nda bulunan triglif-metop blokları benzer şekilde kulakçık kısmı düz işlenmiştir.

11.2. Arşitrav Blokları

Alandaki arşitrav bloklarının ikisi de birbirinden farklı ölçülere sahiptir. Böylelikle bahsedilen iki farklı yapıya ait olmalıdır. Buluntular az sayıda olduğu için kesin bir bilgi belirtmek mümkün değildir. Ölçüleri bakımından Zeus Tapınağı(?)'nda tespit edilen buluntular gibi büyük mimari bloklar olsa da regula ölçüleri ve guttae ölçüleri bakımından farklılık göstermektedir.

11.3. Dor Başlıkları

Alanda iki adet Dor başlığı tespit edilmiştir. Başlıklardan biri Gymnasion Hamamı Terası'nda, ikincisi ise Gymnasion düzlüğünde tespit edilmiştir. GYMSB2'nin stoaya ait olduğu düşünülmektedir. Birinde kaba işlenmiş ve annuletsiz bir Dor başlığı ile karşılaşmaktayız. Alanda tespit edilen diğer başlık dört annulete sahip olup, GYMSB1 ile farklı ölçülere sahiptir. Böylelikle iki farklı yapıya ait olduğu anlaşılmaktadır. Alanda tespit edilen mimari elemanların az sayıda olması bir yapıyla ilişkilendirmeyi güç bir hale getirmektedir. Dört annuletli Dor başlığı, yaygın olarak görülmemesine rağmen Karia Bölgesi'ndeki örneklerden biri olan, Milas Müzesi 4 No.lu başlık

dört annuletlidir.¹⁷⁴ MÖ 2. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen başlık, Gymnasion ile yaklaşık olarak aynı tarihte kullanım görmüştür.

11.4. Değerlendirme

Palaestra'nın kuzey kısmında, tiyatronun güneyinde kalan kısımda yer alan taş enkaz, Alman araştırmacılar tarafından “tapınak” olarak tanımlanmıştır.¹⁷⁵ Fakat alanda yapılan yüzey araştırmaları sayesinde, yapının güneyinden aynı yönde devam eden ve aynı zamanda palaestra yürüme düzlemini de işaret eden oluklu su kanalları doğrultusunda buranın bir ephebeion olabileceği düşünülmektedir.¹⁷⁶ Alandaki Dor sütun başlığı, enkazda bulunan sütun tamburlarının çapı ile eşleşmektedir. Muhtemelen bu yapı kentte de yaygın olarak görülen Dor düzeninde inşa edilmiştir. Takip edildiği kadarıyla batı duvarı 7 m, kuzey duvarı da 6 m uzunluğa sahiptir.¹⁷⁷

Alanda tespit edilen geison bloğunun Ephebeion'a mı yoksa Gymnasion Stoa'larından birine mi ait olduğu belirlenemediği için “Yapılarla İlişkilendirilemeyen Mimari Elemanlar” başlığı altında incelenmiştir. Aigai Athena Tapınağı'nda tespit edilen geison bloklarıyla tamamen farklı bir teknik uygulanmıştır. Mutulus plakası olmamasına rağmen 3x6 düzeninde guttae sırası işlenmiştir. Kentte daha önce bir örneği bulunmadığı için MÖ 2. yüzyıldan sonraya tarihlendirilmiştir. Alanda tespit edilen triglif-metop bloğu, GYMA2 ile ölçüleri bakımından örtüşmektedir. Muhtemelen “L” şekilli stoanın dış sırasını oluşturduğu düşünülmektedir. Triglif kulakçığının işlenmemiş olması nedeniyle tarihlendirmek güçtür.

¹⁷⁴ Gider-Büyüközer, 2013, 64. fig. 407 a-b.

¹⁷⁵ Bohn ve Schuchhardt, ss. 43-44.

¹⁷⁶ Doğer ve diğerleri, 2021, s. 252.

¹⁷⁷ Doğer ve diğerleri, 2021, s. 252.

11.5. Katalog

Triglif-Metop Frizi

Kat. No./Env. No.: GYMTM 1

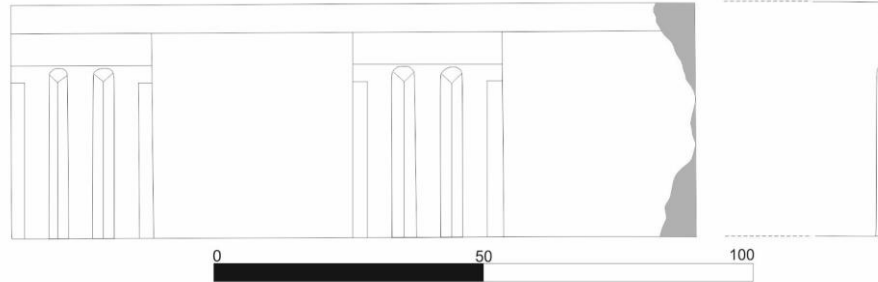
Buluntu Yeri: Gymnasion

Ölçüler: Uz: 1,26 m, Yük: 0,36 m, Met. Gen: 0,37 m, Trig. Gen: 0,26 – 0,2725 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. İki triglif ve iki metoptan oluşmaktadır. Triglif şekli ise yarım daire olarak karşımıza çıkmaktadır. Glif genişliği 0,036 – 0,043 m arasındadır, glif derinliği ise 0,0175 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: Yapı ile ilişkilendirildiği için MÖ 2. yüzyıl ve sonrası. Kulakçığının düz işlenmesi ve tipik triglif-metop düzeninde olmasından ötürü tarihlendirme yapılamamaktadır.

Dor Başlıkları

Kat. No./Env. No.: GYMSB 1

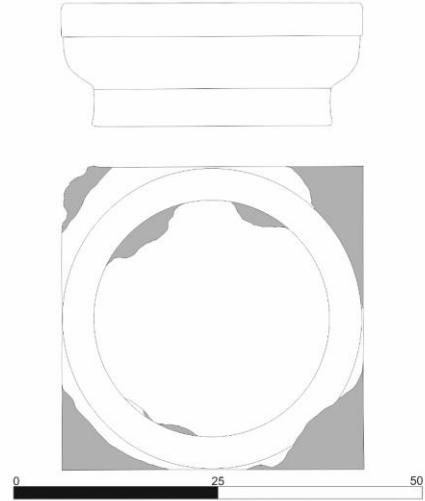
Buluntu Yeri: Gymnasion

Ölçüler: Abk. Gen: 0,37 m, Alt Çap: 0,292m, Abk. Yük: 0,041 m, Ekn. Yük: 0,064 m, Yük: 0,151 m

Tanım: Kısmen korunmuş Dor başlığıdır. Annulet bulunmamaktadır. Athena Kutsal Alanı'nın güney terasında ele geçmiştir. Abakuste veya sütun tamburunda herhangi bir kenet yuvası bulunmamaktadır.

Malzeme: Andezit

Tarih: Hangi yapıya ait olduğu belirlenemediği için tarihlendirme yapılamamaktadır.

Kat. No./Env. No.: GYMSB 2

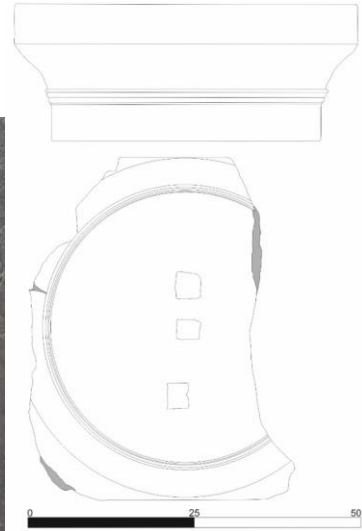
Buluntu Yeri: Gymnasion

Ölçüler: Abk. Gen: 0,515 m, Alt Çap: 0,405 m, Abk. Yük: 0,059 m, Ekn. Yük: 0,069 m, Yük: 0,2045 m

Tanım: Yarisı korunmuş Dor başlığıdır. Dört adet annulet bulunmaktadır. Sütun tamburunun üzerinde üç adet zıvana yuvası bulunmaktadır. Soldan başlayarak bu zıvanaların boyutları; 1. zıvana 0,05x0,0480 m ölçülerinde olup, 0,01 m derinliğe sahiptir. 2. zıvana 0,04x0,045 m ölçülerinde olup, 0,03 m derinliğe sahiptir. 3. zıvana 0,0485x0,04 m ölçülerinde olup, 0,012 m derinliğe sahiptir.

Malzeme: Andezit

Tarih: En erken MÖ 2. yüzyılın ilk yarısı. Benzerleri: Milas Müzesi 4 No.lu Başlık.¹⁷⁸

Arşitrav Blokları

Kat. No./Env. No.: GYMA 1

Buluntu Yeri: Gymnasion

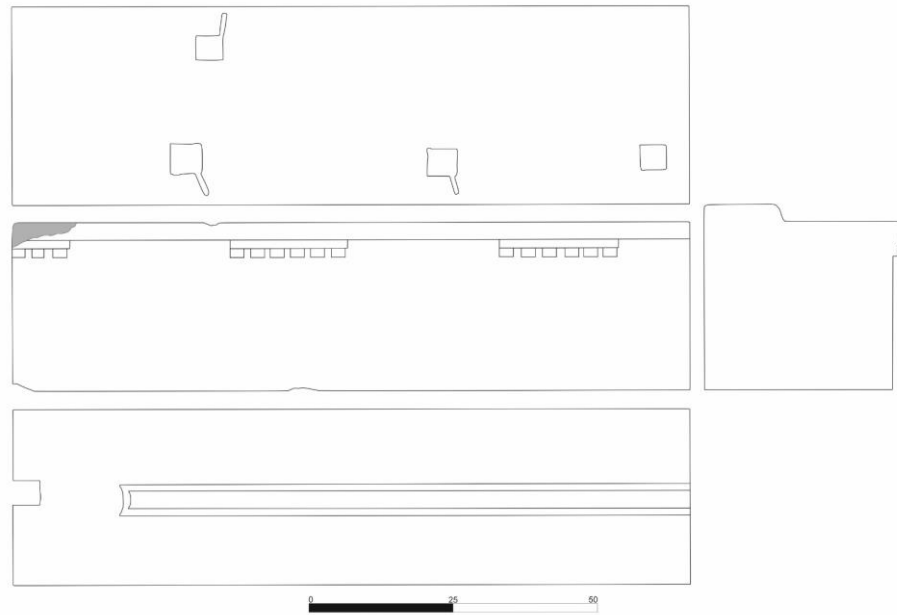
Ölçüler: Uz: 1,175 m, Yük: 0,2925 m, Der: 0,345 m

¹⁷⁸ Gider-Büyüközer, 2013, 64. fig. 407 a-b.

Tanım: Kısmen korunmuş arşitrav blok. Dışbükey şeklindeki arşitrav soffiti bulunmaktadır. Regula kalınlığı 0,015 m'dir. Guttae boyutları ise 0,024x0,015 m'dir. Arşitrav bloğun üst kısmında ise birden çok zıvana yuvası görülmektedir. Üstteki zıvana 0,046x0,042 m'dir. Soldan başlayarak zıvana boyutları ise; 1. Kenet 0,054x0,051 m, 2. Kenet 0,051x0,048 m'dir, 3. Kenet 0,045x0,043 m'dir. Zıvana yuvası derinlikleri ise üstteki sırayla 0,03 m, 0,035 m, 0,035 m, 0,031 m'dir. Kenetlerin üçünde ise Akıtma kanalı görülmektedir. Akıtma kanallarının genişliği ise 0,01 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: GYMA 2

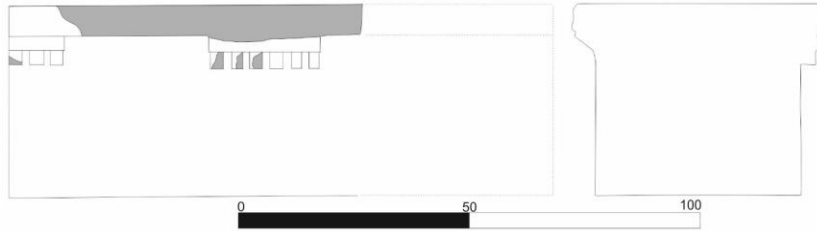
Buluntu Yeri: Gymnasion

Ölçüler: Uz: 0,75 m, Yük: 0,345 m, Der: 0,535 m

Tanım: Kısmen korunmuş arşitrav blok. Dışbükey şeklindeki arşitrav soffiti bulunmaktadır. Yarıısı toprağa saplandığı için sağlıklı ölçü alınamamıştır. Regula kalınlığı 0,025 m'dir. Guttae boyutları ise 0,028x0,025 m'dir. Gymnasion'da ya da alanda bulunan stoaya ait olduğu düşünülmektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

ON İKİNCİ BÖLÜM

YAPILARLA İLİŞKİLENDİRİLEMEYEN MİMARİ ELEMANLAR

Kat. No./Env. No.: BP 01

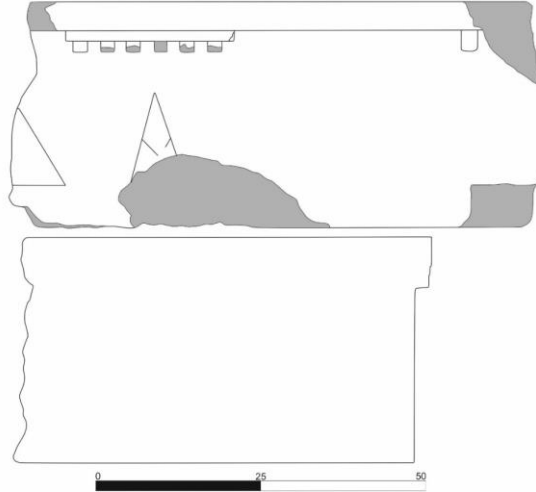
Buluntu Yeri: 1 No.lu Sarnıç

Ölçüler: Uz: 0,815 m, Yük: 0,345 m, Der: 0,645 m

Tanım: Kısmen korunmuş arşitrav blok. Regula kalınlığı 0,015 m'dir. Guttæ boyutları ise 2.25x0,015 m'dir. Üstünde işlenmiş bir harf olduğu görülmektedir. Bohn ve Schuchhardt Abb. 67 b'de bahsedilmektedir. 1 No.'lu Sarnıç'a yakın bir konumda bulunmuştur ve burada bir yapı olabileceği düşünülmektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: Hellenistik Dönem.

Kat. No./Env. No.: BP 02, AIG.14 TN 102

Buluntu Yeri: Ada 1 Sektörü Doğu Caddesi

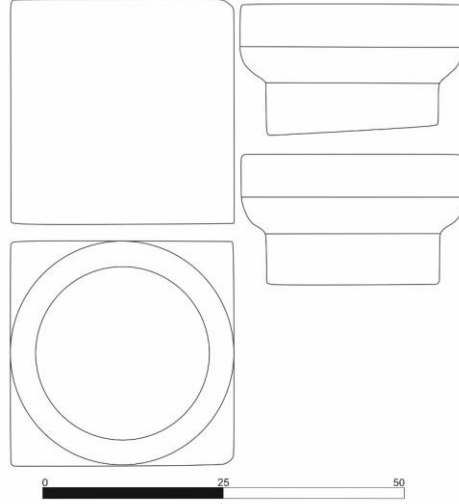
Ölçüler: Abk. Gen: 0,31 m, Alt Çap: 0,24 m, Abk. Yüksek: 0,06 m, Ekn. Yüksek: 0,05 m, Yüksek: 0,18 m

Tanım: Kısmen iyi korunmuş Dor başlığı. Abakuste veya sütun tamburunda herhangi bir kenet yuvası bulunmamaktadır. Ekhinusun abakuse bağlantısının dışbükey yaparak bağlanmıştır. Vasdaris bu tarz başlıkları "Roma-Dorik" olarak tanımlamıştır. Hellenistik Dönem'den az sayıda örnekle temsil edilen bu tip başlıklar Roma Dönemi'nde yaygınlaşmıştır.¹⁷⁹

¹⁷⁹ Gider-Büyüközer, 2013, s. 65.

Malzeme: Andezit.

Tarih: Geç Hellenistik – Erken Roma Dönemi.

Kat. No./Env. No.: BP 03, AIG.12 TN 303

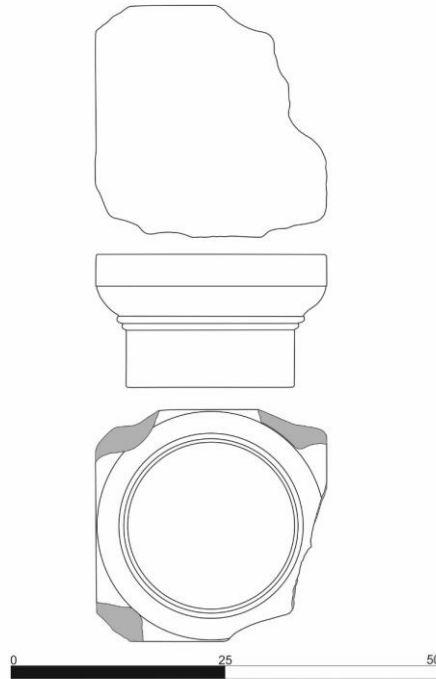
Buluntu Yeri: Ada 1 Sektörü 4 No.lu Mekân

Ölçüler: Abk. Gen: 0,27 m, Alt Çap: 0,195 m, Abk. Yük: 0,037 m, Ekn. Yük: 0,036 m, Yük: 0,155 m

Tanım: Kısmen korunmuş Dor başlığıdır. İki adet annulet bulunmaktadır. Abakuste veya sütun tamburunda herhangi bir kenet yuvası bulunmamaktadır. Bulunan alanda yoğun olarak bu tip başlıklardan rastlanmaktadır.

Malzeme: Andezit

Tarih: Geç Hellenistik – Erken Roma Dönemi.

Kat. No./Env. No.: BP 04, AIG.12 TN 513.1

Buluntu Yeri: Ada 1 Sektörü 7 No.lu Mekân

Ölçüler: Abk. Gen: 0,27 m, Alt Çap: 0,193 m, Abk. Yük: 0,0325 m, Ekn. Yük: 0,02 m, Yük: 0,0830 m

Tanım: Kısmen korunmuş Dor başlığıdır. Üç adet annulet bulunmaktadır. Sütun tamburunun üstünde bir adet zıvana bulunmaktadır. Zıvana, 0,022x0,022 m kare formundandır ve derinliği ise 0,03 m'dir. Athena Kutsal Alanı'nda bulunan ATSB1 ile benzerlik göstermektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: BP 05

Buluntu Yeri: -

Ölçüler: Abk. Gen: 0,43 m, Alt Çap: 0,315 m, Abk. Yük: 0,055 m, Ekn. Yük: 0,035 m, Yük: 0,21 m

Tanım: Kısmen iyi korunmuş Dor başlığıdır. Bir adet geniş annulet bulunmaktadır. Yüzey buluntusu olduğu için nerden bulunduğu net olarak belgelenmemiştir. Abakuste veya sütun tamburunda herhangi bir kenet yuvası bulunmamaktadır. Annulet olarak düz bant kullanılmıştır.

Malzeme: Andezit

Tarih: Geç Hellenistik – Erken Roma Dönemi. Benzerleri: MÖ 2. yüzyılda ise Pergamon Athena Kutsal Alanı Kuzeydoğu Stoa'da¹⁸⁰, Alinda Agorası'nda¹⁸¹, Pergamon Alt Teras Gymnasion Stoa'sı¹⁸², Pergamon Üst Teras Gymnasion Eksedra K Yapısı¹⁸³ ve Assos Agorası Kuzey Stoa'da¹⁸⁴.

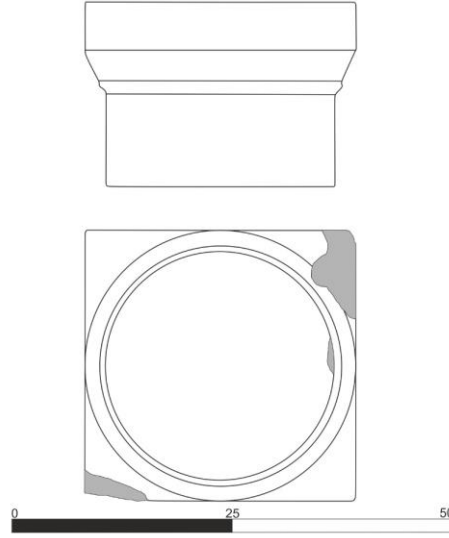
¹⁸⁰ Bohn, 1885, s. 64.

¹⁸¹ Ronald Martin, **Recherches sur l'agora grecque. Études d'histoire et d'architecture urbaines**, Paris, 1951, ss. 426-427.

¹⁸² Schazman, 1923, ss. 19-28, lev. 14. 2-3.

¹⁸³ Schazman, 1923, ss. 63-64, lev. 17.1

¹⁸⁴ Clarke ve diğerleri, ss. 49-50.

Kat. No./Env. No.: BP 06

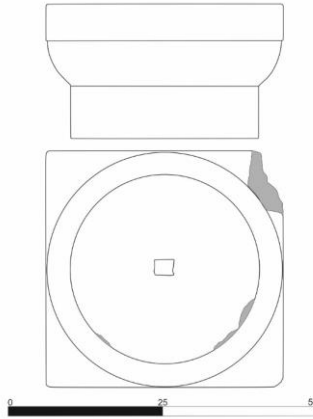
Buluntu Yeri: -

Ölçüler: Abk. Gen: 0,385 m, Alt Çap: 0,305 m, Abk. Yük: 0,06 m, Ekn. Yük: 0,074 m, Yük: 0,219 m

Tanım: Kısmen korunmuş Dor başlığıdır. Annulet bulunmamaktadır. Yüzey buluntusu olduğu için nerden bulunduğu net olarak belgelenmemiştir. Sütun tamburunda bulunan zıvana 0,031x0,025 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: BP 07

Buluntu Yeri: Vomitorium

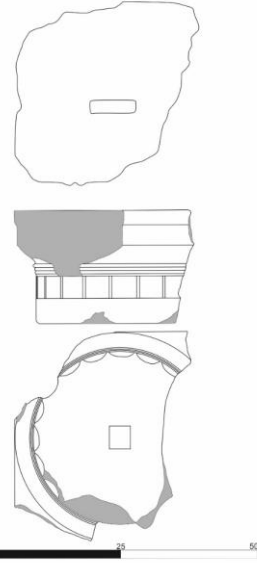
Ölçüler: Abk. Gen: 0,396 m, Alt Çap: 0,316 m, Abk. Yük: 0,064 m, Ekn. Yük: 0,04 m, Yük: 0,207 m

Tanım: Yarısi korunmuş Dor başlığıdır. Üç adet annulet bulunmaktadır. Bulunduğu konumda buna benzer başka bir örneğe rastlanmamıştır. Abakuste bulunan kymation kullanılmıştır. Sütun tamburunun ekhinusa bağlandığı noktadan aşağı inerken işlenmemiş bir kısım bulunmaktadır. Sütun tamburunun üstünde ve abakus altında zıvana yuvası bulunmaktadır. Sütun tamburunun üstündeki zıvananın genişliği 0,039x0,042 m olup derinliği ise 0,0275 m'dir. Abakusteki yüzeyinde bulunan zıvana yuvası ise 0,022x0,085 m,

derinliği ise 0,031 m'dir. Athena Kutsal Alanı'nda bulunan başlıklardan daha küçük boyutlara sahip olmasıyla bölgeyle ilişkilendirilememiştir.

Malzeme: Andezit

Tarih: Hellenistik Dönem. Benzerleri: Delphi Kyrene Hazine Dairesi.¹⁸⁵

Kat. No./Env. No.: BP 08, AIG.12 TN 513.2

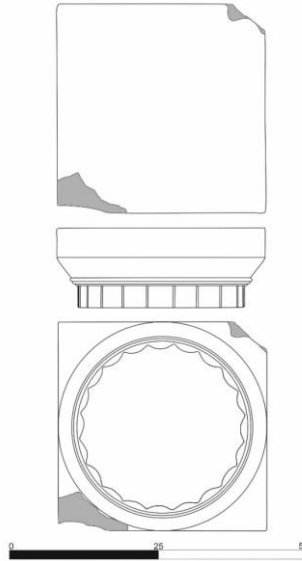
Buluntu Yeri: Ada 1 Sektörü 7 No.lu Mekân

Ölçüler: Abk. Gen: 0,35 m, Alt Çap: 0,28 m, Abk. Yük: 0,05 m, Ekn. Yük: 0,034 m, Yük: 0,157 m

Tanım: Kısmen korunmuş Dor başlığıdır. Üç adet annulet bulunmaktadır. Abakuste veya sütun tamburunda herhangi bir kenet yuvası bulunmamaktadır. AIG.12 TN 513.1 ile aynı alanda bulunmuştur.

Malzeme: Andezit

Tarih: Hellenistik Dönem.

Kat. No./Env. No.: BP 09, AIG.12 TN 900

¹⁸⁵ Coulton, 1976, s. 71.; William Bell Dinsmoor, "Review of Bousquet, Le Trésor de Cyrène", *AJA* 61.4, 1957, ss. 402,403, 411.

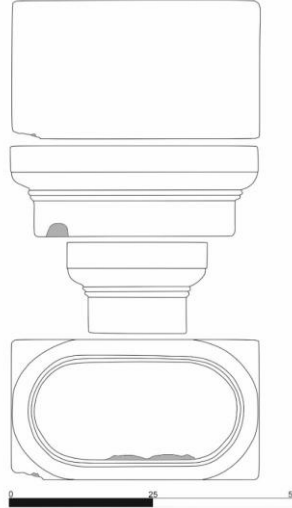
Buluntu Yeri: Ada 1 Sektörü 9 No.lu Mekân

Ölçüler: Abk. Gen: 0,43x0,245 m, Alt Çap: 0,27 m, Abk. Yük: 0,045 m, Ekn. Yük: 0,032 m, Yük: 0,157 m

Tanım: İyi korunmuş Dor başlığıdır. İki adet annulet bulunmaktadır. Formu bakımından iki benzeri daha bulunmaktadır. Abakuste veya sütun tamburunda herhangi bir kenet yuvası bulunmamaktadır. Dikdörtgen formunda abakuse sahip olması ve iki annuletli olması nedeniyle diğer başlıklardan ayrılmaktadır.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası. Benzerleri: Pergamon Üst Teras Gymnasion Eksedra K Yapısı¹⁸⁶.

Kat. No./Env. No.: BP 10

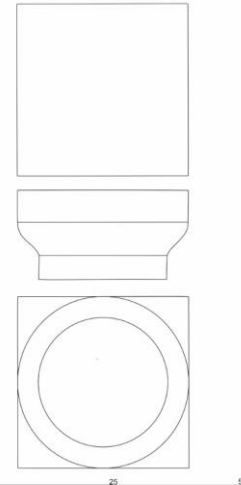
Buluntu Yeri: Ada 1 Sektörü 17 No.lu Mekân

Ölçüler: Abk. Gen: 0,323 m, Alt Çap: 0,242 m, Abk. Yük: 0,06 m, Ekn. Yük: 0,0625 m, Yük: 0,1675 m

Tanım: İyi korunmuş Dor başlığıdır. Annulet bulunmamaktadır. Abakuste veya sütun tamburunda herhangi bir kenet yuvası bulunmamaktadır.

Malzeme: Andezit.

Tarih: Geç Hellenistik – Roma Dönemi. Ekhinusun abakuse dış bükey ile bağlanması bakımından AIG.14 TN 102 ile benzerlik göstermektedir.

¹⁸⁶ Schazman, 1923, ss. 63-64, lev. 17.1.

Kat. No./Env. No.: BP 11

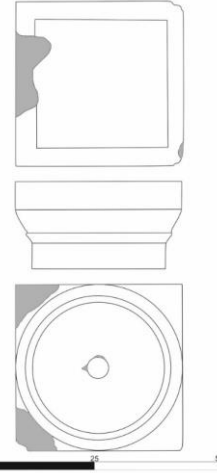
Buluntu Yeri: Ada 1 Sektörü 4 No.lu Mekân

Ölçüler: Abk. Gen: 0,325 m, Alt Çap: 0,258 m, Abk. Yük: 0,055 m, Ekn. Yük: 0,045 m, Yük: 0,17 m

Tanım: Kısmen korunmuş Dor başlığıdır. Bir adet geniş annulet bulunmaktadır. Sütun tamburunun üstünde zıvana bulunmaktadır. Zıvana, 0,04 m çapında yuvarlak formdadır ve derinliği 0,032 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: Geç Hellenistik – Roma Dönemi. BP 05 ile annulet tekniği bakımından benzerlik göstermektedir.

Kat. No./Env. No.: BP 12

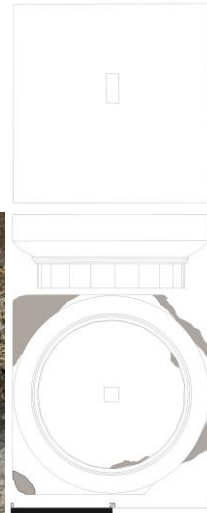
Buluntu Yeri: Bouleuterion

Ölçüler: Abk. Gen: 0,485 m, Alt Çap: 0,365 m, Abk. Yük: 0,065 m, Ekn. Yük: 0,04 m, Yük: 0,18 m

Tanım: Kısmen korunmuş Dor başlığıdır. Üç adet annulet bulunmaktadır. Sütun tamburunun üstünde ve abakus yüzeyinde zıvana yuvası bulunmaktadır. Sütun tamburunun yüzeyindeki zıvana, 0,035 m kare formundadır ve derinliği 0,043 m'dir. Abakuste bulunan zıvana ise 0,03x0,073 m, derinliği 0,039 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası. ATSB1 ile form bakımından benzerlik göstermektedir.

Kat. No./Env. No.: BP 13

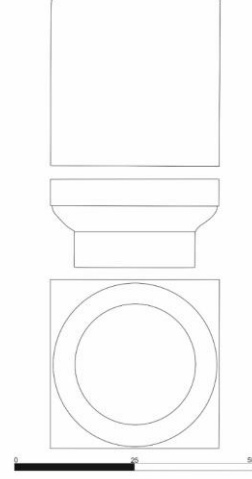
Buluntu Yeri: Ada 1 Sektörü Yüzey Buluntusu

Ölçüler: Abk. Gen: 0,352 m, Alt Çap: 0,25 m, Abk. Yüksek: 0,057 m, Ekn. Yüksek: 0,055 m, Yüksek: 0,187 m

Tanım: İyi korunmuş Dor başlığıdır. Annulet bulunmamaktadır. Abakuste veya sütun tamburunda herhangi bir kenet yuvası bulunmamaktadır. Ekhnusun abakuse bağlanması ve özensiz yapılması nedeniyle BP06 ile benzerlik göstermektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: Geç Hellenistik – Erken Roma Dönemi.

Kat. No./Env. No.: BP 14

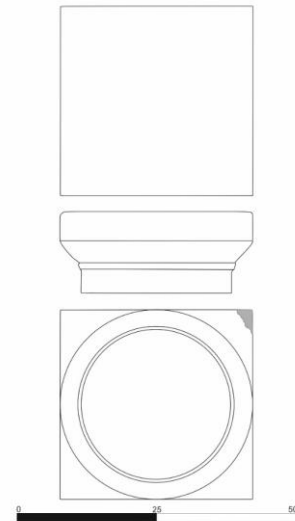
Buluntu Yeri: Ada 1 Sektörü Yüzey Buluntusu

Ölçüler: Abk. Gen: 0,345 m, Alt Çap: 0,272 m, Abk. Yüksek: 0,053 m, Ekn. Yüksek: 0,04 m, Yüksek: 0,148 m

Tanım: İyi korunmuş Dor başlığıdır. Bir adet annulet bulunmaktadır. Abakuste veya sütun tamburunda herhangi bir kenet yuvası bulunmamaktadır. BP 05 ve BP 11 annulet tekniği ve Ekhnus bağlantısından dolayı benzerlik göstermektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: Geç Hellenistik – Roma Dönemi.

Kat. No./Env. No.: BP 15

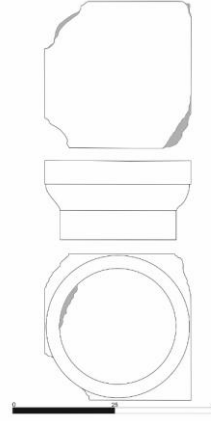
Buluntu Yeri: Ada 1 Sektörü Yüzey Buluntusu

Ölçüler: Abk. Gen: 0,36 m, Alt Çap: 0,285 m, Abk. Yük: 0,057 m, Ekn. Yük: 0,065 m, Yük: 0,195 m

Tanım: Kısmen korunmuş Dor başlığıdır. Annulet bulunmamaktadır. Abakuste veya sütun tamburunda herhangi bir kenet yuvası bulunmamaktadır. Ekhnusun abakuse bağlanmasından dolayı BP 06 ile benzerlik göstermektedir. Yaklaşık olarak aynı tarih aralığında kullanıldığı düşünülmektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: BP 16

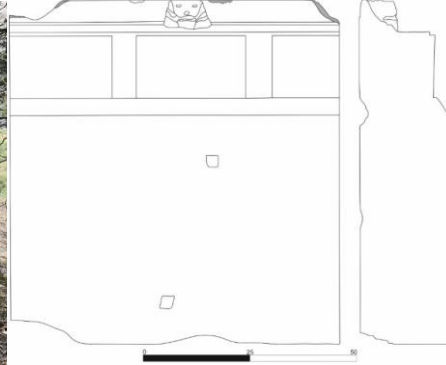
Buluntu Yeri: -

Ölçüler: Uz: 0,775 m Yük: 81 m Mut. Gen. 0,24 – 0,255 – 0,158 m Mut. Yük: 0,146 m

Tanım: İyi korunmuş ve ortasında Aslan başı motifi bulunan geison bloğu. Kentin genelinde görülen ve MÖ 2. yüzyıldan sonra yaygınlaşan guttae işlenmeden mutulusun sade bırakılması, kent genelinde görülen yaygın stil özelliklerinden biridir. Viae boşlukları ise 0,052 ve 0,0565 m'dir. Üstteki kenet 0,028 m kareye yakın bir formdadır ve 0,03 m derinliğe sahiptir. Aşağıdaki kenet ise 0,026x0,028 m ölçülerindedir ve 0,021 m derinliğindedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası. Mutulus plakalarında guttaelerin işlenmemesi yalnızca Pergamon'daki yapılarda tespit edildiği için bu uygulamanın Pergamon mimarlığının bir özelliği olduğu düşünülmektedir.¹⁸⁷

¹⁸⁷ Rumscheid, s. 314.

Kat. No./Env. No.: BP 17

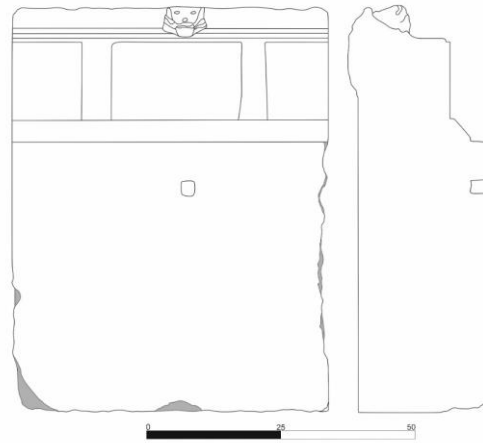
Buluntu Yeri: 1 No.lu Sarnıç

Ölçüler: Uz: 0,59 m, Yük: 0,748 m, Mut. Gen.: 0,13 – 0,242 – 0,12 m, Mut. Yük: 0,146 m,

Tanım: İyi korunmuş geison bloğu. Mutulus üzerinde herhangi bir guttae bulunmamaktadır. Viae boşlukları ise 0,055 ve 0,053 m'dir. Kenet ise 0,025x0,03 m ölçülerindedir ve 0,03 m derinliğe sahiptir. BP 16 ile benzer teknikte yapılmıştır. Mutulusların guttaesiz bırakılması tarihlendirmede yardımcı olsa da hangi yapıya ait olduğu tartışmalıdır.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: BP 18

Buluntu Yeri: -

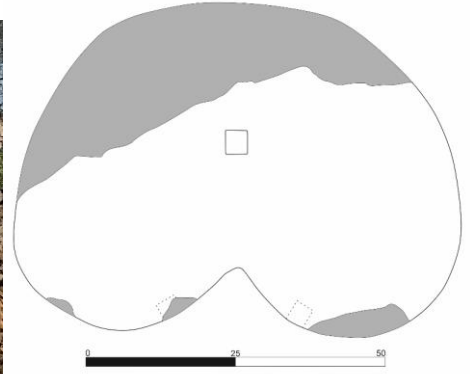
Ölçüler: Uz: 0,79 m, Yük: 0,503 m, Der: 0,75 m,

Tanım: Kısmen korunmuş köşe sütunu tambur blok. Athena Kutsal Alanı'nın güney doğusunda yer almaktadır fakat formu kentte daha önce görülmemiş bir şekilde yumuşak bir kalp formundadır. Athena Kutsal Alanı Stoa'sının üst katına ait olabileceği düşünülmektedir fakat yapının arkasında tespit edilmiştir. Üst yüzeyinde bulunan zıvana 0,036x0,04 m ölçülerinde olup, 0,035 m derinliğe sahiptir. Ön yüzeyde ise iki adet kenet bulunmaktadır. Bunlardan soldaki, 0,033x0,04 m genişliğe ve 0,03 m derinliğe sahiptir. Sağ tarafta bulunan kenet ise, 0,032x0,046 m genişliğindedir ve 0,035 m derinliğindedir. Arka kısmının olması yıkılma anında hasar gördüğü düşünülse de bazı örneklerde arka tarafının işlenmediği köşe sütun tamburları bulunmaktadır.¹⁸⁸

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ortası.

¹⁸⁸ Dell'Acqua, "The Use of the Heart-Shaped Pillar in the Ancient Architecture: Examples and Circulationi, **Identity and Connectivity: Proceedings of the 16th Symposium on Mediterranean Archaeology, Florence, Italy, 1–3 March 2012. Volume 2 2012, BAR International Series 2581**, s. 1147, Fig. 3.

Kat. No./Env. No.: BP 19

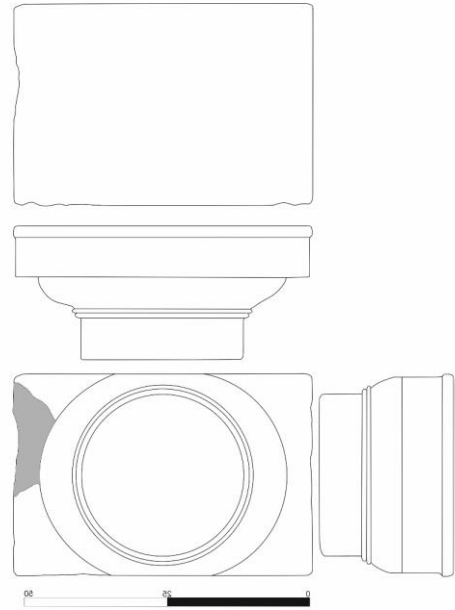
Buluntu Yeri: Doğu Şapel

Ölçüler: Ab. Gen: 0,525x0,355 m, Süt. Tam. Gen: 0,285 m, Yük: 0,235 m

Tanım: Kısmen korunmuş Dor başlığıdır. İki adet anulet bulunmaktadır. Sütun tamburu elips şeklindedir. Abakuste veya sütun tamburunda herhangi bir kenet yuvası bulunmamaktadır. Başlığa baktığımızda Vomitorium'da tespit edilen sütun başlığındaki gibi abakuse kymation uygulanmıştır.

Malzeme: Andezit

Tarih: Erken Roma Dönemi.

Kat. No./Env. No.: BP 20

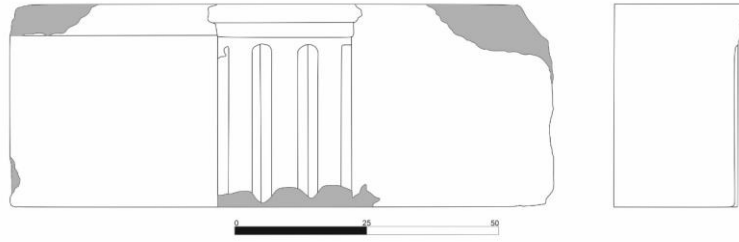
Buluntu Yeri: 1 No.lu Sarnıç

Ölçüler: Uz: 0,80.5 m, Yük: 0,615 m, Met. Gen: 0,392 m, Trig. Gen: 0,413 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Bir trigliften ve iki metoptan oluşmaktadır. Triglif şekli ise yarım daire olarak karşımıza çıkmaktadır. Glif genişliği 0,0375 m glif derinliği ise 0.005 m'dir. Kentte ölçüleri bakımından benzer bir örneği bulunmamaktadır. Muhtemelen civardaki bir yapıya ait olduğu düşünülmektedir. Tip 2 kulakçığın kullanılması kentte yaygın olarak kullanılan bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: BP 21

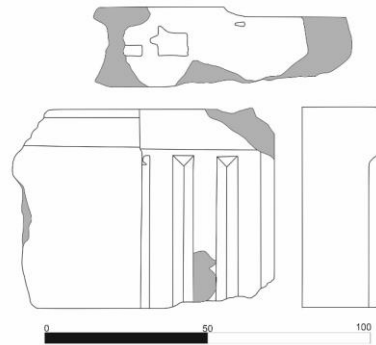
Buluntu Yeri: 1 No.lu Sarnıç

Ölçüler: Uz: 1,035 m, Yük: 0,385 m, Met. Gen: 0,395 – 0,385 m, Trig. Gen: 0,255 m

Tanım: : Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Bir trigliften oluşmaktadır. Triglif şekli ise keskin kenarlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Glif genişliği 0,0625 m glif derinliği ise 0,042 m'dir. Üst yüzeyinde bulunan kenet yuvası ise, 0,0625x0,025 m ölçülerinde olup 0,013 m derinliğe sahiptir. Glif şekli ve triglif kulakçığı bakımından sadece Agora Doğu Stoa ile benzerlik göstermektedir fakat ölçü bakımından diğerlerinden farklıdır. 1 No.lu Sarnıç civarında bulunmuştur. Belgelenen en büyük triglif yüksekliğe sahip olması nedeniyle alanda oldukça büyük bir yapıya ait olduğu düşünülmektedir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası. Agora Doğu Stoa ile benzer bir stilde yapılmıştır.

Kat. No./Env. No.: BP 22

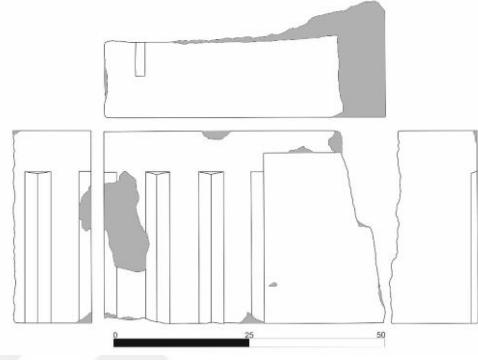
Buluntu Yeri: Agora Caddesi Kapısı'na ulaşan antik yol

Ölçüler: Uz: 0,517 m, Yük: 0,355 m, Met. Gen: 0,222 m, Trig. Gen: 0,295 m

Tanım: Kısmen korunmuş triglif-metop blok. Glif genişliği 0,046 m, derinliği ise 0,012 m'dir. Triglif şekli ise keskin kenarlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yüksekliği bakımından Athena Kutsal Alanı buluntularıyla benzerlik gösterse de keskin kenarlı glifi sayesinde diğer parçalardan ayrılmaktadır. Glif genişliği 0,046 m, derinliği ise 0,012 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: Kulakçık kısmının düz işlenmesi nedeniyle tarihlendirilme yapılamamaktadır.

Kat. No./Env. No.: BP 23

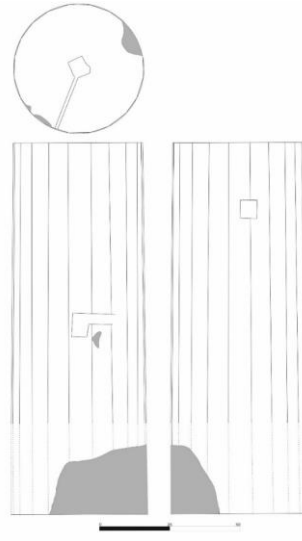
Buluntu Yeri: Agora Caddesi Kapısı'na ulaşan antik yol

Ölçüler: Yük: 1,325 m, Üst Çap: 0,45 m, Alt Çap: 0,485 m(?)

Tanım: Kısmen korunmuş sütun tambur bloğu. Agora Caddesi Kapısı'na giden yolda bulunmuştur. Muhtemelen devşirme olarak kullanılmıştır. Kentte yaygın olarak görülen poligonal tekniği uygulanmıştır. Tamburun üst yüzeyinde 0,055 m ölçülerinde kenet bulunmaktadır ve derinliği 0,034 m'dir. Akıtma kanalı ise 0,01 m genişliğinde yapılmıştır. "L" şeklindeki zıvana ise 0,127x0,085 m ölçülerindedir ve 0,02 m derinliğe sahiptir. Tambur yüzeyinin diğer kısmında ise 0,06 m ölçülerinde kare bir zıvana bulunmaktadır. Derinliği ise 0,03 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: BP 24

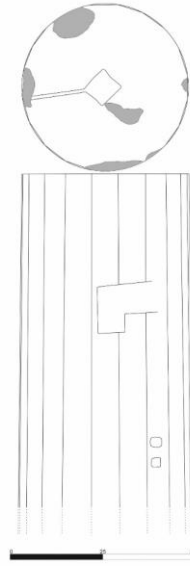
Buluntu Yeri: Agora Caddesi Kapısı'na ulaşan antik yol

Ölçüler: Yükseklik: 0,99 m, Üst Çap: 0,445 m

Tanım: Kısmen korunmuş sütun tambur bloğu. Alt kısmının bir kısmı tahrip olmuştur. Agora Caddesi Kapısı'na giden yolda bulunmuştur. Kentte yaygın olarak görülen poligonal tekniği uygulanmıştır. Muhtemelen devşirme olarak kullanılmıştır. Tamburun üst yüzeyinde 0,07x0,0775 m ölçülerinde kenet bulunmaktadır ve derinliği 0,038 m'dir. Akıtma kanalı ise 0,01 m genişliğinde yapılmıştır. "L" şeklindeki zıvana ise 0,16x0,0165 m ölçülerindedir ve 0,016 m derinliğe sahiptir. Tambur yüzeyinin alt kısmında ise 0,029 m ölçülerinde kareye benzer iki adet zıvana bulunmaktadır. Derinlikleri ise 0,03 m'dir. Kentte yaygın olarak görülen poligonal tekniği uygulanmıştır.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

Kat. No./Env. No.: BP 25

Buluntu Yeri: Güney Teras A yapısı Civarı

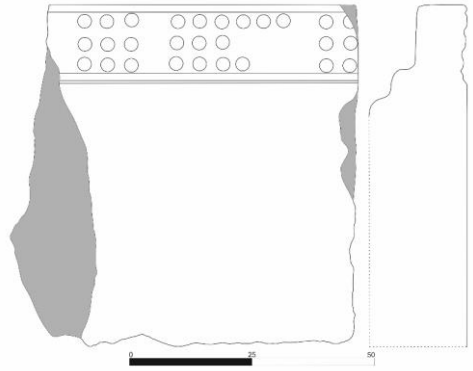
Ölçüler: Uzunluk: 0,705 m, Yükseklik: 0,70 m

Tanım: Kısmen korunmuş geison bloğu. Kentteki diğer geison bloklarından tamamen farklı bir özellik göstermektedir. Guttaların çapıyla guttae arasındaki mesafenin giderek azalması, MÖ 2. yüzyıldan sonra ortaya çıkan bir uygulamadır.¹⁸⁹ Üzerinde guttae bulunmasına rağmen mutulus işlenmediği görülmektedir. 3x6 guttae sırasına sahiptir. Guttaların çapları yaklaşık olarak 0,027 m'dir. Viae boşlukları ise 0,06 ve 0,054 m'dir. İki guttae arası mesafe yatay olarak 0,02 m dikey olarak ise 0,016 m'dir.

Malzeme: Andezit

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortası ve sonrası.

¹⁸⁹ Gider-Büyüközer, 2018, s. 71.

SONUÇ

Aigai'da MÖ 8. yüzyılın son çeyreğinden itibaren kent iskan görmüştür. Kentteki birçok alanda teraslama sistemi uygulanmıştır. Kentteki buluntular bizi MÖ geç 8. yüzyıla kadar geriye götürse de o dönemde kentte bir tapınak yapısının varlığından henüz bahsetmek güçtür. MÖ 2. yüzyılın ortasında gerçekleşen II. Prusias tahribatı sonrası Roma Senatosu'nun baskısıyla II. Prusias, tahrip ettiği kentlere 100 talanton ödemek zorunda bırakılmıştır.¹⁹⁰ MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısında sonra kentte geniş çaplı gerçekleştirilen imar faaliyetleri, birçok yapıda kendini göstermektedir. Kentteki yapılarda çoğunlukla Dor düzeni görülmektedir. Hellenistik Dönem'de Pergamon Krallığı'nın yardımları sayesinde bu düzende yaygınlaşma ve gelişme görülmektedir. Kentin en parlak dönemi Hellenistik Dönem'dir.

Tezin konusunu oluşturan Dorik mimari elemanlar ile kentte bulunan mimari yapıların tarihlendirilmesi ve diğer yapılarla olan ilişkilerinin belirlenmesi amaçlamıştır. Yapılarla ilişkilendirilemeyen elemanlar ayrı bir bölümde incelenmiştir.¹⁹¹ Kentin önemli yapılarından biri olan Athena Tapınağı'nın planı mimari elemanların yetersizliğinden ötürü tam olarak belirlenememiştir. Tapınağın planı hakkındaki tartışmalar devam ederken tespit edilen mimari elemanlara Vitruvius'un kuralları uygulandığında antik dönemde nasıl olması gerektiğine dair bir fikir canlanmıştır. Vitruvius'un önerilerine ve kurallarına dayanarak tapınağın peripteros planında olduğu düşüncesi baskın çıkmaktadır. Pergamon Krallığı'nın Aigai Kenti üzerindeki etkisi her alanda karşımıza çıktığı gibi bu yapıda da görülmektedir. Aigai Athena Tapınağı, Pergamon'daki Pergamon Athena Polias Tapınağı ile sütun sırası ve tapınak ölçülerinin oranı bakımından benzerlik göstermektedir.

Aigai'da çok sayıda Dor düzenine ait mimari eleman tespit edilmiştir. Bu mimari elemanlardan biri olan triglif-metop frizlerinin çoğunda görülen Tip 2 kulakçık uygulaması tarihlendirme kriteri olarak karşımıza çıkmaktadır. Geison bloklarının alçak mutulus plakaları ve guttae uygulamasının yanı sıra bazı mutulus plakaları guttae işlenmeden bırakılmıştır. Arşitrav bloklarında

¹⁹⁰ Doğer ve diğerleri, ss. 37-38.

¹⁹¹ Bkz. Yapılarla İlişkilendirilemeyen Mimari Elemanlar

kanonik Dor arşitravı olarak karşımıza çıkmasına rağmen arşitravın alt yüzeyine işlenen soffit şekli sayesinde tarihlendirilmesi yapılmıştır. Kentte tespit edilen mimari elemanlarda da yoğun olarak Pergamon etkisi görülmektedir. Hellenistik Dönem’de yoğunlaşan bu ilişkiler mimari elemanlarda sıkça karşımıza çıkmaktadır. Gerek yapı ile ilişkilendirilen mimari elemanlar gerekse yapılarla ilişkilendirilemeyen mimari elemanlar incelendiğinde aynı döneme ait oldukları anlaşılmıştır.

Aigai’daki Ada 1 Mahallesi, yapısı ve buluntuları gereği sanayi mahallesi olarak değerlendirilmektedir. Bu alanda tespit edilen Dor sütun başlıkları incelendiğinde başlıklarda geniş bantlı annulet işlendiği görülmektedir. Bu tekniğin Roma Dönemi’ne kadar uzanan bir gelenek olduğu bilinmektedir. Roma Dönemi’nde de kentte Dor düzeninin hâkim olduğunu söyleyebiliriz. MS 17 yılında gerçekleşen depremden sonra da kentte Tiberius tarafından yapılan yardımların izleri görülmektedir. Agora Batı Stoası’na ait olduğu düşünülen yazılı arşitrav blokta bunun bir örneğini görmekteyiz. İlerleyen dönemlerde bazı mimari elemanlar devşirme olarak kullanılmak amacıyla farklı alanlara taşınmıştır. Kent, MS 3. yüzyılın ikinci yarısından sonra Got akınları tehditi yüzünden terk edilmiştir. Yaklaşık bin yıllık aradan sonra MS 12. yüzyılın sonuna doğru kentte Geç Bizans etkileri görülmektedir.

KAYNAKÇA

Akkurnaz, S. (2007). *Anadolu'daki Dor Düzenli Tapınaklar*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Arkeofili. (9 Temmuz 2021), *2000 Yıl Önce Manisa'daki Aigai'da Gladyatör Dövüşleri*, <https://arkeofili.com/2-000-yil-once-manisadaki-aigaida-gladyator-dovusleri/>, (9 Mayıs 2022).

Bohn, R. (1885). *Das Heiligtum der Athena Polias Nikephoros*, Altertümer von Pergamon II, Berlin.

Bohn, R. (1896). *Die Theater-Terrasse*, Altertümer von Pergamon IV, Berlin.

Bohn, R. ve Schuchhardt, C. (1889). *Altertümer von Aegae*, Berlin.

Cavalier, L. (2005). *Architecture romaine d'Asie Mineure : Les monuments de Xanthos et leur ornementation*, Paris.

Clarke, J. T., Bacon, F. H. ve Koldewey, R. (1902). *Investigations at Assos*, Boston.

Clerc, M.A. (1886). “Les Ruines d’Aegaea on Éolie”, In: *Bulletin de Correspondance Hellénique* 10. pp. 275-296.

Conze, A. ve Schazmann, P. (1911). *Mamurt-Kaleh: Ein Tempel der Göttermutter unweit Pergamon*, Berlin.

Coulton, J. J. (1964). “The Stoa by the Harbour at Perachora”, *BSA* 59, pp. 101-131.

Coulton, J. J. (1966). “The Treatment of Re-Entrant Angles”, *BSA* 61, pp. 132-146.

Coulton, J. J. (1976). *The Architectural Development of the Greek Stoa*. Oxford.

Dell'Acqua, A. (2012). Identity and Connectivity: *Proceedings of the 16th Symposium on Mediterranean Archaeology, Florence, Italy, 1–3 March 2012. Volume 2* “The Use of the Heart-Shaped Pillar in the Ancient Architecture: Examples and Circulation.

Dinsmoor, W. B. (1957). “Review of Bousquet, Le Trésor de Cyrène”, *AJA* 61.4. pp. 402-411.

Doğer, E, (2021). *Aigai (AİOLİS) 2004 – 2016 Çalışmaları*, (Editorler: Sezgin, Y, Tül, Ş, Başdemir, B, Gürbüz, M, Eroğlu, M, Kaya, E, Kan, M. H. ve Özışık, U.), İstanbul: Ege Yayınları.

Doğer, E, Doğer, L, Tül, Ş, Sezgin, Y, Yener, B, Önder, M, Akat, S, Kan, M. H, Dereboyu, E, Türkan, Ü, Atay, E, M. Şahan, Genç, F, Serttürk, O. K. ve Çakır, İ. S. (2008). “Aigai 2004-2006 Yılı Kazıları”, *KST* 29 – 1. ss. 207 – 232. Kocaeli.

Eroğlu, C. (2019). *Aigai (Aiolis) Kuzey Kapısı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gider-Büyüközer, Z. (2013). *Karia Bölgesi Dor Mimarisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gider-Büyüközer, Z. (2014). Dorik Frizden Bir Detay: Triglif Kulakları. *Olba XXII*, s. 155- 188.

Gider-Büyüközer, Z. (2018). “Dorik Geisonlarda Mutulus Plakaları ile Guttanın Düzenlenişi”, *Arkhaia Anatolika* 1, s 61-92.

Gürbüz, M. (2015). *Aigai Bouleuterionu*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

<https://inscriptions.packhum.org/text/268220?&bookid=539&location=1468>

Humann, C. (1904). *Magnesia am Maeander. Bericht über die Ergebnisse der Ausgrabungen der Jahre 1891- 1893* (Editors Julius Kohte ve Carl Watzinger), Berlin.

Kan, M. H. (2012). *Aigai Bouleuterionu*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kidd, B. (2003). *The Doric Revival under the Attalids of Pergamon*. (Unpublished Doctoral Dissertation). Columbia: University of Missouri.

Krischen, F. (1941). *Antike Rathäuser*. Berlin.

Lauter, H. (1986). *Die Architektur des Hellenismus*, Darmstadt.

Malay, H., M.S. 17 Yılında Batı Anadolu'nun Başına Gelen Büyük Bir Deprem Felaketi, <https://www.hasanmalay.com/index.php/deprem/deprem>, (9 Mayıs 2022).

Malay, H. ve Rıcl, M. (2009). "Two New Hellenistic Decrees from Aigai in Aiolis", *Epigraphica Anatolica. Zeitschrift für Epigraphik und historische Geographie Anatoliens* 42, 2009, (pp. 39-60).

Martin, R. (1951). *Recherches sur l'agora grecque. Études d'histoire et d'architecture urbaines*, Paris.

Martini, W. (1984). *Das Gymnasium von Samos, Samos XVI*.

Metzger, H., Llinas, Ch., LeRoy, Ch. Ve Balland, A. (1974). "Fouilles du Létoon de Xanthos (1970-1973)", *RA*, pp. 313-340.

Radt, W. (2002). *Pergamon: Antik bir Kentin Tarihi ve Yapıları*. (Çev. Suzan Tammer). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Roux, G. (1952). “La terrasse d’Attale I a Delphes”, *BCH* 76, 1952, pp. 141-196.

Rumscheid, F. (1994). *Untersuchungen zur Kleinasiatischen Bauornamentik des Hellenismus I-II*, Mainz.

Schazmann, P. (1923). *Das Gymnasion. Der Tempelbezirk der Hera Basileia*, Altertümer von Pergamon VI, Berlin.

Schazmann, P. (1932). *Kos I: Asklepieion. Baubeschreibung und Baugeschichte*. (Editor Rudolf Herzog), Berlin.

Schrammen, J. (1906). *Der grosse Altar, der obere Markt*, Altertümer von Pergamon III, Berlin.

Sezgin, K. (2010). *Assos Kuzey Stoasının İnşası ve Kullanım Evreleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sezgin, Y. (2012). “Antik Dönemde Pergamon-Aigai İlişkileri”, *Arkeoloji Dergisi XVII*, Ege Üniversitesi, 2012, ss. 81 – 96.

Sezgin, Y. (2013). “Aiolis’de Bir Dağ Kenti: Aigai”, *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3–5, ss. 95 – 116.

Sezgin, Y. ve Aybek, S. (2016). “A Group of Potrait Statues From The Bouleuterion of Aigai: A Preliminary Report”, *Eikones Portraits en Contexte: Rechères nouvelles sur les portraits grecs*, Editors Ralf Von den Hoff, François Queyrel and Éric Perrin-Saminadayar, pp. 17-43.

Sezgin, Y., Eroğlu, M., Başdemir, B., Çelebi, A., Zih, Furkan., Kızılbüğa, B. (2019). “Aigai 2018 Yılları Kazı Çalışmaları.” 41. *Kazı Sonuçları Toplantısı, Cilt 4*. (17-21 Haziran 2019), Diyarbakır, Kültür ve Turizm Bakanlığı Döşim Basımevi, ss. 465–472.

Sezgin, Y. (2022). “*Aigai – Keçilerin Hükmünde Bir Kent Devleti*”, İstanbul: Homer Kitabevi

Thompson, H.A., (1937). “Building on the West Side of Agora”, *Hesperia* 6-1, pp. 1–226.

Tomlinson, R.A. (1963). “The Doric Order: Hellenistic Critics and Criticism”, *JHS Vol. 83*, pp. 133-145.

Vitruvius. (2015). *Mimarlık Üzerine On Kitap*. (Çev. Suna Güven). İstanbul: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları.

Von Kienlin, A. (2004). *Die Agora von Priene* (Diss. Technische Universität München), München.

Wiegand, Th. ve Schrader, H. (1904). *Priene*, Berlin.

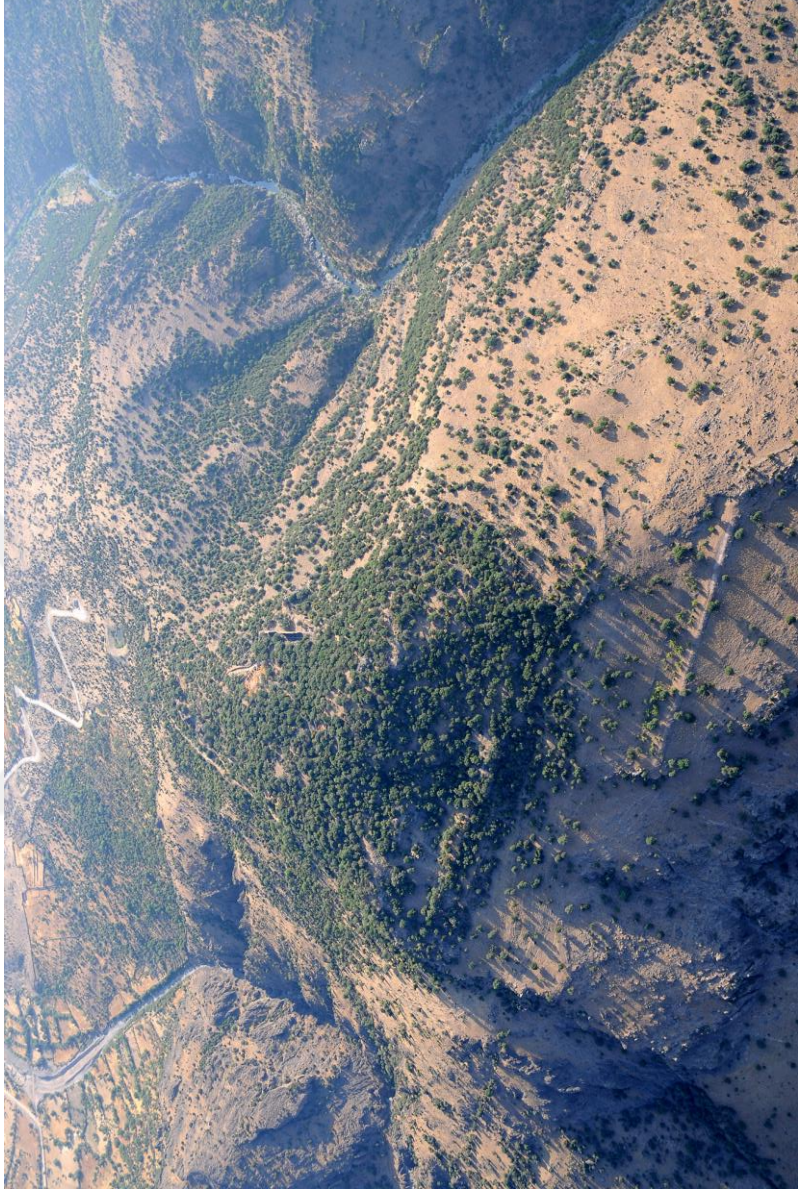
Yıldırım, N. (2020). Sinope’de Bulunan Dorik Mimari Bloklar Üzerine Gözlemler, *Cedrus VIII*.

EK

EK 1: ŞEKİLLER

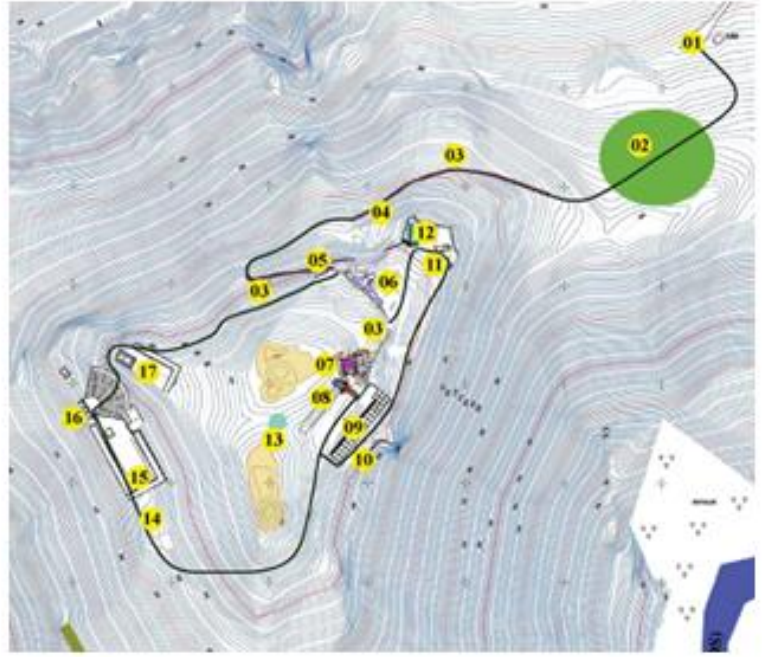
Şekil 1: Aigai Antik Kenti'nin kurulduğu tepenin havadan görünümü

Kaynak: Aigai Antik Kenti Kazı Arşivi

Şekil 2: Aigai Antik Kenti, Halihazır Kent Planı (2022)

01. Giriş-Otopark
02. Nekropolis
03. Antik Yol
04. Kuzey Hamam
05. Yeni Kapı
06. Ada 1
07. Bouleuterion
08. Batı Stoa
09. Agora Binası
10. Macellum
11. Bizans Şapeli
12. Demirkapı
13. Sarnıç
14. Gymnasion Hamam
15. Gymnasion
16. Tiyatro
17. Athena Tapınağı ?
18. Stadyum

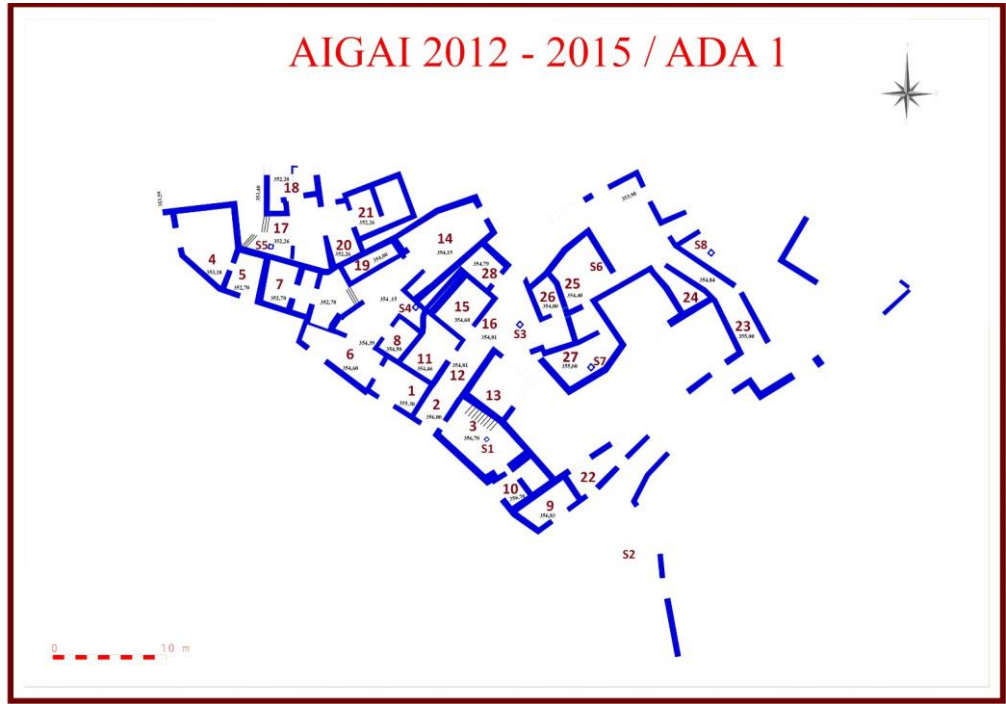
Kaynak: Aigai Antik Kenti Kazı Arşivi

Şekil 3: Ada 1 Sektörü'nün Havadan Görünümü

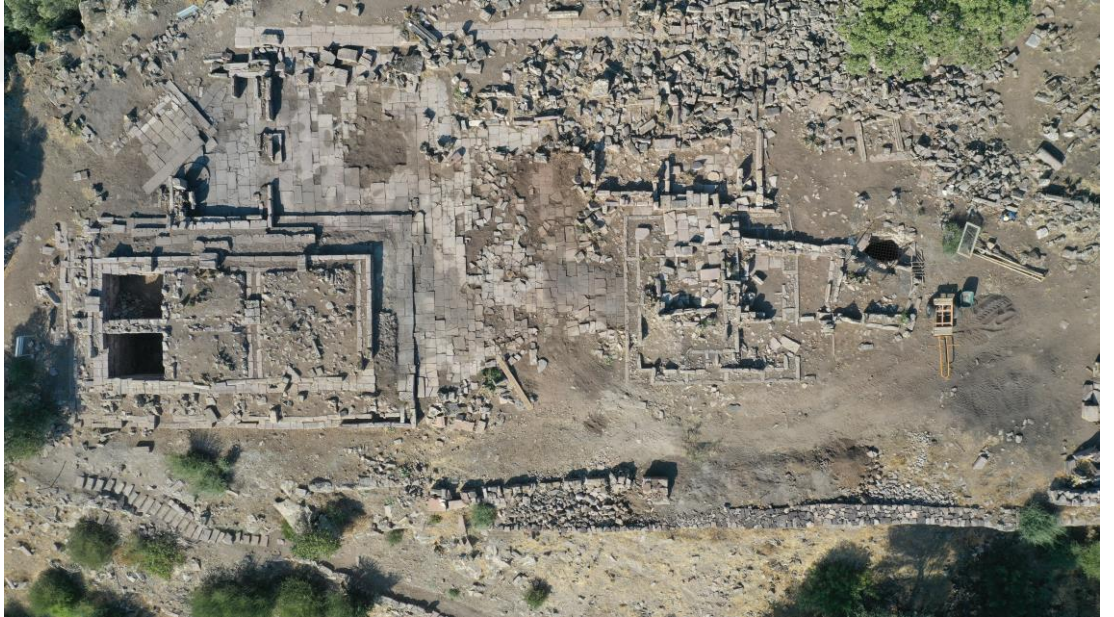
Kaynak: Aigai Antik Kenti Kazı Arşivi

Şekil 4: Ada 1 Sektörü ve Mekanlar

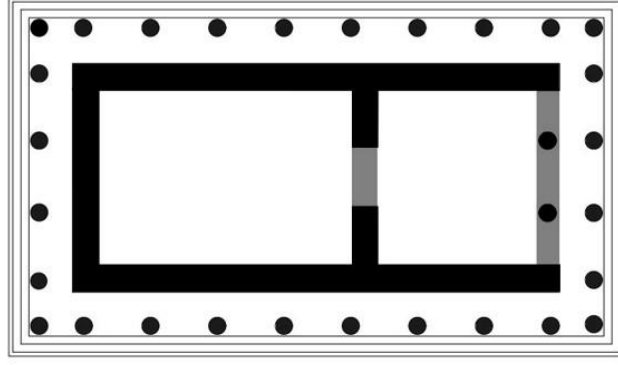
Kaynak: Aigai Antik Kenti Kazı Arşivi

Şekil 5: Athena Kutsal Alanı'nın Havadan Görünümü

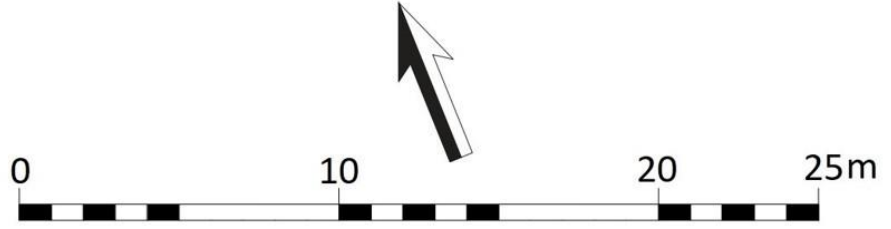

Kaynak: Aigai Antik Kenti Kazı Arşivi

Şekil 6: Athena Tapınağı Plan Önerisi

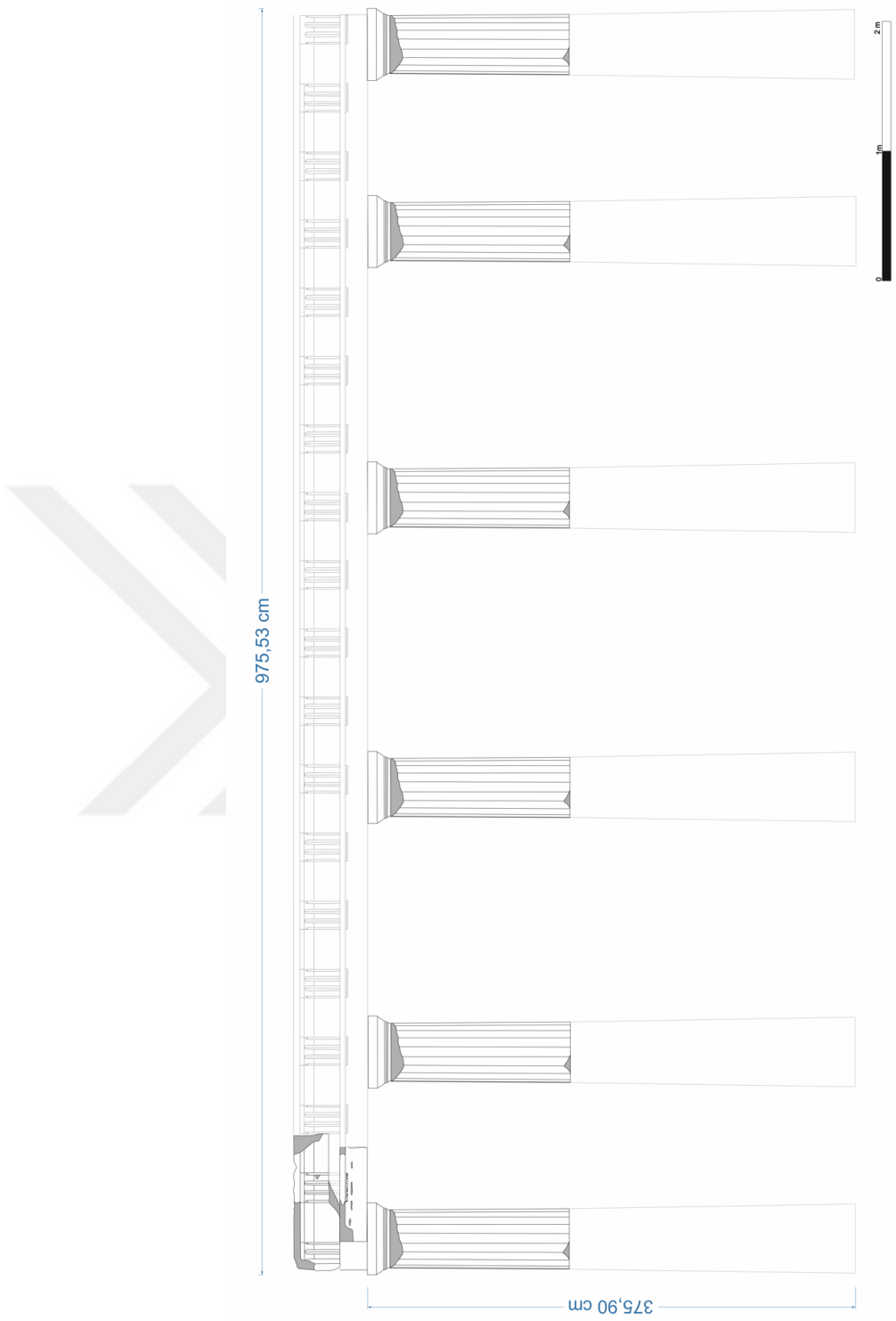

Aigai Athena Tapınağı

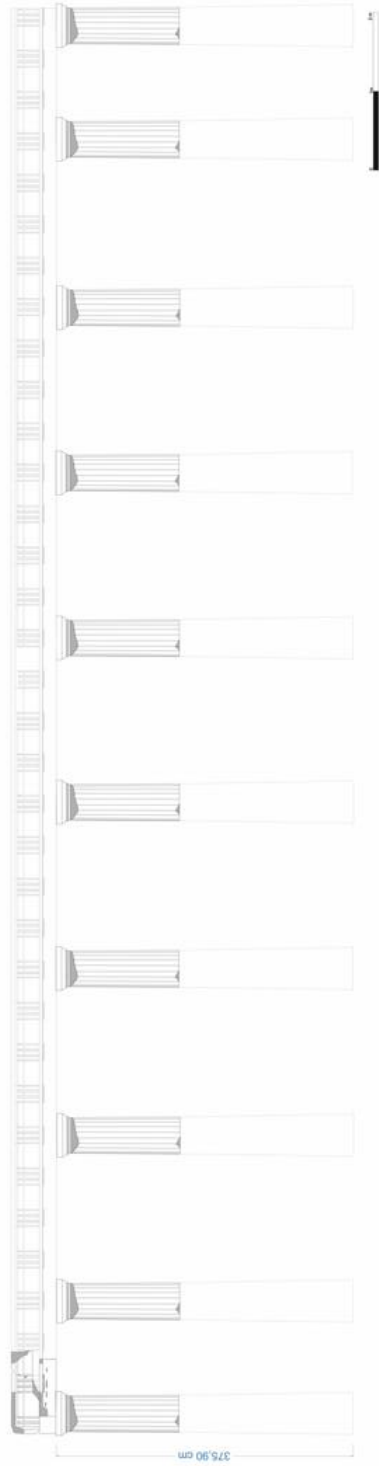
Kaynak: Canberk Tunalı

Şekil 7: Athena Tapınağı ön cephe restitüsyon önerisi

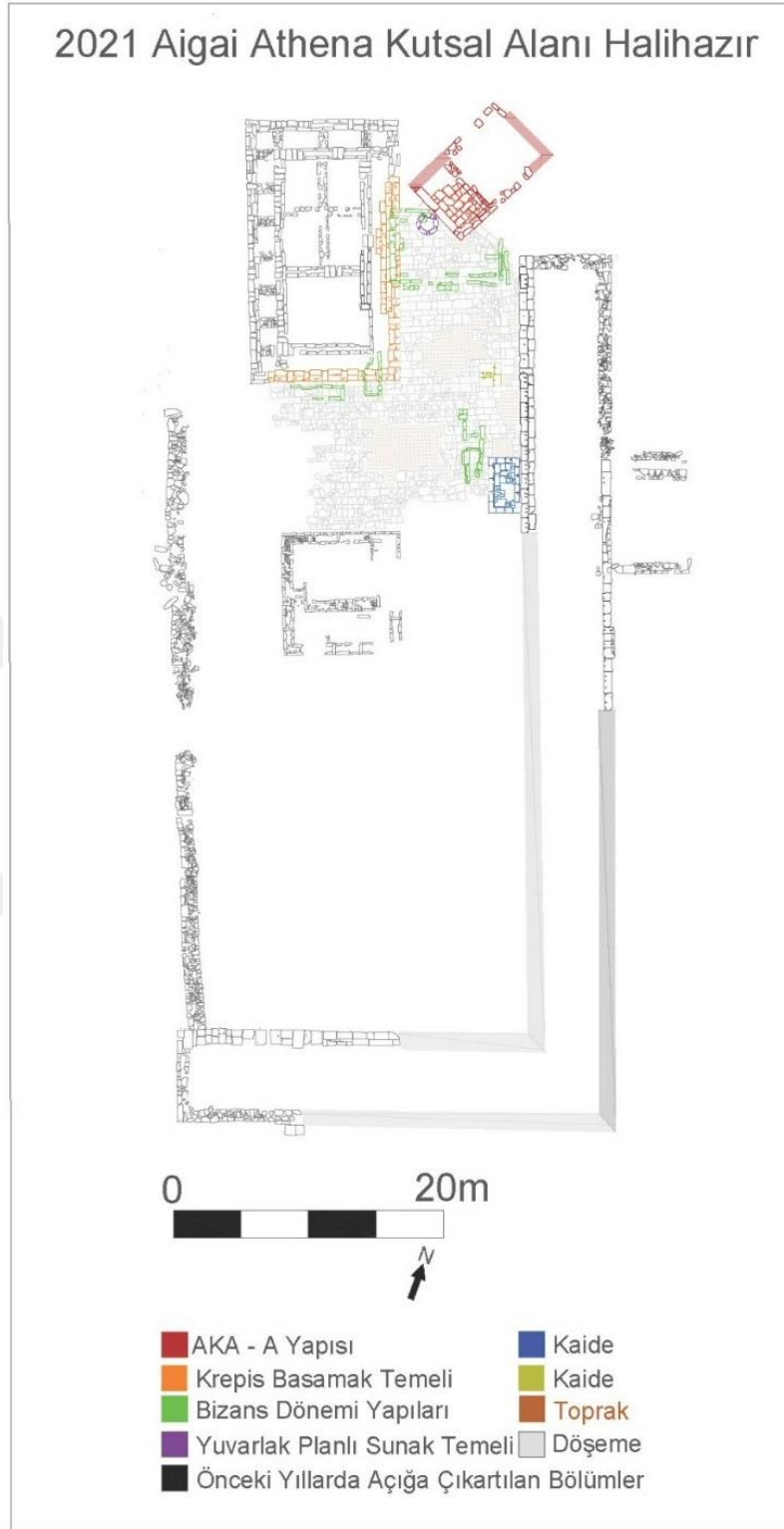
Kaynak: Canberk Tunalı

Şekil 8: Athena Tapınağı'nın yan profil restitüsyon önerisi

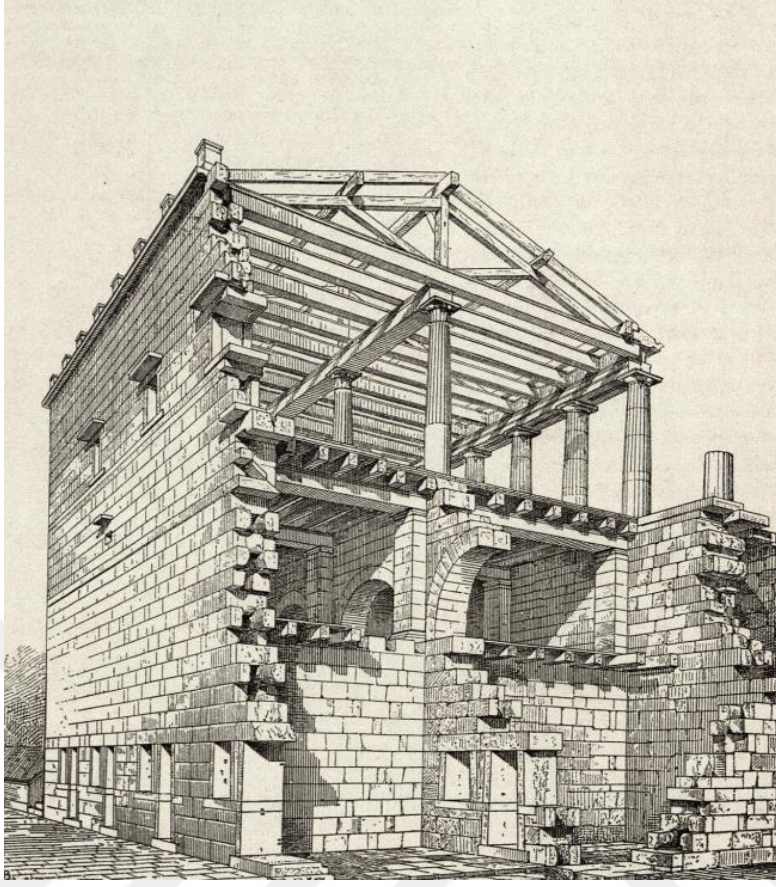
Kaynak: Canberk Tunalı

Şekil 9: Athena Kutsal Alanı Plan Çizimi

Kaynak: Aigai Antik Kenti Kazı Arşivi

Şekil 10: Aigai Agora Binası'nın restitüsyon önerisi

Kaynak: Bohn ve Schuchhardt, 1889, Abb. 24.

Şekil 11: Agora Binası'nın Havadan Görünümü

Kaynak: Aigai Antik Kenti Kazı Arşivi

Şekil 12: Agora Binası'nın 3D rekonstrüksiyon önerisi

Kaynak: Aigai Antik Kenti Kazı Arşivi (Modelleme Buğra Çınkır'a aittir.)

Şekil 13: Agora Binası'nın 3D rekonstrüksiyon önerisi 2

Kaynak: Aigai Antik Kenti Kazı Arşivi (Modelleme Buğra Çınkır'a aittir.)

Şekil 14: Agora Binası, A yapısı enkazı

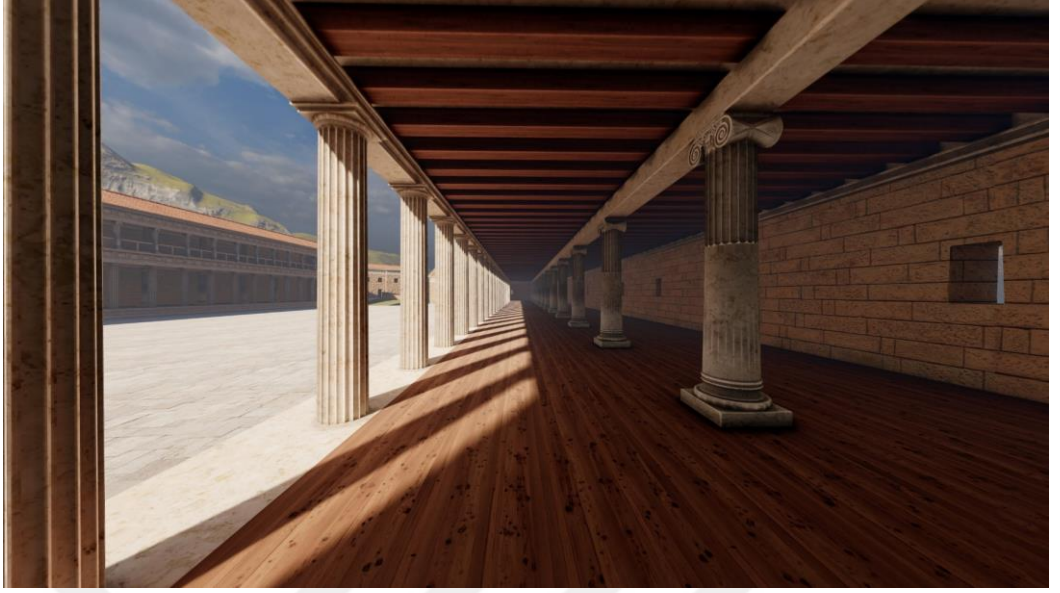
Kaynak: Aigai Antik Kenti Kazı Arşivi

Şekil 15: Agora Binası, B yapısı enkazı

Kaynak: Aigai Antik Kenti Kazı Arşivi

Şekil 16: Agora Doğu Stoa'nın 3D rekonstrüksiyon önerisi

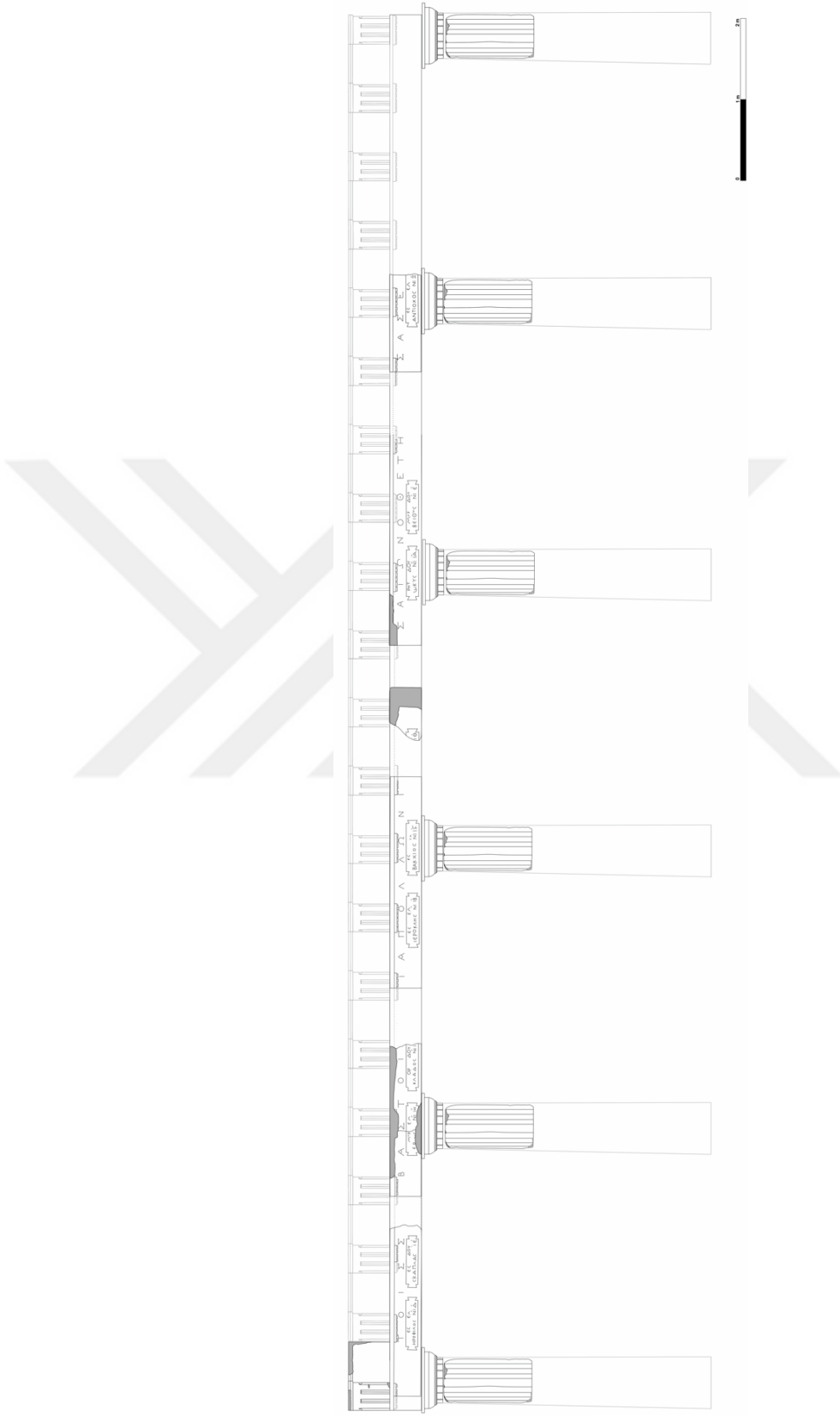
Kaynak: Aigai Antik Kenti Kazı Arşivi (Modelleme Buğra Çinkır'a aittir.)

Şekil 17: Agora Doğu Stoa'da bulunan yazıtlı arşitrav blok

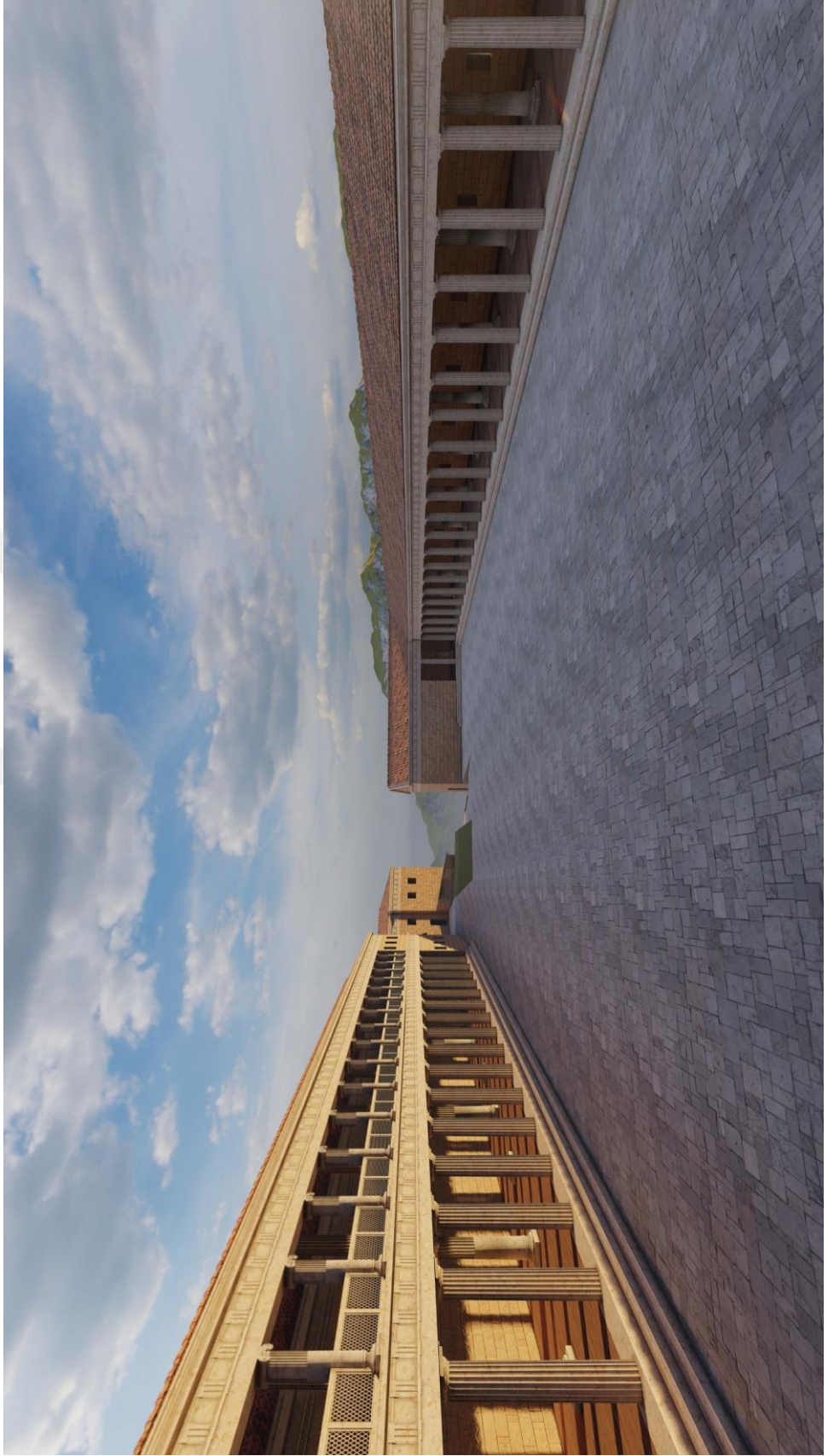
Kaynak: Aigai Antik Kenti Kazı Arşivi

Şekil 18: Agora Doğu Stoa ön cephe restitüsyon önerisi

Kaynak: Canberk Tunali

Şekil 19: Agora Doğu ve Agora Batı Stoa'nın 3D rekonstrüksiyon önerisi

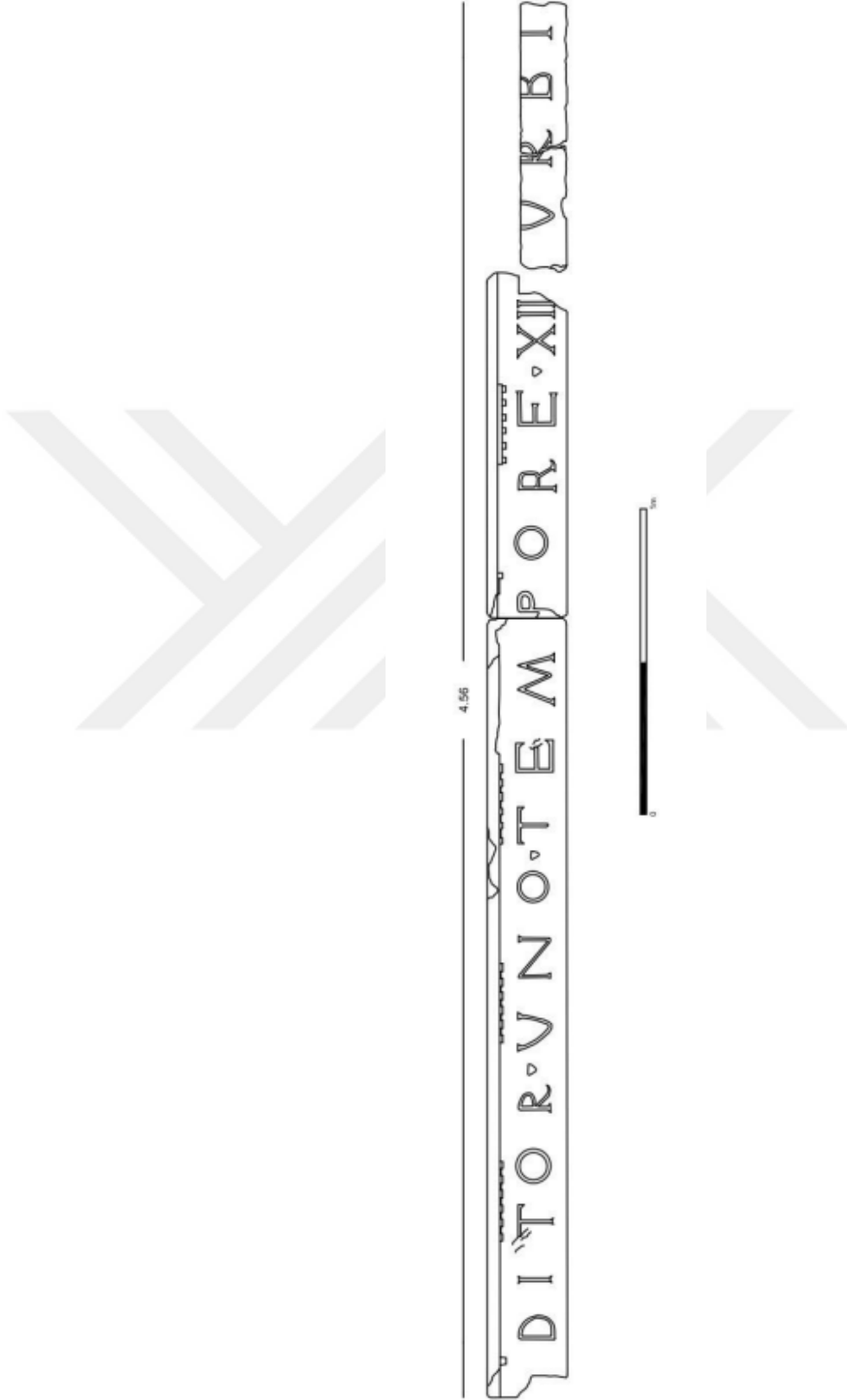
Kaynak: Aigai Antik Kenti Kazı Arşivi (Modelleme Buğra Çinkır'a aittir.)

Şekil 20: Agora Batı Stoa'nın kuzey ucu

Kaynak: Aigai Antik Kenti Kazı Arşivi

Şekil 21: Agora Batı Stoa'ya ait olduğu düşünölen yazıtlı arşitrav bloğun bilgisayar ortamında birleştirilmiş hali

Kaynak: Eroğlu, Lev. 114, Çiz. 88.

Şekil 22: Bouleuterion'un Havadan Görünümü

Kaynak: Aigai Antik Kenti Kazı Arşivi

Şekil 23: Bouleuterion'un Havadan Görünümü 2

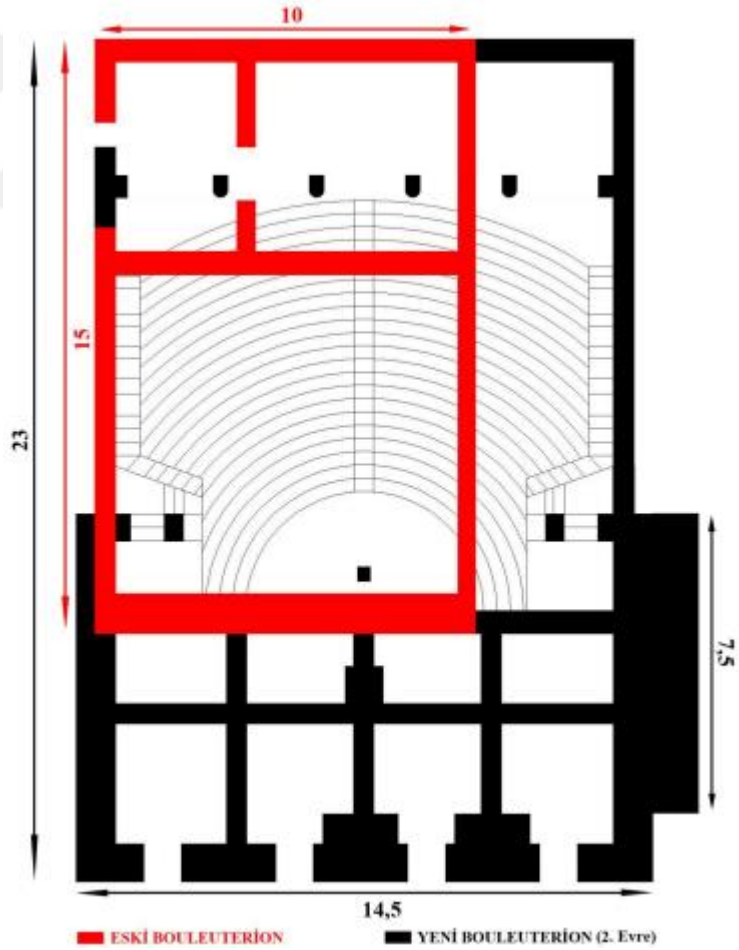
Kaynak: Aigai Antik Kenti Kazı Arşivi

Şekil 24: Yeni Bouleuterion'un ön cephesi ve yazıtlı arşitrav restitüsyon önerisi

Kaynak: Yusuf Sezgin ve Serdar Aybek, “A Group of Potrait Statues From The Bouleuterion of Aigai: A Preliminary Report”, **Eikones Portraits en Contexte: Recherches nouvelles sur les portraits grecs**, (Ed. Ralf Von den Hoff, François Queyrel and Éric Perrin-Saminadayar), 2016, ss. 20-21, fig. 3.

Şekil 25: Bouleuterion'un eski ve yeni evrelerini gösteren plan çizimi

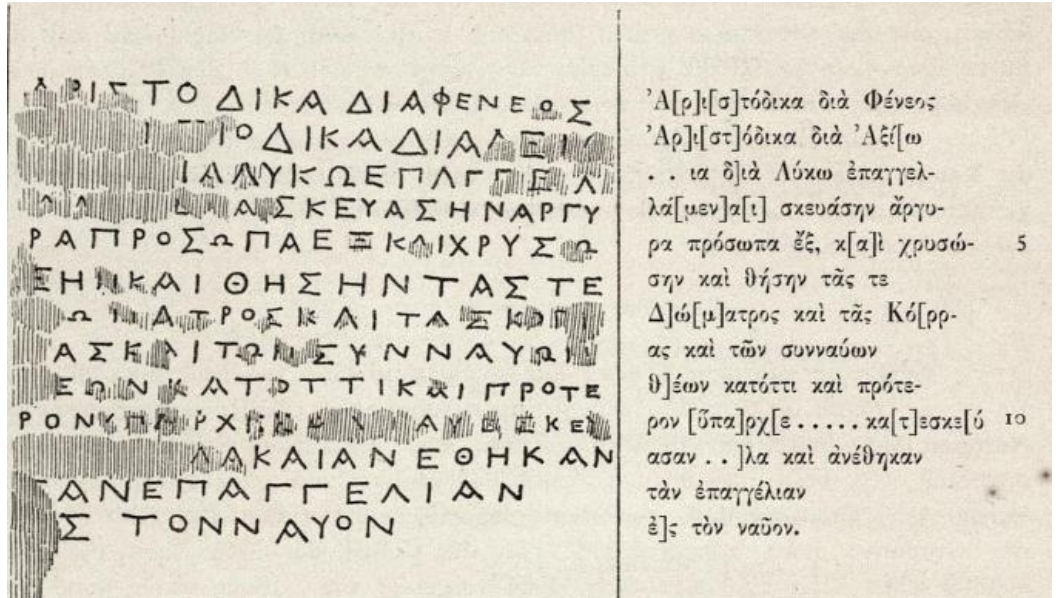
Kaynak: Gürbüzer, 2015, Lev. 31, Plan 14.

Şekil 26: Yeni Bouleuterion'un ön cephesi, rekonstrüksiyon önerisi

Kaynak: Gürbüz, 2015, Lev. 63, 3D 9.

Şekil 27: Demeter-Kore Tapınağı'na ait yazıt

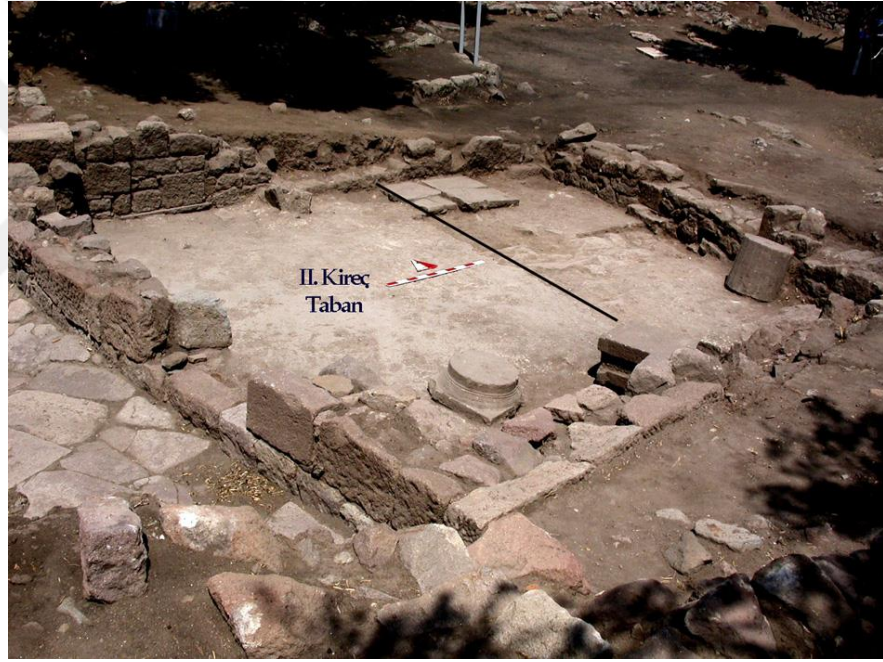
Kaynak: Bohn ve Schuchhardt, 1889, Abb. 50.

Şekil 288: Demirkapı dıştan görünümü

Kaynak: Aigai Antik Kenti Kazı Arşivi

Şekil 29: Demirkapı Andron yapısı, DKSB1 ve DKST1'in bulunduğu alan

Kaynak: Aigai Antik Kenti Kazı Arşivi

Şekil 290: Demirkapı Sektörü ve Doğu Şapel'in Havadan Görünümü

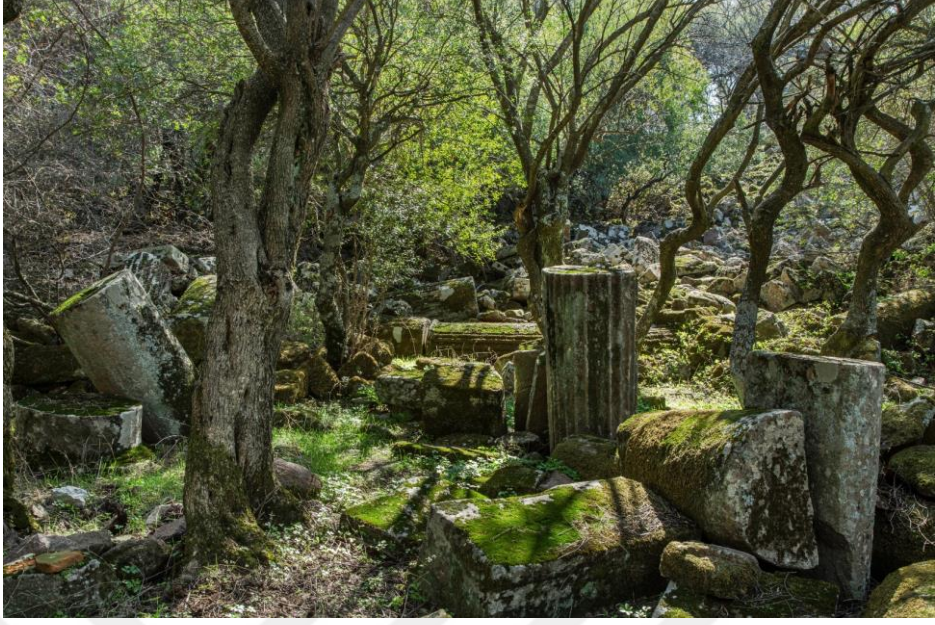
Kaynak: Aigai Antik Kenti Kazı Arşivi

Şekil 31: Tiyatro'nun Havadan Görünümü

Kaynak: Aigai Antik Kenti Kazı Arşivi

Şekil 32: Gymnasion Stoa enkazı

Kaynak: Aigai Antik Kenti Kazı Arşivi